(to the stones) we lent you our breath, and you whispered it back to the earth
(στες πέτρες) εδώκαμεν σας την αναπνοή μας τζαι εψιθυρίσετε την πίσω στο χώμα
(taşlara) size nefesimizi verdik ve siz onu geri toprağa fısıldadınız

4-7

Note from the editors
Σημείωμα για την έκδοση
Editörlerin notu

8-37

Landscapes of unintentional design as more-than-landscapes
Τοπία ακούσιου σχεδιασμού ως πιο σημαντικά τοπία
Manzaradan daha fazlası olan kasıtsız tasarım peyzajları

[Sevina Floridou]

38-55

Let the stones soften before my incomprehension

68-85

Ας μαλαθκιάνουν οι πέτρες στην αδυναμία
μου να καταλάβω

114-131

Bırak taşlar anlayamamazlığımın
karşısında yumuşasın

[Seta Astreou-Karides, Miriam Gatt, Ioulita Toumazi]
+Photographs/ Φωτογραφίες / Fotoğraflar
by Demetris Loutsios

contents / περιεχόμενα / içindekiler

56-67

Palestine's garden walls
Τα ξερολιθικά μποστάνια της Παλαιστίνης
Filistin'in bahçe duvarları

[Nadi Abusaada]

86-113

Extractions and their opposites
Οι εξορύξεις τζαι τα αντίθετα τους
Çıkarımlar ve karşıtları

[Rahme Veziroglu & Antonis Hadjikyriacou]

Μετάφραση στα κυπριακά-ελληνικά του Γιώργου Προδρόμου
Kıbrıs Türkçesine Çeviren: Aycan Garip

132-153

notes on the operational chain
and how to interfere with it
σημειώσεις για την λειτουργική αλυσίδα
τζαι πως να επέμβεις πάνω της
üretim zinciri ve ona nasıl müdahale
edileceğine dair notlar

[Nicola Mitropoulou & Clara Zinecker]
+ Drawings / Σχέδια / Çizimler by Aaron Gatt

Note from the editors
Σημείωμα για την έκδοση
Editörlerin notu

This book was published in the context of the exhibition entitled "(to the stones) we lent you our breath, and you whispered it back to the earth" at the Cyprus Pavilion at the 19th international architecture exhibition La Biennale di Venezia 2025. The exhibition seeks to tend to the politics of the land and the commons of those inhabiting it, through tracing the rhythms of drystone building practices, an ancient communal practice of building without binding mortar.

For the duration of this project, the exhibition team has been visiting the village of Salamiou in Cyprus, to learn about drystone building from the local community of stonemasons; Sevina Floridou and Terract Salamiou (Argyris Panayiotou, Panayiotis Panayiotou, Vasiliki P. Petropoulou) already have a decades-long collaboration. Whilst gathering stones, navigating the landscapes in which they are found, and assembling stone structures, the stones themselves became carriers of stories, histories and myths. This publication seeks to expand on these lingering whispers by inviting the team and practitioners from different fields to reflect and expand on them.

Sevina Floridou, architect, terraced landscape researcher and curator of the pavilion whose work has been at the heart of this project, is writing from Limassol, a site of vanishing water and violent development. Sevina extends her thoughts to the whole island and the wider region of the Fertile Crescent, pondering the ways drystone building could re-enact communality against the force of erasure brought on by contemporary architecture.

Nicola Mitropoulou and Clara Zinecker, the project managers and co-curators of the exhibition, reflect on the operational chain of gathering-sorting-placing which is central to the building of drystone walls. The text explores the ways in which this chain has been altered and at times corrupted, through the process of translating it into the exhibition space. Their text is accompanied by drawings by architect and researcher Aaron Gatt, who throughout the project has applied a methodology of coded drawing to document stories of drystone construction and the making of the exhibition.

Τούντο βιβλίο εκδόθηκε στα πλαίσια της έκθεσης «(στες πέτρες) εδώκαμεν σας την αναπνοή μας τζαι εψιθυρίσετε την πίσω στο χώμα», που επαρουσιάστηκε στο Κυπριακό Περίπτερο στη Βενετία, στα πλαίσια της 19ης Διεθνούς Μπιενάλε Αρχιτεκτονικής 2025. Η έκθεση επιδιώκει να ασχοληθεί με την πολιτική της γης τζαι τα κοινά των ανθρώπων που την κατοικούν, μέσα που την ανίχνευση των ρυθμών του χτισίματος δόμων, μιας αρχαίας κοινοτικής πρακτικής δόμησης που πέτρα, χωρίς συνδετικόν υλικόν.

Κατά την διάρκεια του πρότζεκτ, η ομάδα επισκέφτηκεν αρκετές φορές το χωρκόν Σαλαμιού στην Κύπρο για να μάθει που την τοπικήν κοινότηταν τεχνιτ(ρι)ών πέτρας. Η Σεβίνα Φλωρίδου τζαι η Terract Σαλαμιού (Αργύρης Παναγιώτου, Παναγιώτης Παναγιώτου, Βασιλική Π. Πετροπούλου) συνεργάζουνται δαμε τζαι δεκαετείες. Μέσα που το μάζεμαν πετρών, την περιήγηση στο ξερολιθικό τοπίο τζαι την κατασκευή δόμων είδαμε ότι πάνω στες πέτρες εν αποτυπωμένες οι αφηγήσεις, οι ιστορίες τζαι οι μύθοι κάθε τόπου. Τούτη η έκδοση θέλει να επεκτείνει τους ψίθυρους που ακούσαμεν τζαι που επιμένουν να αντηχούν στα αυτιά μας, καλώντας τα μέλη της ομάδας τζαι άλλα άτομα να σκεφτούν τζαι να αναπτύξουν τούντες ιδέες μαζί μας.

Το πρώτο κείμενο της έκδοσης υπογράφει το η Σεβίνα Φλωρίδου, αρχιτεκτόνισσα, ερευνήτρια του ξερολιθικού τοπίου τζαι επιμελήτρια του περιπτέρου. Γράφει που την Λεμεσό: μία πόλη στην οποία το νερό γίνεται ούλλο τζαι πιο δυσεύρετο ενώ υπόκειται σε βίαιες αναδιαρθρώσεις που στοχεύκουν στην πολεοδομικήν τζαι στην περιβαλλοντικήν ανάπτυξην. Οι σκέψεις που παρουσιάζει επεκτείνουνται σε ούλλα τα μήκη τζαι τα πλάτη του νησιού, φτάνοντας μάλιστα τζαι στην ευρύτερη περιοχή της Εύφορης Ημισελήνου. Η Σεβίνα αναλογίζεται την ξερολιθικήν δόμησην ως πρακτικήν ανασυγκρότησης του κοινοτισμού, ικανή να αντιπαρατεθεί με τάσεις της σύγχρονης αρχιτεκτονικής που επιχειρούν να τον εξαλείψουν.

Οι Νίκολα Μητροπούλου τζαι η Clara Zinecker, πρότζεκτ μάνατζερ τζαι συν-επιμελήτριες της έκθεσης, αναστοχάζουνται την λειτουργική αλυσίδα μαζέματος-ταξινόμησης-τοποθέτησης που εν κεντρική στην κατασκευή ξερολιθιάς. Το κείμενο τους διερευνά τες μεταβολές τζαι τες αλλοιώσεις που υπέστη η λειτουργική αλυσίδα στην διαδικασία

Bu kitap, 2025'teki 19. Uluslararası Mimarlık Bienali'nin Kıbrıs Pavyonu'nda yer alan "(taşlara) size nefesimizi verdik, siz da onu geri toprağa fısıldadınız" sergisi kapsamında yayımlandı. Sergi, kadim bir toplumsal uygulama olan ve herhangi bir bağlayıcı harç kullanmadan yapılan kuru taş inşaat uygulamalarının ritimlerini izleyerek, topraknan müştereklerin ve üzerinde yaşayanların politikalarını ele alır.

Bu proje süresince sergi ekibi, yerel taş ustalarından kuru taş inşası hakkında bilgi almak için Kıbrıs'taki Salamiou köyünü defalarca ziyaret etti. Sevina Floridou ve Terract Salamiou arasında (Argyris Panayiotou, Panayiotis Panayiotou, Vasiliki P. Petropoulou) hali hazırda yıllardır devam eden bir işbirliği var. Taşları toplarken, bulundukları arazilerde gezinirken ve taş yapıları bir araya getirirken, taşlar hikayelerin, tarihlerin ve mitlerin taşıyıcılarına dönüştü. Bu yayın, ekibi ve farklı alanlardan uygulayıcıları bunları düşünmeye ve açmaya davet ederek bu uzun fısıltıları genişletmeyi amaçlar.

Çalışmaları ve araştırmaları projenin merkezinde yer alan Pavyon mimarı ve küratörü Sevina Floridou, suyun hızla yok olduğu ve amansız inşaatların devam ettiği bir yer olan Limasol'dan yazdı. Sevina, düşüncelerini tüm adaya ve Bereketli Hilal bölgesine yayarak, çağdaş mimarinin silinme gücüne karşı, kuru taş yapıların toplumsallığı tekrardan canlandırabileceği yollar üzerinde kafa yorar.

Serginin proje yöneticileri ve eş küratörleri Nicola Mitropoulou ve Clara Zinecker, kuru taş duvarların inşasında merkezi bir öneme sahip olan toplama-ayrıştırma-yerleştirme üretim zincirini ele alır. Metin, bu zincirin sergi alanına uyarlama sürecinde nasıl değiştirildiğini ve zaman zaman nasıl bozulduğunu araştırır. Metne, proje boyunca kuru taş inşasını ve serginin kuruluş hikayelerini belgelemek için, kodlanmış çizim metodolojisi uygulayan mimar ve araştırmacı Aaron Gatt'ın çizimleri eşlik eder.

Mimar ve tarihçi Nadi Abusaada'nın Filistin'in teraslı peyzajlarını, topluluklarındaki tarihi rollerini ve tarihsel olarak İngiliz sömürgecileri ve mevcut İsrail işgali tarafından kasıtlı olarak yok edilmelerini inceleyen bir metni yeniden yayınlar. Bu yayını

A republished text by the architect and historian Nadi Abusaada explores Palestine's terraced landscapes, their historical role in their communities, and their deliberate, historical destruction by the British colonizers and the current Israeli occupation. While editing this publication the genocide in Gaza is still unfolding; this text from 2021 makes us think of Cyprus and Palestine's geographic and historical proximities, while also directing our gaze to the violence of the Israeli occupation against the people and landscapes of Palestine.

Antonis Hadjikyriacou and Rahme Veziroglu were invited to contribute an email exchange on the topic of extraction, bringing in the current context of Cyprus. Rahme, an audiovisual artist, researcher, and filmmaker, and Antonis, a historian specialising in Ottoman and Turkish history, share an intimate conversation about topics that range across different scales of landscape and time. How does one build amongst all that has been extracted from our histories and landscapes? What leaps —figurative or material— can we imagine?

We, Fisherwomxn, as artists-researchers of the exhibition and editors of this publication, contribute a text that montages transcripts of conversations with Sevina and our research in a narrative which speculates on the language of stones. Blending the boundaries between fiction and documentation, stones are turned into characters navigating oral histories, hegemonic historical narratives, and the voids in between.

Our decision to publish the texts in Cypriot-Greek and Cypriot-Turkish, and not in standard Greek or Turkish, allows us to return this dialogue to the communities from which these knowledge(s) are drawn. The translators of the texts, Aycan Garip and Giorgos Prodromou, took on the struggle of finding the right words in languages not recognised and often scrutinized. Meanwhile, we have been using a glossary of terminology relating to water and terraced landscapes that Sevina has been collecting since 2001. We wish to continue practicing our tongues and to search for forgotten words that can hold meanings anew.

This publication, more than aiming to answer questions, seeks to offer a collage of thoughts which extend beyond the boundaries of hegemonic architecture, allowing it to leak back into the realities that surround us.

προσαρμογής της στον εκθεσιακό χώρο. Το κείμενο συνοδεύκεται που σχέδια του αρχιτέκτονα τζαι ερευνητή Ααρών Γκατ, ο οποίος κατά τη διάρκειαν του πρότζεκτ εχρησιμοποίησε μια μεθοδολογία κωδικοποιημένου σχεδίου για να καταγράψει ιστορίες του ξερολιθικού τοπίου, αλλά τζαι της δικής μας διαδικασίας.

Επανεκδίδουμε επίσης έναν κείμενο του αρχιτέκτονα τζαι ιστορικού Nadi Abusaada, το οποίο διερευνά το ξεροληθικό τοπίο της Παλαιστίνης. Ο Nadi αναλογίζεται τον ιστορικό ρόλο των δόμων στα πλαίσια της κοινοτικής ζωής, τζαι τις εσκεμμένες απόπειρες καταστροφής του που τη βρετανικήν αποικιακή διακυβέρνησην τζαι την τρέχουσαν ισραηλινήν κατοχήν. Ενώ επιμελούμαστεν τούντην έκδοσην, η γενοκτονία στη Γάζα συνεχίζεται. Τούντο κείμενο που το 2021 φέρνει στον νου μας την ιστορικήν τζαι τη γεωγραφικήν εγγύτηταν της Κύπρου τζαι της Παλαιστίνης, ενώ στρέφει το βλέμμα μας στη βία που δέχουνται οι πληθυσμοί της Παλαιστίνης που την ισραηλινήν κατοχήν.

Εκαλέσαμεν επίσης τον Αντώνη Χατζήκυριακου τζαι τη Rahme Veziroglu να συνεισφέρουν μιαν ανταλλαγή e-mail που επικεντρώννεται στο θέμαν των εξορύξεων στο σύγχρονον κυπριακόν πλαίσιον. Η Rahme – καλλιτέχνιδα, ερευνήτρια, κινηματογραφίστρια – τζι ο Αντώνης – ιστορικός με ειδίκευσην στην Οθωμανικήν τζαι στην Τούρτζικην ιστορίαν – μοιράζουνται μαζί μας τη φιλική κουβέντα που ανταλλάξαν με επίκεντρο ζητήματα που αφορούν το φυσικόν τοπίον, τον χρόνον τζαι τους τρόπους που διαμορφώννουνται μέσα που έναν πλήθος διαδικασιών, οι οποίες εκτυλίσσουνται ταυτοχρόνως σε πολλαπλές, διαφορετικές κλίμακες. Αναρωθκίουνται: με ποιον τρόπο συνεχίζουμε να χτίζουμεν ενώ η ύπαρξή μας περιβάλλεται που όσα αποσπαστήκαν ή εξορυχτήκαν που τες ιστορικές αφηγήσεις τζαι τα φυσικά μας τοπία; Πώς μπορούμεν να φανταστούμεν πέρα που τούντα «κενά», ή να ορμήσουμεν μέσα τους;

Εμείς, οι Fisherwomxn, ως καλλιτέχνιδες-ερευνήτριες της έκθεσης τζαι επιμελήτριες του βιβλίου που κρατάτε, εγράψαμεν ένα κείμενο που συνθέτει – όπως έναν μοντάζ – την ερευνητική μας δουλειά τζαι αποδελτιωμένες συζητήσεις που είχαμεν με τη Σεβίνα, στη μορφή μιας αφήγησης που φαντάζεται τη γλώσσαν που εννά μπορούσαν να μιλούν οι πέτρες. Στα όρια μεταξύ μυθοπλασίας τζαι τεκμηρίωσης, οι

πέτρες γίνουνται χαρακτήρες που περιηγούνται μέσα στες προφορικές αφηγήσεις τζαι στες κυρίαρχες προσεγγίσεις της ιστοριογραφίας, για να φανερώσουν τα κενά που αννοίουνται στο ενδιάμεσον.

Η απόφαση να μεταφραστούν τα κείμενα στα Ελληνοκυπριακά τζαι στα Τουρκοκυπριακά τζαι όι στην κοινή Ελληνική ή Τουρκική, έγινε για να γυρίσει η συζήτηση πίσω στη γλώσσα των κοινοτήτων που εμοιραστήκαν μαζί μας τες λέξεις τζαι τις γνώσεις που παρουσιάζουνται σε τούντην έκδοση. Οι μεταφράστ(ρι)ες Aycan Garip τζαι Γιώργος Προδρόμου εκληθήκαν να εντοπίσουν λέξεις ικανές να αποδώσουν τα κείμενα σε θκυο γλώσσες που εν εντελώς παραγνωρισμένες. Θέλουμεν να συνεχίσουμεν να εξασκούμεν τες γλώσσες μας τζαι να γυρεύκουμεν ξεχασμένες λέξεις που μπορούν να αποτυπώσουν ξανά, νοήματα, τζαινούρκα τζαι παλιά.

Η παρούσα έκδοση εν φιλοδοξεί να προσφέρει απαντήσεις σε ερωτήματα, αλλά να αναδείξει έναν κολλάζ σκέψεων πέρα που τες κυρίαρχες αφηγήσεις της αρχιτεκτονικής, τζαι να εμπλακεί ξανά με τες πραγματικότητες που περιβάλλουν τες ζωές μας.

düzenlerken Gazze'deki soykırım hala devam etmektedir, 2021'de yazılan bu metin bize Kıbrıs'nan Filistin'in coğrafi ve tarihsel yakınlıklarını düşündürürken, aynı zamanda dikkatimizi İsrail işgalinin Filistin halkına ve manzaralarına yönelttiği şiddete çeker.

Antonis Hadjikyriacou ve Rahme Veziroğlu, Kıbrıs'ın güncel bağlamını gündeme getiren, çıkarım konusuyla ilgili bir e-posta değiş tokuşuynan katkıda bulunmaya davet edildi. Görsel-işitsel sanatçı, araştırmacı ve film yapımcısı olan Rahme ile Osmanlı ve Türk tarihinde uzmanlaşmış bir tarihçi olan Antonis, farklı manzara ve zaman ölçeklerinde yer alan konular hakkında samimi bir sohbeti paylaşır. Tarihlerimizden ve manzaralarımızdan çıkarılan her şeyin arasında nasıl bir yapı inşa edilir? Ne gibi -mecazi veya maddi- sıçramalar hayal edebilirik?

Biz, Fisherwomxn, serginin sanatçı-araştırmacıları ve bu yayının editörleri olarak, Sevina'ynan yaptığımız konuşmaların ve araştırmalarımızın transkriptlerini birleştiren bir metni, taşların dili üzerine spekülasyon yapan bir anlatıda bir araya getirdik. Kurgu ve belgeleme arasındaki sınırları harmanlayan taşlar, sözlü tarihlerde, hegemonik tarihsel anlatılarda ve aralarındaki boşluklarda gezinen karakterlere dönüşür.

Yazılarımızı standart Yunanca veya Türkçe değil da Kıbrıs-Rumcası ve Kıbrıs-Türkçesiynan yayınlama kararımız, bu diyaloğu bu bilgi(ler)in geldiği topluluklara geri getirmemize olanak sağlar. Metinlerin çevirmenleri Aycan Garip ve Giorgos Prodromou, tanınmayan ve sıklıknan incelenen dillerde doğru kelimeleri bulma mücadelesini üstlenirken, biz Sevina'nın 2001'den beridir topladığı suynan alakalı bir terminoloji sözlüğünü kullandık. Dillerimizi uygulamaya ve tekrardan anlamlar taşıyabilecek unutulan kelimeleri aramaya devam etmek isterik.

Bu yayın, sorulara cevap bulmayı amaçlamaktan ziyade, hegemonik mimarinin sınırlarının ötesinde, bizi çevreleyen gerçekliklere sızmasına olanak tanıyan bir düşünce kolajı sunmayı amaçlar.

The Editors / Οι Επιμελήτριες / Editörler,
Seta Astreou-Karides, Miriam Gatt, Ioulita Toumazi

Landscapes of unintentional design as more-than-landscapes

Τοπία ακούσιου σχεδιασμού ως πκιο σημαντικά τοπία

Manzaradan daha fazlası olan kasıtsız tasarım peyzajları

[Sevina Floridou]

(Μετάφραση κειμένου που τα αγγλικά:
Σεβίνα Φλωρίδου – Γιώργος Προδρόμου)

I am writing this in late February during a short, cold, dry spell, which masks the fact that winter this year has in effect been bypassed. I have had—sparingly and with guilt—to water some of my plants since January, amidst news that Limassol's main Alassa dam has run dry; or that the Charokokolymbos dam in rural Paphos has been emptied, affecting nearby banana plantations, after it was left to flow into the sea upon developing alarming structural cracks. There was also the accidental fire that ruined Paphos' desalination plant; and the illegal siphoning off of water from Pera Pedi dam, downstream towards the private encroaching *Land of Dreams* retreat. Two decades ago, planners had also decided that tenacious small communities along the Diarizos river had no future; water from their terraced lands was extracted and diverted for the elite, privileged tourist industry and intensive agrarian development farther to the island's east. At the same time, coastal communities relying on tourism are refusing desalination plants close to the beaches they rely on for revenue. Such extractive, water-affected infrastructures—which have commodified water to extremes—hint at but also affect the disappearance of water. Our as yet running taps and plastic-bottled water cocoon us from this impending reality.

Vanishing water is a huge concern of our island's collective subconscious, harking to a historic time—perhaps once again looming ahead of us— in which medieval folklore recounts how dragons controlled the island's water; or even to decades of drought-induced depopulation (Hadjikyriakou, 2023).

Είμαστεν στα τέλη του Φλεβάρη, ενώ διανύουμεν μιαν περίοδον ξηρασίας τζαι ξηλοπαούρας. Όι ότι φέτος έκαμεν μας ὅειμώνα, τούτον που συμβαίνει τωρά, εν εξαίρεση – μια ξαφνική παγωνιά που χώννει το γεγονός ότι ο ὅειμώνας εν εκατάφερεν να έρτει φέτος. Ποτίζω αραιά τζαι που, με ενοχές πλέον τες γλάστρες μου ενώ στες ειδήσεις λαλούν για τον φράχτην της Άλασσας στη Λεμεσόν που εξέρανεν τέλεια. Όπως επίσης ότι ο φράχτης του Χαροκοκολύμπου, στην αγροτικήν περιοχήν της Πάφου, εν θα ποτίσει φέτος τες μπανανιές – ευκαιρώσαν το νερόν στην θάλασσαν επειδή εντοπίσαν κάτι φοϊτὅάρικες ρωγμές. ‘Ηταν τζαι τζείνη η τυχαία πυρκαγιά που εκατέστρεψεν το εργοστάσιον αφαλάτωσης της Πάφου. Ήταν τζαι η παράτυπη άντληση νερού που το φράγμα στο Πέρα-Πεδίν για τες ανάγκες μιας επιχείρησης, το *Land of Dreams*, έναν ιδιωτικόν πολυτελές, τάχα μου, ξενοδοχείον-«καταφύγιον».

Καμιάν εικοσαρκά χρόνια πιο πριν, εγίναν επίσης τζείνοι οι πολεοδομικοί σχεδιασμοί που αποφάσισαν να μεταφέρουν το νερόν που τες αγροτικές κοινότητες του Δκιαρίζου, που τζείντα χωρκούθκια που πεισμωμένα επιμένουν ακόμα να μείνουν στους τόπους τους. Όμως αποφασίστηκεν ότι εν έχουν μέλλον, τζαι ότι το νερόν που τες δικές τους καλλιέργειες εννα τους το πάρουν. Εδιοχετεύσαν το μες τον Νότιον Αγωγόν για να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες της ελίτ τουριστικής βιομηχανίας τζαι οι εντατικές αγροτικές καλλιέργειες στα ανατολικά του νηὅιού. Ταυτόχρονα, οι παράκτιες κοινότητες που βασίζουνται στον τουρισμόν, εν δέχουνται να τους βάλλουν μονάδες αφαλάτωσης κοντά στες τουριστικές τους παραλίες οι οποίες εν η ζήση τους. Ούλλες οι πκιο πάνω υποδομές ύδρευσης βασίζουνται

Bu satırları, şubat ayının sonlarında, kış mevsiminin aslında yaşanmadığını gizleyen kısa, soğuk ve yağışsız bir dönemde yazarım. Limasol’un ana su kaynağı Alassa barajının tamamen kuruduğunu, ya da Baf’ın kırsal bölgesindeki Charokokolymbos barajında endişelendirici yapısal çatlaklardan dolayı denize boşaltılması ve çevredeki muz tarlalarını etkilemiş olması haberlerinden sonra, ocak ayından beridir bazı bitkilerimi azar azar ve suçluluk duygusuynan sulamak zorunda kaldım. Buna ilaveten, Baf’daki tuzdan arıtma tesisi kazara bir yangınnan harap oldu ve Pera Pedi barajından yasadışı su çekilerek aşağı havzada bulunan özel tatil yeri Land of Dreams’e yönlendirildi. Yirmi yıl önce planlamacılar, Diarizos Nehri hizasındaki dirençli, küçük toplulukların geleceğinin olmadığına karar verip, teraslı arazilerinden gelen suyu adanın doğusundaki ayrıcalıklı turizm sektörü ve yoğun tarımsal gelişim için çıkartıp, yönlendirdiler. Aynı zamanda, turizme bağlı olan kıyı toplulukları, gelir kaynağı olan plajlara yakın tuzdan arıtma tesislerini reddeder. Suyu fazlasıynan metalaştıran bu tür su kaynaklı ekstraktif altyapılar, sadece suyun kayboluşuna işaret etmeknan kalmayıp, süreci da etkiler. Akmaya devam eden musluklarımız ve pet şişelerde satın aldığımız sular, bizi yaklaşan bu gerçeklikten yalıtır.

Yok olan su, adamızın kolektif bilinçaltımızda büyük bir endişe kaynağıdır; belki da önümüzde yeniden beliren, tarihi bir döneme işaret eder; orta çağ halk anlatılarında ejderhaların adanın sularını kontrol ettiği veya kuraklıktan dolayı onlarca yıllık nüfus kaybının yaşandığı zamanlara (Hadjikyriakou, 2023).

Legend has it that St Helen, Ayia Eleni, mother to Constantine the Great, became shipwrecked here during the 4th century. Hegemonic narratives have her bringing wood from the Holy Cross and building monasteries, but folklore describes how she found the island depopulated because of drought, when everyone had moved to the Syrian mainland. After her visit, people returned and commemorated her presence by naming one of the main rivers—the Vasilopotamos or Vasilikos—the Royal river. Today it merely trickles, albeit year-round, through waterfalls and glades which are kept a secret by the locals. Further afield, cemented water channels hark back to mid-century colonial commodification of irrigation practices, revealing that contested water needs careful unpacking. What did the colonial containment of channels mean for both the people and the landscape? What happened when more "efficient" water commodification removed labourers from the earthen maintenance required for the natural irrigation cycle of controlled flooding?

Today, driving uphill from the coast towards the dwindling Vasilikos' mountain source, on the narrow two-lane road, one trundles forever behind rows of lorries heading to the immense gravel-grinding quarries located along this route. One can see the extractive blight they cause, converting indestructible stone—nature's eternal material—into pulverised cement dust, carving massive craters into the earth's core in the process. One also sees these craters when flying over the island; their encroaching infrastructure scars centuries-old terraced farmlands, stepping up the mountain slopes.

αποκλειστικά στην εξαγωγήν του νερού που την γην. Εμετατρέψαν το νερόν που αγαθόν της φύσης σε άγρια εμπορεύσιμην ύλην. Η ίδια τούτη εκμετάλλευση προμηνύει που μόνην της την εξαφάνισην του νερού. Έμεινεν μόνον το νερόν το τρεχάτον που τες φουντάνες μας τζαι το νερόν μες στα μπουκκαλούθκια τα πλαστικά, να μας κουκκουλλώνει μεσα σε μιαν αυταπάτην που μας χώννει το μέλλον που αναπάντεχα έφτασεν.

Η λειψυδρία αποτελεί έναν ζήτημαν που ταλανίζει το συλλογικόν υποσυνείδητον τούντου νηϑιού. Η λέξη που μόνη της παίρνει μας σε μιαν εποχήν αρχαίαν, που ίσως να αναδύεται ξανά μπροστά μας. Οι μεσαιωνικοί μύθοι του τόπου μιλούν για δράκους που ελέγχαν τα νερά ή ακόμα για μιαν εποχήν που έλειψεν τέλεια το νερόν για δεκαετίες τζαι αναγκαστήκαν ούλλοι να φύουν τζαι να παν στες απέναντι ακτές για να επιβιώσουν (Χατζήκυριάκου, 2023). Άλλες ιστορίες λαλούν για την μάνα του Μέγα Κωνσταντίνου, την Αγίαν Ελένη, που εναυάγησεν στην Κύπρο κάπου στον 4ο αιώναν μ.Χ.. Παρ' ότι οι κυρίαρχες αφηγήσεις υποστηρίζουν ότι η ίδια έφερεν Άγιο Ξύλον που τον Ιερόν Σταυρόν τζι έχτισεν μοναστήρκα, η λαϊκή παράδοση που την άλλην περιγράφει πως την ίδιαν εποχήν η Αγία ήβρεν το νησίν όφτζαιρον λόγω της ξηρασίας, τζι έστειλεν μύνημαν να επιστρέψει ο κόσμος που την Συρίαν όπου είχαν μεταναστεύσει προσωρινά. Με το που εμαθεύτηκεν ότι έφτασεν η Αγία Ελένη στο νησί, ο πληθυσμός άρκεψεν να στρέφεται πίσω, τζαι για να την τιμήσουν ονόμασαν τον ποταμό όπου είϑεν πρώτοκατασκηνώσει «Βασιλοπόταμος», ή «Βασιλικός Ποταμός». Στις μέρες μας, τούτος ο ποταμός ίϑα που

ρέει, αλλά τουλάχιστον εν στερεύκει. Τρέϑει το νερόν του ολόχρονα ακόμα, μέσα που αρκάτζια που ξιϑειλούν πας σε καταρράχτες τζαι μεσ' σε χαράδρες. Οι ντόπκιοι συνήθως κρατούν μυστικές τούντες τοποθεσίες.

Αλλού, σε άλλα μέρη, ούλλα τα χωματαύλακα ετϑιμενττωθήκαν στα μέσα του προηγούμενου αιώνα. Τα τϑιμενττώματα των νεραύλακων εγίναν τον τζαιρόν της αποικιοκρατίας όταν το νερόν, που αγαθόν της φύσης που άπλωννεν πας στην γην τζι έβρισκεν τον τόπον του, εμετατράπηκεν σε αγαθόν με εμπορεύσιμη ποσοτικοποίηση, κάτι που άλλαξεν ούλλον τον τρόπον της άρδευσης. Εν εκοιτάξαμεν να έβρουμεν κατά πόσον αμφισβητήθηκεν ή όι τζείν΄την εποχήν τούτος ο τζαινούρκος τρόπος διαχείρισης του νερού, για τούτον πρέπει να εξεταστεί τι εσυνέβηκεν προσεχτικά. Για παράδειγμαν, πκοιες ήταν οι συνέπειες της συγκράτησης του νερού του τρεχάτου για τον ντόπκιον πληθυσμόν τζαι για την γην την ίδια ύστερα που εφαρμοστήκαν οι αποικιοκρατικές ρυθμίσεις; Πκοιες ήταν οι συνέπειες του να βάλλουν το νερόν – που πρώτα ετζύλαν μόνον του τζαι έβρισκεν τον τόπον του – να τρέϑει μες στους κούγκρινους τους αύλακες, για να το παίρνουν τζαμαί που θέλουν; Τζαι τι έγινεν ύστερα που «αναβαθμίστηκεν» το αρδευτικόν τζαι αναγκαστήκαν πολλοί που τα ορεινά χωρκά να παν να βρουν δουλειές άλλες αφού εν εχρειάζουνταν πκιον τόσοι πολλοί για το πότισμαν;

Rivayete göre, Büyük Konstantin'in annesi, Azize Eleni (Ayia Eleni), 4. yüzyılda buraya, gemi kazası sonucunda gelir. Hegemonik anlatımlar, onun Kutsal Haç'tan getirdiği odunlarnan manastırlar inşa ettiğini söyler, ama halk masalları, adaya geldiğinde, buranın kuraklık yüzünden tamamen terk edilmiş olduğunu ve herkesin Suriye anakarasına göç ettiğini anlatır. Ziyaretinden sonra, insanlar adaya geri dönmüş ve onun varlığını anmak için ana nehirlerden birine Vasilopotamos ya da Vasilikos (Kraliyet Nehri) adını vermiş. Günümüzde bu nehir yıl boyunca, ancak incecik bir sicim halinde, yerlilerin sır gibi sakladığı şelalelerden ve orman açıklıklarından akmaya devam eder. Daha uzaklarda, beton su kanalları, 20. yüzyıl ortalarındaki sömürge döneminin sulama uygulamalarını metalaştırmasına işaret eder ve tartışmalı su yönetiminin dikkatli bir şekilde ele alınması gerektiğini gösterir. Su kanallarının sömürgeciler tarafından sınırlanması hem insanlar hem manzara için ne demekti? Daha 'verimli' su metalaştırması, toprağın bakımı için kontrollü taşmalarnan doğal sulama döngüsünü devam ettiren elzem işçileri ortadan kaldırdığında noldu?

Bugün, kıyıdan dağlara doğru, giderek azalan Vasilikos'un dağ kaynağına doğru dar, iki şeritli yolda yukarı doğru sürerken, güzergâh üzerindeki kocaman çakıl öğütme ocaklarına giden kamyon sıralarının arkasında bir ömür ilerlemek zorunda kalırsınız. Burda, yok edilemez taşın— doğanın ebedi malzemesinin — öğütülerek çimento tozuna dönüştürülmesini, yeryüzünün derinliklerine devasa çukurların açılmasını ve bu çıkarmanın sebep olduğu tahribatı görebilirsiniz. Bu çukurlar, adanın üzerinden

WATER METER
Σ.Υ.Λ.
EN124 - C250

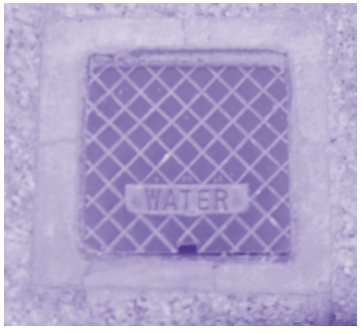
WATER

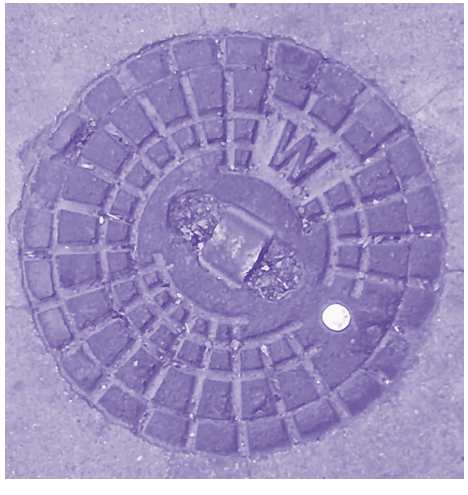

(13)

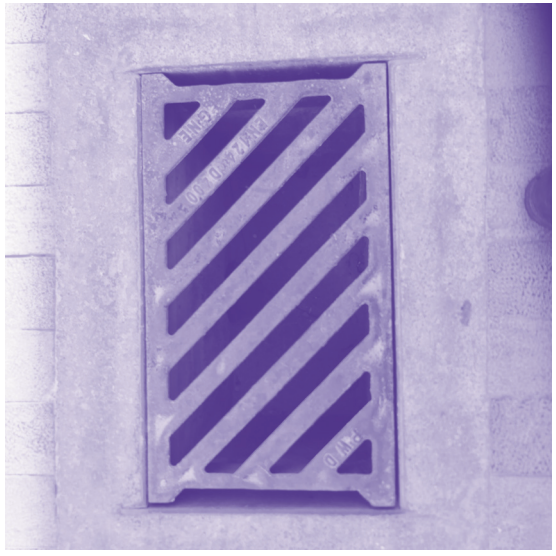

Perceptions of derelict reverence and contemporary urban irreverence towards the aesthetics of water distribution and expulsion.

Αντιλήψεις ερειμωμένου σεβασμού τζαι σύγχρονης αστικής ασέβειας προς την αισθητική της διανομής του νερού τζαι της απέλασης του.

Su dağıtımı ve ihracının estetiğine yönelik ihmalkâr saygı ve çağdaş kentsel saygısızlık algıları.

Intensive quarrying can be seen superimposed onto this once fertile landscape, on both sides of the political divide, with both sides intent on perpetuating separatist, insular, cultural narcissism persisting under the pretext of a frozen ceasefire. These extractive practices are not disconnected from the conflict which befell the island when, in 1974, the population experienced a Greek military Junta coup, swiftly followed by a Turkish military invasion. War, experienced in its dramatic explosive and immediate brutality, has led to territorial forced displacement and population exchange of a majority of Greek Cypriots from the north to the south, and Turkish Cypriots from the south to the north.

But quarrying, intensified to prop up both post-war 1974 economies, is not just the background affect of occupation and political division of the island. Extractive industries (particularly quarrying and cement production) that support the gentrification industry (through urban re-zoning for foreign investment in 'exclusive' high-rise conglomerations), represent a slower, sedimentary form of harm to that of a swift, sudden war. Staggered in stages, such development is simultaneously materially intertwined with environmental degradation of both of Cyprus's mountains (that are quarried for cement aggregate) but also the coast (that is built up by using the aggregate), all occurring in the face of climate change and diminishing water resources (that the building industry relies upon).

What is common to both practices is that the material traces of the landscapes' vulnerabilities are invariably

Αν πκιάσεις, σήμερα, τον δρόμο μονής κατεύθυνσης που ανηφορίζει που την θάλασσα τζαι πάει προς το βουνόν, προς την πηγήν του Βασιλικού που σχεδόν εστέρεψεν, οδηγάς σχεδόν πάντα σιγά-σιγά, πίσω που ατέλειωτες ουρές που φορτηγά, που πηαίννοέρκουνται που τα τεράστια λατομεία της περιοχής, όπου φκάλλουν τζακκίλιν.
Η καταστροφή πας στο τοπίο που προκύπτει που τες εξορύξεις εν προφανής, ειδικά άμαν σκεφτούμεν ότι τούτη η πέτρα, η βραχομάζα, πριν την εξόρυξη, εν το πιο αιώνιον, το πιο αύθαρτον υλικόν της φύσης. Όμως μετατρέπουμεν το σε σκόνην για το τζιμέντο, αφήνοντας τεράστιες ουλές – κρατήρες πας στα βουνα.

Κάθε φορά που πετάς που πάνω που το νησίν, θωρείς ούλλον τζαι πιο πολλούς κρατήρες λατομείων να διασχίζουν το τοπίον. Οι ουλές τους συνέχεια πολλυνίσκουν, εκτοπίζοντας εκτάσεις που δόμες εγκαταλειμμένης εύφορης καλλιεργήσιμης γης εκατοντάδων χρόνων, οι οποίες ανεβαίννουν γεωμετρικά σκαλιαστές πας στες πλαγιές των βουνών.

Η οικονομία των εξορύξεων με τους εντατικοποιημένους ρυθμούς αναταράσσει τζαι μεταβάλλει τούτα τα τοπία, που ήταν κάποτε εξαιρετικά εύφορα, τζαι στες θκυο πλευρές του μοιρασμένου νηζιού. Τζαι οι θκυο πλευρές της πολιτικής σύρραξης επιμένουν να ακολουθούν την δική τους ξεχωριστήν διχοτομικήν, στενόμυαλην, πολιτιστικά ναρκισσιστικήν πολιτικήν, με την δικαιολογίαν της παγοποιημένης γραμμής κατάπαυσης του πυρός.
Οι θκυο ξεχωριστές οικονομίες της εξόρυξης εν αποτέλεσμαν – η κάθε μια με τον δικόν της τρόπον –

uçarken bile fark edilir; git gide genişleyen bu altyapılar, yüzyıllardır var olan teraslı tarım arazilerini zedeleyerek dağ yamaçlarına doğru ilerlemektedir.

Yoğun taş ocakçılığı, bir zamanlar bereketli olan bu manzaraynan örtüşünca, siyasi bölünmenin her iki tarafında da görülebilir; her iki taraf da dondurulmuş bir ateşkes bahanesiynan devam eden ayrılıkçı, dar görüşlü, kültürel narsisizmi sürdürmekte ısrarlı. Bu sömürüye dayalı uygulamalar, adanın yarım yüzyıl önce, 1974'te, bir Rum askeri cunta darbesi ve hemen ardından gelen Türk askeri müdahalesi ile karşı karşıya kalmasından bağımsız değildir. Savaşın dramatik, patlayıcı ve doğrudan şiddeti, toprakların zornan el değiştirmesine ve nüfus mübadelesine sebebiyet verdi; kuzeyde yaşayan Rumların çoğu güneye, güneydeki Türkler da kuzeye göç etmek zorunda bırakıldı.

Ancak, 1974 sonrası savaş ekonomilerini ayakta tutmak için yoğunlaştırılan taş ocakçılığı, sadece adadaki işgalin ve siyasi bölünmenin arka planda kalan bir etkisi değildi. Soylulaştırma endüstrisini ('özel' yüksek katlı holdinglere yönelik yabancı yatırımlar için kentsel imar düzenlemelerini) destekleyen maden endüstrileri (özellikle taş ocakçılığı ve çimento üretimi), savaşın hızlı ve ani zararlarının aksine, daha yavaş, tortul bir zarar biçimini temsil eder. Aşamalar halinde kademeli olarak bu yapılanmalar aynı zamanda maddi olarak hem (çimento agregası için yontulan) Kıbrıs'ın dağlarının hem da (bu agregayı kullanarak inşaat alanlarına dönüşen) kıyıların çevresel bozulmasıyla iç içe geçmiştir ve hepsi, iklim değişikliğiynan yüzleştiğimiz bir zamanda meydana gelir.

Her iki uygulamanın ortak noktası, peyzajın hassasiyetlerine dair maddi izlerin kaçınılmaz olarak tamamen sökülüp atılmasıdır—ister kıyılarda (kumulları, bitki örtüsü, artezyen kuyulardan beslenen sığ göller, eski haliçler ve lagünler), ister alt dağ yamaçlarında (kıvrımlı tepeleri, eşsiz kaya oluşumları, makilik alanları, harnıplıklar ve zeytinlikleri, kuru taş terasları, dereleri, seyrek çam ağaçları ve eşsiz bahar çiçeklerinin bolluğu) olsun. Oysa bunlar, hem alçak dağların hem da kıyı ekosistemlerinin maddi dünyasını şekillendiren ve ilham veren unsurlardır.

all uprooted, be they along the coast (its dunes, low vegetation, shallow lakes fed by artesian wells, estuaries and lagoons), or along the lower mountain slopes (its folding hills, unique rock formations, maquis, carob and olive orchards, drystone terraces, creeks, scattered pine, its profusion of unique spring wild flowers). Yet, it is these that inspire and constitute the material world of both lower mountains and coastal environments.

The spike of the construction business for re-development projects, effused with power-imagery, actively contributes to the post-war, war-torn landscape that enables the island's two separate client statehoods (one recognised, the other not) to survive by enabling outside interests. This creates a vicious cycle that perpetuates violence, leading to exploitation and landscape degradation, through ecocidal practices including industrial waste dumping in out-of-sight landscape, water resource manipulation, destruction of agricultural land, even the forced uprooting and displacement of all life, human and more-than-human. Such redevelopment in fact masks external capital investment on a massive scale, beyond the measure of the land (Umut Yıldırım, 2025).

Yet, the liminal landscape, enclosed between lowland urbanity and monumental mountain forests, is perceived and administered as mainly 'empty', with no visualisation of context and barely any cartographic representation—even documentation of its fragile, cultural and (diminishing) resources. In my writings I have been

της πολεμικής σύγκρουσης που εξέσπασεν πριν μισόν αιώνα, το 1974· μετά που το πραξικόπημαν της Ελληνικής Χούντας των συνταγματαρχών, με επακόλουθην συνέπειαν αμέσως μετά, της Τουρκικής στρατιωτικής εισβολής. Ο πόλεμος, μέσα που την δραματικήν τζαι βίαιη του εκρηκτική βαναυσότητα, οδήγησεν στην υποχρεωτικήν ανταλλαγήν πληθυσμών, όπου εκτοπίστηκεν η πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων που τον βορρά στον νότον, τζαι η πλειοψηφία των Τουρκοκυπρίων που τον νότον στον βορράν.

Όμως η εξόρυξη, ως βιομηχανία που εστήθηκεν για να ανακάμψει τες οικονομίες των θκυο ξεχωριστών μεταπολεμικών (1974) βιομηχανιών, έννεν απλά το φόντο της κατοχής τζαι του πολιτικού διαμοιρασμού της Κύπρου. Οι βιομηχανίες εξόρυξης (ειδικά της λατόμευσης τζαι της παραγωγής τσιμέντου) που στηρίζουν την οικοδομική βιομηχανία «ανάπλασης» ή «εξευγενισμού» τζαι στες θκυο πλευρές, αντιπροσωπεύκει μιαν πιο μεγάλην καταστροφήν που εναποθέτεται αργά σε στρώσεις. Τούτου του είδους η καταστροφή έννεν τόσον ξαφνικά έκδηλη όσον ένας αιφνίδιος εντατικός πόλεμος (όμως έγινεν κατορθωτή μέσα που τροποποιήσεις πολεοδομικού αναδασμού, υποστηριζόμενες που ξένα επενδυτικά κεφάλαια για τη κατασκευή συμπλεγμάτων πύργων-ουρανοξυστών πολυτελείας.) Η καταστροφή που τού'ντου είδους αναπτύξεις εν βαθμιδωτή, συσσωρεύκεται αργά τζαι μπλέκεται μες στην υλικήν καταστροφήν του περιβάλλοντος τζαι των θκυο βουνών της Κύπρου (που λατομεύουνται για τσακκίλιν για την παραγωγή μπετού για την οικοδομική βιομηχανία) αλλά τζαι ούλλων των παράκτιων περιοχών

Güç imgeleriynan bezenmiş yeniden kalkınma projelerine yönelik inşaat sektöründeki patlama, savaştan sonra harap olan manzarayı aktif olarak besler ve adanın iki ayrı bağımlı devlet yapısının (biri tanınmış, diğeri tanınmamış) dış çıkarlarnan ayakta kalmasını sağlar. Bu durum, şiddeti sürekli kılan bir kısır döngü yaratır; endüstriyel atık dökümü, su kaynaklarının manipülasyonu, tarım arazilerinin yok edilmesi, hatta insan ve insan-dışı tüm yaşamın zornan koparılıp, yerinden edilmesi gibi eko kırım uygulamalarıynan sömürüye ve peyzaj tahribatına yol açar. Aslında, bunun gibi bir yeniden kalkınma süreci, arazinin ölçüsünü aşan, dev ölçekli dış sermaye yatırımlarını maskeler (Umut Yıldırım, 2025).

Gene da, şehirleşmiş alçak alanlarnan anıtsal dağ ormanları arasına sıkışan bu eşik peyzajı, çoğunluknan "boş" olarak algılanıp, öyleymiş gibi yönetilir — bağlamsal bir görselleştirme yapılmadan, hemen hemen hiçbir haritalandırma yapılmadan ya da bu kırılgan, kültürel ve (giderek tükenen) kaynakların belgelenmesine gerek duyulmadan. Yazılarımda, özellikle teraslı peyzajı savunarak (Floridou, 2020), teknik kavramını "poiesis" olarak ele alırım (Heidegger, 1977); dünyayı düşünme, içinde var olma ve onunnan etkileşim kurma biçimi olarak yorumlarım.

Mimari araçları bölgesel ölçeklerde sınırlayıcı bulurum: Günümüz Arc GIS haritalamaları ve drone görüntüleri kırsal alanın seçici bir genel görünümünü sunarken ve haritalamalar genelde önemli olanı gösterirken, aynı zamanda göz ardı edilebilecek olanı da sergiler ve bu,

exploring the notion of technics as ‘poesis’ (Heidegger, 1977), as a way of thinking, being in, and engaging with the world, particularly defending the terraced landscape (Floridou, 2020).

I find the tools of architecture limiting on the territorial scale: while contemporary Arc GIS mappings and drone images offer a selective overview of the rural landmass, mappings generally function to display what is important but also what can be ignored, continuing the tradition of detachment that characterises topography, and even its derivative, architectural drawing. Furthermore, the scale and complexity of many contemporary architectural and construction projects, combining replicatory typologies and non-site-specific requirements, means that it is possible to have a long, specifically meaningful architectural career without ever coming into contact with the world outside the drawing (Dall, 2024), or ever questioning the sourcing of building materials or how much water and resources one’s design consumes.

Hierarchized content also informs colonial-era maps which largely confirm the island’s total (depicted flat) outlined shape, just as it has been stamped for us onto the Republic’s flag as a post-colonial, unified “imagined community”(Anderson, 1996) lest we forget to remember it as such. But while ‘instant’ topographic imagery provided by satellite or drone enhances what we already know, it displaces in our minds the dialectic relationship of both slow cartographic and individual measure. Neither does it include alternative mappings: of invested time that could inform a widened perception

(όπου χτίζουνται πυκνά πύργοι που μπετόν). Ούλλα τούτα εν όψει των κλιματικών αλλαγών αλλά τζαι του νερού που λείφκει (αλλά που η κατασκευαστική βιομηχανία βασίζεται πάνω του).

Κοινή πραχτική των παραπάνω βιομηχανιών εν ότι διαλύουν τζαι αφαιρούν που το τοπίο καθετί που θεωρούν ότι εν περιττόν ή οτιδήποτε εν μαλακόν ή ευάλωτον, είτε στες ακτές, όπως οι αμμόλοφοι, η χαμηλή βλάστηση, τα λιμνάρκα, οι εκβολές των ποταμών που τροφοδοτούνται που αρτεσιανές πηγές, οι βράχοι, οι λιμνοθάλασσες, είτε στες πιο χαμηλές βουνοπλαγιές όπως οι λοφίσκοι με τους ελαιώνες τζαι τες τερατσιές, τες σπάνιες βραχομάζες, τες καυκάλλες, τα παγκώματα με δόμες, τα αρκάτζια, τα διάσπαρτα θερμόβια πεύκα, ούλλα τα φκιόρα της άνοιξης. Όμως εν ούλλα τούτα που εμπνέουν τζαι καθορίζουν την υλικότητα ολόκληρου του τόπου των βουνοπλαγιών τζαι των παραλιών.

Η κατασκευαστική βιομηχανία τζαι η εκρηχτική της ανάπτυξη με έργα «αναβάθμισης» ή αναδιάρθρωσης των αστικών χώρων εν γεμάτη με διαφημιστικές εικόνες δυναμισμού. «Μιλά» μιάν γλώσσαν εξουσίας, αναπαράγει τες πιο βαθκιές της φαντασιώσεις. Η κατασκευαστική βιομηχανία έσει συνεισφέρει ενεργά στο μέτα-πολεμικό, αλλά τζαι στο διασπασμένον που τον πόλεμον τοπίον. Οι τομείς της οικονομίας έχουν καταστροφικήν επίδρασην πάνω στο φυσικόν τοπίον του νησιού, που ήταν ήδη διαλυμένον, γεμάτον με τες ανοιχτές «πληγές» που αφήκαν πάνω του οι πολεμικές συγκρούσεις του παρελθόντος. Μέσω της κατασκευαστικής βιομηχανίας ενεργοποιούνται

topografya ve hatta onun türevlerinden biri olan mimari çizimnan karakterize olan ayrılma geleneğini sürdürür. Dahası, pek çok çağdaş inşaat projesinin ölçeği ve karmaşıklığı—tekrarlayıcı tipolojileri ve yer-spesifik olmayan gereksinimleri birleştiren—uzun ve anlamlı bir mimarlık kariyerini mümkün kılar, ancak bu süreçte çizimin dışındaki dünyaynan hiç temas kurmamak (Dall, 2024), inşaat malzemelerinin kaynağını sorgulamamak ya da tasarımın ne kadar su veya kaynak tükettiğini hiç sorgulamamak da mümkündür.

Hiyerarşiye dayalı içerik, aynı zamanda adanın (düz olarak tasvir edilen) tümünü büyük ölçüde onaylayan koloniyal döneme ait haritaları da bilgilendirir; tıpkı Cumhuriyet'in bayrağına post-kolonyal, birleşmiş bir 'hayali toplum' (Anderson, 1996) olarak damgalandığı gibi— böyle olduğunu hatırlamayı unutmaylım. Ancak uydu veya droneların sağladığı 'anlık' topografik görüntü, hali hazırda bildiklerimizi pekiştirirken, zihnimizde hem yavaş haritalama hem da bireysel ölçü arasındaki diyalektik ilişkiyi yerinden eder. Ayrıca bu görüntüler, bu kırsal ara bölgede bir araya getirilen şeylere dair genişletilmiş bir algıyı bilgilendirebilecek alternatif haritalamaları da içermez; bu bölgeye hayatını adayanların, üç boyutlu yeryüzü boyunca yürüyerek elde ettikleri deneyimlere, anlamlı yeniden düzenlemelerin korelasyonlarına, ortak çalışma anlarına, geçim kaynaklarının kutlanmasına, hatta insan ötesi adaptasyon ortamlarındaki derin deneyimlerine dair haritalamalara da yer vermez.

of what is assembled in this rural in-betweeness; of experiences, of those who have devoted their lives to it; of walking the land along its three-dimensional relief; correlations of meaningful reconfigurations; instances of convivial labour; celebrations of intangible livelihoods, or even immersive experiences in environments of more than human adaptability.

Yet the finiteness of our island, fixed to 9,251 sq km, is alarming when quantifying and extrapolating the effects of extractive policies onto its limited territory. This became apparent in the 2021 fires which destroyed 55 sq km of forest and terraced landscape, and affected many struggling rural settlements. This measures roughly a 1% loss of Republic territory, and hence provides a measurable countdown towards desertification.
What was interesting on the CopernicusEMS post-event satellite fire-mapping, however, was why and where the fire edges formed: in some instances, it was noted that cultivated drystone terraces inhibit the spread of fires (Azman-Momirski, 2023).

As architects, we need to seek out critical theory that offers robust perspectives on environmental contexts and our regional ecological practices. We need to also engage between communities, particularly through weak ties, to discuss how they experience affects of their areas. How practices and relationships not only re-dress immediate political concerns, but how they also allow ambitions to imagine sustainable futures, for a land for humans and more-than-human cohabitors.

Contemporary architectural practice distances itself from perceptions of uncomfortable realities of military waste, bombs, bullets, chemical weaponry, open-air brown pits, mine-fields, junk yards, deconstruction sites, disused mines and mine-waste. Mapped overviews ignore ethical questions which might arise when seeing the landscape up close. The Capitalocene extraction of the island's elements turns landscape into wounds of war with commercial aggressions etched into the environment. This, in turn, perpetuates collective loss of memory through displacement. It is escalated

οι ξεχωριστές πελατειακές σχέσεις τζαι στις θκυο πλευρές (της μιας που εν τυπικά αναγνωρισμένη, ενώ η άλλη όι), αφού εξασφαλίζονται μέσω των θκυο κρατικών μηχανισμών ξεχωριστά, όμοιες πελατειακές σχέσεις που εξυπηρετούν «ξένα» συμφέροντα του παγκόσμιου κεφαλαίου.
Εν έτσι που δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος ο οποίος διαιωνίζει τη βίαν τζαι την εκμετάλλευσην-υποβάθμισην του φυσικού τοπίου, που εν γεμάτη οικοκτόνες πρακτικές, που αποσυνθέτουν τζι εκτοπίζουν κάθε μορφήν ζωής (που θεωρείται ότι εν «περιττή»), που οδηγούν στην απόρριψην βιομηχανικών αποβλήτων, μεσ' σε οποιουσδήποτε «όφτζαιρους» αθέατους χώρους τοπίου που οδήγησαν στην εμπορευματικήν διάθεσην των υδάτινων πόρων, στην καταστροφικήν διαχείρισην των αγροτικών καλλιεργειών. Η υποβάθμιση στη συνέχεια εκτοπίζει ότι στέκεται στον δρόμο της εκμετάλλευσης – είτε τούτον εν ανθρώποι, είτε εν υπάρξεις που το ευρύτερον φυσικόν περιβαλλον. Τούτες οι πρακτικές αναδιάρθρωσης συγκαλύφκουν τες μαζικές επενδύσεις «ξένου», παγκόσμιου κεφαλαίου οι οποίες έχουν επιπτώσεις που ξεπερνούν την υποβάθμισην του όποιου φυσικού τοπίου (Umut Yıldırım, 2025).

Όμως, τούτον το μεθοριακόν φυσικόν τοπίον που βρίσκεται σε χαμηλό υψομέτρο ενδιάμεσα των αστικών αναπτύξεων τζαι των επιβλητικών βουνών με τα δάση τους, εν γίνεται αντιληπτόν. Διοικείται που το κράτος ως ένας «όφτζαιρος» χώρος για τον οποίον εν υπάρχει εικόνα αφού αποτελεί έναν πεδίον σχεδόν αχαρτογράφητον, σε σχέσην με το πόσον ευάλωτοι (τζαι υπό εξαφάνισην) εν οι φυσικοί του πόροι ή τα ξεχωριστά στοιχεία της πολιτισμικής του αξίας. Στα γραφόμενα μου εξερευνώ την φιλοσοφικήν

Ancak, adamızın 9.251 km^2 ile sınırlandırılan faniliği, çıkarım politikalarının bu kısıtlı toprak parçası üzerindeki etkilerini nicelleştirdiğimizde ve genelleyerek hesapladığımızda endişe vericidir. Bu, 2021'deki yangınlarda 55 km^2 orman ve teraslı peyzajın yok olması ve birçok zor durumdaki kırsal yerleşim alanını etkilemesiynan belirginleşti. Bu, Cumhuriyet topraklarının yaklaşık %1'lik kaybına tekabül edip, çölleşmeye doğru ölçülebilir bir geri sayımdır. Ama yangından sonra Copernicus EMS uydu haritalama verilerinde ilginç olan, yangın sınırlarının neden ve nerede oluştuğuydu; bazı durumlarda, tarımnan bağlantılı kuru taş terasların, yangınların yayılmasını engellediği görüldü (Asman-Mokmirski, 2023).

Mimarlar olarak, çevresel bağlamlara ve ekolojik uygulamalara güçlü bakış açıları sunan eleştirel teoriyi bulmamız lazım. Çeşitli uygulamalarnan, ve özellikle zayıf bağları olan topluluklarnan etkileşimde bulunup, bölgelerinin etkilerini nasıl deneyimlediklerini tartışmamız gerekir. Uygulamalar ve ilişkiler sadece acil siyasi kaygıları düzeltmez, aynı zamanda insanlar ve insan-ötesi ortaklar için sürdürülebilir bir gelecek hayal etme arzularını nasıl mümkün kıldığını da gösterir.

Çağdaş mimarlık pratiği kendini, askeri atık, bombalar, mermiler, kimyasal silahlar, açık hava kahverengi çukurları, mayın tarlaları, hurda alanlar, yıkım alanları, kullanılmayan madenler ve mayın atıkları gibi tatsız gerçeklik algılarından uzaklaştırır. Haritalanmış genel bakışlar, peyzaja yakından bakıldığında ortaya çıkabilecek

έννοια της τεχνικής ως πόιησης (Heidegger, 1977), η οποία αποτυπώννει την ιδέαν ότι το να αναστοχαζούμαστε, να υπάρχουμεν εντός τζαι να διαδρούμεν με τον κόσμον, σημαίνει πως έχουμεν μιαν «ποιητική» σχέση μαζί του, ικανήν να υπερασπιστεί ακόμα τζαι το φυσικόν ξερολιθικόν τοπίον ως ύπαρξη (Φλωρίδου, 2020).

Προσωπικά βρίσκω ότι τα εργαλεία σχεδιασμού που προσφέρει η αρχιτεκτονική εν περιοριστικά όταν εφαρμοστούν σε πιο μεγάλες χωρικές κλίμακες: η απεικόνιση των εκτάσεων αγροτικής γης με τη χρήσην σύγχρονων συστημάτων πολεοδομικής χαρτογράφησης τύπου ArcGIS, ή οι λήψεις μέσω drone αποτυπώνουν επιλεχτικά ορισμένα, ενώ παραβλέπουν άλλα, σημεία ενός τοπίου. Η γενικότερη χρήση τους εν για να απεικονίζουν τζείνον που θεωρείται σημαντικόν, ή άξιον καταγραφής ενώ ότι κρίνεται ως «περιττόν» αγνοείται. Τούτη η επιλεκτικότητα στη χαρτογραφικήν απεικόνισην εγγράφεται, επομένως, στην σύνταξην της τοπογραφίας· καταλαμβάνοντας μια θέαση του κόσμου όπου το «μμάτιν» που θωρεί οφείλει ναν αποσυνδεδεμένον που το πεδίον που εξετάζει. Τούτος ο τρόπος θέασης εμπεριέχεται ακόμα τζαι στην γλώσσαν του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. Επιπλέον, η κλίμακα τζαι η πολυπλοκότητά των σύγχρονων αρχιτεκτονικών μελετών τζαι κτιριακών κατασκευών εν εκ φύσεως τυπολογικά επαναλαμβανόμενα, αποστασιοποιημένα που τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε χώρου ξεχωριστά, σε βαθμόν που μπορεί ένας σημερινός αρχιτέκτονας να έσει μιαν πετυχημένην σταδιοδρομίαν χωρίς να απαιτείται ποττέ να έρτει σε επαφή με τον κόσμον που περικλείεται πέραν του σχεδιαστικού του πεδίου (Dall, 2024). Τούτον έσει ως αποτέλεσμαν ο σχεδιασμός να ολοκληρώνεται χωρίς να λαμβάνεται καθόλου υπόψη πως παράγονται ή πόθθεν προέρχονται τα υλικά της οικοδομής, ούτε επίσης το πόσην ενέργεια τζαι τι είδους φυσικούς πόρους (όπως το νερόν) πρόκειται να καταναλωθούν στην υλοποίηση μιας κατασκευής.

Άλλωστε, τούτη η πρακτική αποτελεί την συνέχειαν της παράδοσης που μας εκληροδοτήσαν οι αποικιακές χαρτογραφήσεις της Κύπρου. Όπου η απεικόνιση της συνολικής έκτασης του νησιού εν βασισμένη σε μιαν επίπεδη, περιμετρική αποτύπωση του γεωγραφικού του σχήματος, όπως ακριβώς τη θωρούμεν πάνω στη σημαίαν της Κυπριακής Δημοκρατίας, άμπα τζαι ξεχάσουμεν να θυμούμαστεν το νησίν στην ολότητα του. Αποτύπωσαν μας το σαν μιαν συμβολική ομοιογένεια με μέτα-αποικιοκρατικούς δεσμούς μιας «φαντασιακής κοινότητας» (Anderson, 1996). Την εποχήν μας, τζαι παρ' ότι οι δορυφόροι τζαι τα drones παράγουν τοπογραφικές απεικονίσεις που καταγράφουν με «αμεσότητα» το αντικείμενόν τους, δείχνουν μας τούτον που ήδη αναγνωρίζουμεν, με αποτέλεσμα να απαλείφεται που την αντίληψην μας η διαλεκτική σχέση μιας χαρτογράφησης που συντάσσεται αργά, προσεκτικά, στο μέτρο ακόμα τζαι εξατομικευμένων εντυπώσεων. Τούτα τα εργαλεία εν μας προσφέρουν εναλλακτικές μορφές χαρτογραφικής απεικόνισης. Τούτες οι πρακτικές καταγραφής, τελικά, εν ελλιπείς εφόσον εν αγνοούν μόνο τους «ενδιάμεσους» αγροτικούς χώρους, αλλά κυρίως την χρονικήν τους υπόστασην που θα εδιεύρυνεν την κατανόησην μας, τες εμπειρίες που περιέχουν, ειδικά των κοινοτήτων που

αφιερωθήκαν ολοκληρωτικά σε τούντον τρόπο ζωής. Ούτε καταγράφουν τα βιώματά τους, παρ' ότι τούτοι οι άνθρωποι ξέρουν κάθε γωνιάν του τόπου τους παθκιάν-παθκιάν, βιώνοντας το τοπίο τρισδιάστατα αλλά τζαι μες τον χρόνον. Επίσης, απαξιώνουν το γεγονός ότι για να έχουμεν μιαν, όσο το δυνατόν, πιο «συνολικήν» εικόνα του τοπίου, χρειάζεται να αναδειχθούν οι ουσιώδεις μεταβολές που προκαλούνται λόγω του συσχετισμού παραγόντων, οι οποίοι έννεν απαραίτητα προφανείς, όπως για παράδειγμα η παράβλεψη του γεγονότος ότι οι αγροτικές δουλειές υλοποιούνται σε έναν καθεστώς συνεργασίας. Παράλληλα, χάννεται που το προσκήνιο η άυλη κληρονομιά της τελετουργίας του γλεντιού που ακολουθεί το κάθε συλλογικόν επίτευγμαν έστω μιας άτυπης καθημερινότητας. Ή ακόμα, απαλείφουνται τα καθηλωτικά βιώματα που προκαλεί η συμβίωση ως εμπειρία του να προσαρμόζεσαι σε περιβάλλοντα όπου η ανθρώπινη ύπαρξη εν αποτελεί τον κυρίαρχον παράγοντα.

Όμως αν εξετάσουμε ποσοτικά την έκταση των 9,251 τετραγωνικών χιλιομέτρων του νηϖιού μας τζαι αναλύσουμε τες επιπτώσεις που προκύπτουν που την εκμετάλλευσην των φυσικών πόρων, μπορούμεν να αρκέψουμεν να ανησυχούμεν όταν μετρήσιμα πλέον βλέπουμε περιπτώσεις όπου κοντέφκει να εξαντληθεί η κάθε – περατή – δυνατότητα που μας προσφέρει το νησί, στην καθορισμένη έκταση της επικράτειας του. Τούτον εφάνηκεν που τες πυρκαγιές του 2021, όπου εκαταστράφηκαν 55 τεραγωνικά χιλιόμετρα, όι μόνον δασικής έκτασης αλλά τζαι παλιές δόμες αγροτικής καλλιέργειας, επηρεάζοντας επίσης πολλές ημιορεινές κοινότητες που ήδη αντιμετωπίζουν πολλές δυσκολίες. Που μιαν μόνον πυρκαγιάν εκάηκεν περίπου το 1% της εδαφικής επικράτειας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Καταστροφές τούτου του είδους υποδεικνύουν, μετρήσιμα πκιον, την αντίστροφη μέτρησην προς την ερημοποίησην του νηϖιού. Η δε χαρτογράφηση των πυρκαγιών τζαι των συνεπειών τους που το ευρωπαϊκόν δορυφορικόν πρόγραμμα CopernicusEMS παρέχει ενδιαφέροντα δεδομένα, εφόσον αποδεικνύει πως οι αγροτικές καλλιέργειες σε συντηρημένα ξερολιθικά τοπία μπορούν να προσφέρουν αντι-πυρική προστασία (Asman-Mokmirski, 2023).

Επομένως, ως αρχιτέκτονες, καλούμαστεν να εύρουμεν τα κατάλληλα εργαλεία της κριτικής θεωρίας ώστε να διατυπώσουμε σύγχρονες προσεγγίσεις πάνω στα περιβαλλοντικά ζητήματα τζαι στες οικολογικές πρακτικές του τόπου μας τζαι της εποχής μας. Μπορούμεν να οικοδομήσουμεν πιο ουσιαστικές αλλά χαλαρές σχέσεις με τες κοινότητες τζαι τους ανθρώπους που βρίσκουνται στο επίκεντρον τούτων των εξελίξεων με το να επιδιώξουμεν να εμπλακούμεν πιο ενεργά μαζίν τους τζαι να 'ρτουμεν σε επαφή με νέες πρακτικές που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν διαφορετικά. Με τούτον τον τρόπον θα αννοίαμεν μιαν κουβένταν σχετικά με το πως βιώνουν τζαι πως επηρεάζονται οι ίδιοι, τζαι το περιβάλλον γυρόν τους, που τους ραγδαίους μετασχηματισμούς που δέχεται. Το ζήτημαν ένει να σκεφτούμεν κατά πόσον λαμβάνουμε δράσεις τζαι χτίζουμε σχέσεις με γνώμοναν να διανοίξουμεν νέους ορίζοντες, ώστε να φανταστούμεν διαφορετικά τον «τόπο» όπου η συνύπαρξη/συγκατοίκηση των ανθρώπων με κάθε άλλη μορφή ζωής εν' νάν βιώσιμη.

by a systemic industry which removes meanings from the landscape just like war does, but in the guise of lower-than-war-intensity development, and one that equally defaces and eradicates (Yıldırım). Hence, this negates the prospect of former communities returning to ancestral lands, making it also hard for architecture to see a way back into a more collective and convivial way of being and becoming.

The above concerns about loss of land quality, memory and meaning have led me to seek out ways of tapping into knowledge of a still active past, of communal ways of living and cultivation through sharing and caring, and to see how it can inform current projects. While the island has seen over 500 years of consecutive colonial subjection (e.g. the Venetians 1485, Ottomans 1570, British colonialism 1878-1960) its population was stratified along class horizontally instead of vertically along ethnic differences, remnants of architectural and other practices traced in the topography bear witness to ways of convivial and non-convivial living (Given, 2016). By studying and analyzing their operational chains (Catapoti-Relaki, 2020), their consequences and implications become apparent throughout history's long duration.

To bridge divides between ecology and the aftermaths of conflict, Yıldırım (2025) proposes a concept of 'War-torn Ecologies,' a term that gestures towards shared grounds uniting both short and long-term affects of all forms of violence. She further considers how these war-torn ecologies are lived in and resisted by humans and more-than-human life.

Να ξεπεράσουμεν, δηλαδή, κάθε σύγχρονην αντίληψην της πολιτικής που θεωρεί πως εν αρκετό να διορθώνουμε απλά τζαι μόνον κάποια άμεσα προβλήματα του παρόντος.

Η σύγχρονη αρχιτεκτονική πρακτική επιλέγει, κατά βάση, να παραβλέπει άβολα ζητήματα που σχετίζονται με μιλιταριστικές επιχειρήσεις, στρατιωτικά τζαι χημικά πολεμικά απόβλητα, βομβαρδισμούς, πυροβολισμούς, ναρκοπέδια, ανοικτές εγκαταλελειμμένες εξορύξεις, σκουπιδότοπους, κατεδαφισμένους χώρους, την καταχραστικήν εκμετάλλευσην μεταλλίων, ειδικά για πολεμικούς σκοπούς τζαι την συνεπαγόμενη αύξηση των αποβλήτων. Οι χαρτογραφήσεις γεννικά επιλέγουν να αγνοούν τα ηθικά ζητήματα που τες διέπουν, ειδικά άμαν εστιάζουμεν σε στοιχεία αλλοίωσης του τοπίου.

Η τρέχουσα ιστορική συγκυρία που ονομάζεται Καπιταλόκαινος (Capitalocene) όμως, επιβάλλει την εξαντλητικήν εκμετάλλευσην των πόρων τζαι των φυσικών στοιχείων. Η εμπορευματοποίηση των πόρων, στην ουσίαν συνιστά μιαν επιθετική στρατηγική απέναντι στο φυσικόν τοπίον, όπου – όπως τζαι οι πολεμικές εκστρατείες – οι εκστρατείες με στόχον την εκμετάλλευσην, λαβώνουν το περιβάλλον, γεμώννοντας το πληγές. Βασική συνέπεια της εμπορευματοποίησης εν ότι εκτοπίζει τες μορφές ζωής, την υλικότηταν τζαι τους συμβολισμούς που φέρει έναν τοπίον με αποτέλεσμα να το απαλείφει που τη συλλογική μνήμην. Αποκορύφωμα της εμπορευματοποίησης εν η διαγραφή των νοημάτων τζαι των σημασιολογικών περιεχομένων που εν εγγεγραμμένα σε κάθε τοπίο. Τούτον περίπου συμβαίνει ως αποτέλεσμα τζαι με τες πολεμικές συγκρούσεις, με την διαφοράν όμως ότι στην «ανάπτυξην» προβάλλεται

etik soruları görmemezlikten gelir. Adanın elementlerinin Kapitolasen ekstraksiyonu, çevreye kazınan ticari saldırılarnan, peyzajı savaş yaralarına dönüştürür. Bu durum, yerinden edilme yoluynan toplumsal hafıza kaybını devam ettirir. Sistemik bir sanayi tarafından yoğunlaştırılan bu süreç, savaşın yaptığı gibi, peyzajdan anlamları söker, ama savaşın şiddetinden daha hafif bir gelişim kılığında ve eşit şekilde peyzajı tahrif ve yok eder (Yıldırım). Böyleliknan, eski toplulukların atalarına ait topraklara geri dönme ihtimalini reddeder ve mimarlığın daha kolektif ve uyumlu bir varoluş biçimine ve olma haline geri dönüş yolunu görmesini da zorlaştırır.

Yukarda bahsettiğim toprak kalitesiynan hafıza ve anlam kaybına dair endişelerim, beni yakın geçmişimizin bilgisini paylaşarak ve ilgi göstererek toplumsal yaşam ve tarım pratiklerine yönelik yöntemler aramaya iterken, mevcut projelere nasıl katkı sağlayabileceğini da görmek istedim. 500 yılı aşkın bir süre zarfında, ardışık sömürgelere maruz kalan bir adanın (örneğin, Venedikliler 1485, Osmanlılar 1570, Britanyalılar 1878-1960) ve bu sürede nüfusun etnik farklılıklara göre dikey olarak değil da, sınıflara göre yatay bir şekilde bölümlendirilen topografyasındaki mimari ve diğer uygulamaların kalıntıları, uyumlu-uyumsuz yaşam biçimlerine tanık olur (Given, 2016). Bu üretim zincirlerinin incelenmesi ve analizi, tarih boyunca bu uygulamaların sonuçlarını ve etkilerini belirginleştirir.

Ekoloji ve çatışma sonrası etkiler arasındaki uçurumları köprülemek için Yıldırım (2025), tüm şiddet biçimlerinin kısa ve uzun vadeli etkilerini birleştirerek ortak bir zemin

How does one cultivate or design sustainably in the midst of extractive processes that are tipping beyond the physics of entropy? The current order of our established profession often begrudges the intangible art of drystone; we are asked, “But is this architecture?” and, “Why is it architecture?”

An intersection point between such convoluted realities occurs, I feel, with our own transience, when crossing over human agency into the natural world. I approach the theme of drystone construction as a return of architecture to one of its original roles: to create relationships between people where none existed before, and to also foster meaningful relationships between humans and the more-than-human environment. This seeks to counter the contemporary spectacle of architecture as extractive and exclusive (and exclusionary). In contrast to the architecture of building, where the natural is supplanted by the artificial practicalities, Emmerik (2022) defines the field of landscape architecture as shaped by a multi-faceted interconnectedness between humans and environment, coexisting with the natural, the cultural, between the tangible and the imaginary, the practical and the poetic. Beyond the anthropocenic measure (within the Capitalocene) which dictates humans above nature, both Emmerik and Yıldırım support a radically inclusive attitude, a principle of equality, where humans realize that there is no separation.

By re-aligning body memory to the rhythm that drywall building dictates, we become suddenly aware that we are in contact with generations that came before us.

ως επιχείρημα η οικονομική αναδιάρθρωση, η οποία υλοποιείται μέσα που αργόσυρτες, πιο χαμηλής έντασης διαδικασίες, αν συγκριθούν με έναν πόλεμο. Τζαι φυσικά τούτον συμβαίνει επειδή έξει τα ίδια αποτελέσματα: την παραμόρφωσην τζαι εξάλειψην του φυσικού τοπίου (Yıldırım). Επειδή ο εκτοπισμός ακυρώνει κάθε δυνατότηταν των εκτοπισμένων κοινοτήτων να επιστρέψουν στην προγονική τους γή, αντίστοιχα τζαι η αρχιτεκτονική δυσκολεύκεται να ανασυγκροτήσει λύσεις που να μπορούν να οραματιστούν εναλλακτικές προοπτικές ανάκαμψης ενός συλλογικού τζαι συνεργατικού τρόπου ύπαρξης-συμβίωσης (στο κοινωνικό-ιστορικό γίγνεσθαι).

Για να αναστοχαστώ τα παραπάνω ζητήματα – σχετικά με την διαρκήν υποβάθμισην της ποιότητας του εδάφους, την απώλειαν της μνήμης τζαι την απαλοιφήν των σημασιολογικών νοημάτων που εγγράφονται πάνω τους – τελευταία στρέφω την προσοχήν μου στο πρόσφατον παρελθόν, ώστε να αξιοποιήσω τες ζωντανές ακόμα γνώσεις που επαραχτήκαν σε συνθήκες όπου η καλλιέργεια υπήρξεν μια συλλογική διαδικασία συνύπαρξης, μοιράσματος τζαι φροντίδας, ψάχνοντας τρόπους που μπορούν να συνεισφέρουν στους δικούς μας, σύγχρονούς σχεδιασμούς. Λαμβάνοντας υπόψην την ιστορικότητα τούντου νησιού, όπου για πάνω που 500 συνεχόμενα χρόνια υποβλήθηκεν σε διαφορετικές αποικιοκρατικές μορφές εξουσίας (π.χ. Ενετοί 1485, Οθωμανική αυτοκρατορία 1570, Βρετανική αποικιοκρατία 1878-1960), μπορούμε να εντοπίσουμεν απομεινάρια/ίχνη αρχιτεκτονικών τζαι άλλων πραχτικών που αποτυπώνουν/συνυφαίνουν μιαν τοπογραφίαν, με πιο λλίον ή πιο πολλά, συνεργατικών

oluşturan “Savaş Yıkımı Ekolojileri” kavramını önerir. Ayrıca bu savaş yıkımı ekolojilerinin, insanlar ve insan-dışı varlıklar tarafından nasıl yaşandığını ve bu ekolojilere nasıl karşı durulduğunu dikkate alır.

Entropi fiziğini aşan çıkarma süreçlerinde nasıl sürdürülebilir tarım ya da tasarım yapılır? Mevcut mesleki düzenimiz, kuru taş sanatının soyut yönlerini çoğu zaman küçümser; bize “Peki bu mimarlık mı?” veya “Bu neden mimarlıktır?” diye sorulur.

Bu tür karmaşık gerçeklikler arasında, insan etkinliğinden doğal dünyaya geçerken kendi geçiciliğimizde bir kesişme noktası oluştuğunu hissederim. Kuru taş yapımını, mimarlığın orijinal rollerinden birine dönüşü olarak görürüm; insanlarnan daha önce var olmayan ilişkiler kurmak ve insanlarnan insan-ötesi çevresi arasında anlamlı ilişkiler oluşturmak. Bu, mimarlığın çağdaş çıkarımcı, özel (ve dışlayıcı) gösterisine karşı koymayı amaçlar. Doğal yerine yapay pratikliklernan desteklenen bina mimarisinin aksine, Emmerik (2022) peyzaj mimarlığını, doğal, kültürel, somut ve hayali, pratik ve şiirselnan bir arada bulunan, insanlar ve çevre arasındaki çok yönlü bağlantılarnan şekillendirilmiş olarak tanımlar. İnsanların doğanın üstünde olduğunu dayatan (Kapitalosen içerisindeki) antroposen ölçüsünün ötesinde; hem Emmerik hem de Yıldırım, insanların, doğadan ayrı olmadıklarını fark ettikleri radikal derecede kapsayıcı bir tutumu ve eşitlik ilkesini savunur.

Vücut hafızasını, kuru duvar inşaatının dikte ettiği ritme tekrar hizaladığımızda, ansızın bizden önceki nesillernan

They would have moved stones together, in the same way that our bodies instinctively adapt to. They would have perhaps, experienced similar concerns, about drought or floods before the taming of the mountain slopes that became secured through terracing to prevent erosion and created fertile soil by arranging stones against the mountain gradient.

Faced with entropies inherent to their time, the architectural sophistication of assembled stones becomes a sort of dry register of data measuring instruments of time, of possibilities, investment, assets, population growth and decline. In some places stone terraces were shaped by hand and body labour; elsewhere, animal-drawn ploughs may have been used. Later, machinery cut open horizontal strips whose vertical scarps were intensively, artfully secured with assembled stones. In one area of Salamiou within a radius of 5 km, 2000 years of continuous farming history is identified through drystone typologies, terrace widths, and accompanying oral memories. The presence of stone age querns pushes agriculture back 9000 years.

Just as the penciled stripes along a doorpost in our house marking our daughter's height speak emotionally to us, they are more than just the height of our child: they also bear witness to our life of raising her, of her growing up. Similarly, drystone farming landscapes also carry value beyond their technical functionality. Emmerik imbues these with poetry where the geological, the natural world, and human imagination converge.

μορφών ύπαρξης τζαι συμβίωσης (Given, 2016). Έσει σημασίαν να έχουμεν κατά νουν ότι κατά την διάρκειαν τούτης της ιστορικής περιόδου, η ταξική διαστρωμάτωση εδιαιρούσεν τον πληθυσμόν με οριζόντιον τρόπον, ταξικά, παρά με κάθετον, στην βάσην εθνοτικών διαφορών. Για να μελετήσουμεν τζαι να αναλύσουμεν, λοιπόν, με ποιον τρόπο επιβιώνουν οι προαναφερθείσες πρακτικές στες μέρες μας, τι είδους επιπτώσεις τζαι συνέπειες έχουν στη μακράν διάρκειαν του ιστορικού χρόνου, πρέπει να στραφούμεν στον τρόπο λειτουργίας τους τζαι στο ίντα λοής αλληλεπιδρούν μεταξύν τους.

Η Yıldırım (2025), αναλογιζόμενη με ποιους τρόπους μπορούν να γεφυρωθούν τα χάσματα που διαιρούν ένα τοπίο – αφ' ενός ως οικολογική μορφή ύπαρξης τζι αφ' ετέρου ως πεδίον «πληγωμένον» που τες συγκρούσεις που λαμβάνουν χώρα εντός του – προτείνει πως μπορούν να προσδιοριστούν οι «κατεστραμμένες οικολογίες του πολέμου», μια έννοια που επιχειρεί να συλλάβει τη σύνθετη πραγματικότηταν τούτων των τοπίων, στα οποία η ίδια συνενώννει τες βραχυπρόθεσμες με τες μακροπρόθεσμες επιπτώσεις που προκύπτουν, λόγω ούλλων των βίαιων πρακτικών εκμετάλλευσης τζαι ανάλωσης. Διερευνά επιπλέον, με ποιον τρόπο οι ανθρώπινες τζαι οι πέραν-του-ανθρώπου μορφές ζωής, κατοικούν/(συν)υπάρχουν τζαι αντιστέκονται απέναντι σε τούτες τες «κατεστραμμένες οικολογίες του πολέμου».

Αναδύεται, επομένως, το εξής ερώτημα: πώς γίνεται να συνεχίζεται η καλλιέργεια της γης, ή ακόμα πως μπορούμε να σχεδιάσουμεν μοντέλα οικολογικής συνύπαρξης

temasta olduğumuzu fark ederik. Onlar da taşları beraber taşımışlardır, bedenlerimizin içgüdüsel olarak adapte olduğu gibi. Belki da benzer kaygıları, kuraklık ya da sel gibi endişeleri yaşamışlardır, dağ yamaçlarının teraslama yöntemiynan erozyona karşı güvene alınmasından önce. Bu yöntem, taşları dağ eğimine karşı yerleştirerek verimli topraklar yaratmıştır.

Kendi dönemlerindeki içsel entropilernan yüzleşerek, bir araya getirilen taşların mimari kapsamlılığı, bir çeşit kuru veri kaydına; zamanın, olasılıkların, yatırımların, varlıkların, nüfus artışı ve düşüşünü ölçen araçlara dönüşür. Bazı yerlerde taş teraslar el ve beden emeğiynan şekillenirken, başka yerlerde hayvan çekişli pulluklar kullanılmış olabilir. Daha sonra, makineler yatay şeritler keserken bu dikey yamaçları, toplanılan taşlarnan yoğun ve sanatsal bir şekilde güvenceye almıştır. Salamiou'nun 5 km'lik yarıçapındaki bir bölgesinde, kuru taş tipolojileri, teras genişlikleri ve onlara eşlik eden sözlü anılar aracılığıynan 2000 yıldır devam eden tarımsal tarih belirlenmiştir. Taş devrinden kalma öğütücülerin varlığı, tarımı 9000 yıl öncesine götürür.

Tıpkı evimizdeki kapı pervazına kızımızın boyunu işaretlemek için kalemnan çekilen çizgilerin bize duygusal bir çağrışımı olması gibi, sadece çocuğumuzun boyunu ölçmez, aynı zamanda onu yetiştirdiğimiz hayatımıza ve onun büyümesine tanıklık eder. Benzer şekilde, kuru taş tarım arazilerinin, teknik işlevselliklerinin ötesinde bir değerleri vardır. Emmerik, bunlara şiirsel bir anlam yükler; burada jeolojik, doğal dünya ve insanların hayal gücü bir araya gelir.

The eastern Mediterranean's almost 10,000-year-old 'Fertile Crescent', arching from Persia across Mesopotamia and over the Levant, cultivated terraced foodscapes by interconnected communities. Cyprus shares this geography that determines history in the long duration. In the current Capitalocene, this region has been witnessing not only late-industrial transformations that fracture communities and land through systems of value extraction, but also the disruption of these relations by colonial, genocidal, and ecocidal violence that has been displacing people and militarising ecologies. This began in the 20th c. displacing convivial farming communities of Armenia, then Kurdistan, moving on to Palestine, spreading at the end of the century to farming communities along the Euphrates. Throughout the 20th c. until the present, agricultural life in Palestine, Syria, Yemen and Lebanon are being devoured.

Our island's numerous intercommunal conflicts intensifying in the mid 20th c. and the subsequent uneasy ceasefire line that involved an agreed population exchange, has led to losing memoryscapes and language-scapes. We have scant vocabulary to describe our land—which is fragmented between two official languages and two dialects—and furthermore through the displacement of over 30% of the population. It is within this context that resiliently surviving drystone practices preserve a way of opposing systems of dispossession and ecological degradation, defending instead a system of value rooted in collective care and fair access to the land. Yıdırım also suggests that we can 'montage' small scale resilient events, even memories, onto the larger political picture. Such actions de-center definitions of top-down

βασισμένα στην αρχήν της βιωσιμότητας, εφόσον η οικονομία των εξορύξεων αναλώνει το περιβάλλον μεταβάλλοντας ακόμα τζαι τους φυσικούς «νόμους» της εντροπίας; Σε επαγγελματικόν επίπεδον, η σύγχρονη αρχιτεκτονική φαίνεται πως απαξιώνει την άυλη τέχνη που διδάσκει η ξερολιθιά, που ιστορικά υλοποιείται μέσα που πρακτικές οι οποίες παραμένουν, κατά βάσην, αόρατες. Άμαν επιχειρήσεις να την υπερασπιστείς ως πρακτική ή να αναδείξεις την σημμασίαν της, ρωτούν σε σχεδόν αμέσως: «Μα, εν αρχιτεκτονική;» τζαι «Τι σχέσην έσει με την αρχιτεκτονικήν;».

Θεωρώ ότι η αλληλεπίδραση της ανθρώπινης δραστηριότητας με το φυσικόν κόσμον δημιουργεί σημεία που διασυνδέουν πεδία της πραγματικότητας που εν τόσον κατακερματισμένα, όπως τούτα που αναφέρω, με τη χρονικήν παροδικότηταν της ανθρώπινης ύπαρξης. Εθκιάλεξα να στραφώ στη διερεύνησην της ξερολιθιάς ως κατασκευής, επειδή πιστεύκω ότι αποτελεί, παράδειγμαν τζαι πηγήν έμπνευσης ώστε να αναστοχαστούμεν την σύγχρονην αρχιτεκτονικήν, με βάσην το πόσον σημαντικό ρόλο μπορεί να επιτελέσει αν την γειώσουμεν στα πρωταρχικά της θεμέλια. Να αναδειχτεί, δηλαδή, ως πρακτική που εν δυνάμει δημιουργεί συσχετισμούς ανάμεσα σε ανθρώπους – πληθυσμούς τζιαι κοινότητες – οι οποίοι εν είχαν προηγουμένως κανένα σημείον διασύνδεσης, όπως, επίσης, το ότι μπορεί να οικοδομήσει ουσιαστικές σχέσεις ανάμεσα στα ανθρώπινα όντα τζαι σε κάθε άλλη μορφήν περιβαλλοντικής ύπαρξης, που εν πάνω που το ανθρώπινον είδος.

Pers'ten başlayıp Mezopotamya üzerinden Levant'a kadar uzanan Doğu Akdeniz'in neredeysa 10.000 yıllık 'Bereketli Hilal'i, birbirine bağlı toplulukların işlediği teraslı gıda alanları yetiştirdi. Kıbrıs, uzun vadede tarihi belirleyen bu coğrafyayı paylaşır. Mevcut Kapitalosen'de bu bölge, yalnızca toplulukları ve toprağı, değer çıkarma sistemleri aracılığıynan kıran geç endüstriyel dönüşümlernan değil, aynı zamanda insanları yerinden eden ve ekolojileri militarize eden sömürge, soykırım ve ekosidal şiddet yoluynan bu ilişkilerin bozulmasına tanık olmuştur. Bu durum 20. yüzyılda, Ermenistan'daki mutlu mesut tarım topluluklarının yerinden edilmesiynan başlayıp, ardından Kürdistan ve Filistin'e ve yüzyılın sonunda da Fırat üzerindeki tarım topluluklarına yayılır. 20. yüzyıl boyunca ve günümüzde, Filistin, Suriye ve Lübnan'daki tarımsal yaşam kaybolmaktadır.

Adamızdaki sayısız topluluklar arası çatışma, 20. yüzyılın ortalarında yoğunlaşmış ve sonrasında kabul edilen bir nüfus değişimiynan huzursuz bir ateşkese yol açtı. Bu da hafıza ve dil peyzajlarının kaybına neden oldu. İki resmi dil ve iki ağız arasında bölünen topraklarımızı tanımlamak için kelime dağarcığımız baya sınırlı oldu ve nüfusun %30'inden fazlasını yerinden etti. İşte bu bağlamda; dirençli bir şekilde hayatta kalan kuru duvar yapım yöntemleri, el konulma ve ekolojik bozulma sistemlerine karşı bir duruş sergileyerek, bunun yerine kolektif bakım ve toprağa adil erişim temeline dayanan bir değer sistemini savunur. Aynı zamanda Yıldırım, küçük ölçekli dirençli olayları, hatta anıları, büyük siyasi resme 'montajlayabileceğimizi' öne sürer. Bu gibi eylemler,

approaches, allowing scholars to explore other meanings and to evoke a different system of valuation (Ireland, 2016).

By focusing on more-than-human lives evolving on and around abandoned practices omitted from all archives, both colonial and present, and the logocentric hold of these archives, I propose that terraces may be included in what Yidirim terms an-archic indexes. Furthering this concept into architecture by fragmenting the word and its meanings opens it up to alternative ways that allow for (r)evolution of architecture's role. Archite(x)ture, for example, may include a more haptic way towards experiencing and emotion, where through a diverse set of practices, future building activities become inherently concerned with ethics, politics of space, and its handling. Similarly, Yıldırım suggests that an-archy becomes 'abandonment' in its ecological form, and should be explored rather than assumed. An-archy then, as ecology historicized, aestheticized; when it is involved with architecture, becomes politicized, and its modus operandi is eco-redaction and materiality.

Elytis (1979), sums up hope for the shared future of resistance, particularly when defending living and terraced landscapes:

"*...[Society today] looks and sees nothingness. We gaze in the same way and see the totality of everything. Where the Truth lies, will become apparent one day when we are no longer here. But it will be, if it is worthwhile, the work of one of us. And that will save the honor of us all - and the honour of our time...*"

Τούτη εν μια προσέγγιση που επιχειρεί να αντικρούσει σύγχρονες αντιλήψεις που παρουσιάζουν την αρχιτεκτονικήν σαν απλώς μια εντελώς μοναδική μέθοδο θεαματικής αξιοποίησης του περιβάλλοντος. Επίσης, σε αντίθεση με μιαν οπτικήν που περιορίζει τον ρόλον της αρχιτεκτονικής στην κατασκευή κτιρίων – όπου οι φυσικές πρώτες ύλες αντικαθιστούνται που τεχνητά υλικά – ο Emmerik (2022) υποστηρίζει πως η αρχιτεκτονική τοπίου (landscape architecture) αποτελεί έναν πολυδιάστατον πεδίον εφόσον διαμορφώνεται διαρκώς που την αλληλεπίδρασην – τζαι αλληλεξάρτησην – της ανθρώπινης ζωής τζαι του περιβάλλοντος: ως συνθήκη όπου τα φυσικά στοιχεία συνυπάρχουν με τις πολιτισμικές σχέσεις, η απτή υλικότητα μπλέκεται με το φαντασιακό τζαι η πρακτικότητα συναντά την ποιητικήν δημιουργία. Αμφισβητώντας κάθε ανθρωποκεντρικήν αντίληψη που (στην Καπιταλόκαινον εποχή) ανάγει τους ανθρώπους ως ιεραρχικά ανώτερη μορφή ζωής σε σχέση με την φύση, τα έργα των Emmerik και Yıldırım προσεγγίζουν το ζήτημα μέσα που έναν αναλυτικόν πρίσμαν που αναστοχάζεται τες ριζοσπαστικές προοπτικές που διανοίγει η έννοια της συμπερίληψης. Η συμπερίληψη θεμελιωμένη στην ισότηταν ως αδιαμφισβήτητος κανόνας, επιτρέπει στους ανθρώπους να συνειδητοποιήσουν ότι στην ουσία εν υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ φύσης τζαι ανθρώπου.

Μπορούμεν να προτείνουμεν λοιπόν, ότι σε περίπτωσην που εύρουμεν νέους τρόπους να συγχρονίσουμεν τα σώματά μας υλικά τζαι συμβολικά, με την κουλτούραν τζαι τους ρυθμούς της καθημερινής ζωής που περιστρέφουνται γυρόν που τες ξηρολιθικές κατασκευές, εν να συνειδητοποιήσουμεν

yukarıdan aşağıya yaklaşım tanımlarını merkeze almayı engellerken, araştırmacıların farklı anlamlar keşfetmesine ve farklı bir değerleme sistemi ortaya koymasına fırsat verir (Ireland, 2016).

Kolonyal ve güncel arşivlerin tümünden dışlanan terkedilmiş uygulamalarda, arşivlerin logosentrik hakimiyetine rağmen, etrafında ve üzerinde gelişen insan-ötesi yaşamlara odaklanarak, Yıldırım'ın an-arşik (an-archic) diye tanımladığı indekslere terasların dahil edilebileceğini öne sürüyorum. Bu kavramı mimarlıkta daha da ileriye taşıyarak, kelimeyi ve anlamlarını parçaladığımızda, mimarlığın rolünün (d)evrimleşebilmesi için alternatif yollar açar. Örneğin, Archite(x)ture*, daha dokunsal bir şekilde deneyimlemeyi ve duyguyu içerebilir. Burda farklı uygulamalar aracılığıyla gelecekteki yapılaşma faaliyetleri, etik, mekânın siyaseti ve bunun nasıl ele alındığıyla doğrudan ilgilenir. Benzer şekilde, Yıldırım, an-arşinin ekolojik formda 'terk' haline geldiğini ve bunun varsayılmak yerine keşfedilmesi gerektiğini öne sürer. An-archy[tecture]** ekolojinin tarihleştirilmesi, estetikleştirilmesi ve dolayısıyla politikleştirilmesi olup, işleyiş biçimi eko-redaksiyon ve materyalitedir.

Elytis (1979), özellikle yaşayan ve teraslı peyzajları savunurken, direnişin ortak geleceği için umudu özetler:

"*... [Bugünün toplumu] hiçliğe bakar ve hiçliği görür. Biz da aynı şekilde bakarık ve her şeyin bütününü görürük. Gerçeğin nerde olduğu, bizim burada olmadığımız bir gün ortaya çıkacak. Ama, eğer bir faydası olursa, bu birimizin eseri olacak. Ve bu, hepimizin onurunu - ve zamanımızın onurunu - kurtaracak.*"

ότι οι μνήμες που επαναφέρουνται απτικά, φέρνουν μας σε επαφή με τες προγενέστερες γενιές. Για παράδειγμαν, συνειδητοποιούμεν ότι εκουβαλούσαν πέτρες μαζίν, με τον ίδιον τρόπον που τζι εμείς το ανακαλύπτουμεν κάπως αντανακλαστικά όταν συμμετέχουμεν στο κουβάλημαν της πέτρας συνεργατικά. Κατά πάσαν πιθανότητα ανησυχούσαν για πράματα παρόμοια με εμάς, όπως για την λειψυδρία τζαι τες πλημμύρες. Ειδικά σε ιστορικές εποχές πριν αναπτύξουν τεχνικές για την στερέωσην των βουνοπλαγιών κατά της διάβρωσης ώστε να συγκρατήσουν την ύλην πάνω στες κλίσεις, ώστε να στερεωθεί τζαι να εμπλουτιστεί το χώμαν.

Η συλλογική αρχιτεκτονική διάνοια που εμπνεύστηκεν τούτην την τεχνικήν κατά της καταστροφικής εντροπίας των κατολισθήσεων, άφησεν μας έναν αποτελεσματικόν τρόπον καταγραφής «ξερής πέτρας». Οι ξερολιθικές κατασκευές, ουσιαστικά λειτουργούν ως έναν εργαλείο μέτρησης τζαι καταγραφής του πέρατος του χρόνου, δείχνουν τι μπορεί να καλλιεργηθεί τζαι πού, δείχνουν το μέγεθος των επενδύσεων στες παραγωγές ενός τόπου, τι πόροι εδιατίθουνταν. Επιτρέπουν μας ακόμα να μετρήσουμεν τες δημογραφικές διακυμάνσεις του πληθυσμού περασμένων εποχών. Ένας τρόπος να αναγνωρίζουνται οι χρονολογίες εν που το πλάτος των δόμων, ενώ άλλος τρόπος εν που προφορικές μαρτυρίες. Ανάλογα με την περιοχήν, σε ορισμένα μέρη οι δόμες για τες αγροτικές καλλιέργειες υλοποιήθηκαν αποκλειστικά μέσα που την χειρωνακτικήν εργασίαν, ενώ σε άλλες περιπτώσεις οργώνναν τα παγκώματα των αναβαθμίδων με άροτρα. Σε επόμενες φάσεις εχρησιμοποιήθηκαν μηχανήματα για να κόψουν πκιο πλαθκιές οριζόντιες επιφάνειες στες βουνοπλαγιές ενώ στη συνέχεια επουλώθηκαν τούτες οι κάθετες τομές με περίτεχνες επενδύσεις που «ξερές» συναρμολογημένες πέτρες. Στην ευρύτερην περιοχήν της Σαλαμιού για παράδειγμα, σε μιαν ακτίναν περίπου 5 χιλιομέτρων, καταγράφεται μια ιστορία αγροτικής ενασχόλησης πάνω που 2,000 χρονών μέσα που τες διάφορες τυπολογίες χτισμένες που ξεροπέτριν. Η ύπαρξη πέτρινων ϊερόμυλων της νεολιθικής εποχής στην περιοχή σπρώχνει την αγροτική ενασχόληση ακόμα πιο πίσω στα 9,000 χρόνια.

Όπως οι γραμμούες που ετραβήσαμεν με το μολύβιν πας στον παραστατόν της πόρτας για να μετρήσουμεν το ύψος της κόρης μας, στίγματα τέθκοιας συναισθηματικής αξίας προφανώς εν υπολογίζουν απλώς την αύξηση του ύψους της, αλλά συνοδεύκουν μας σε ούλλα τα χρόνια που αφιερώσαμεν για να την αναθρέψουμεν. Με παρόμοιον τρόπον το αγροτικόν τοπίον που εν καμωμένον που ξερολιθιές κουβαλά μιαν αξίαν που ξεπερνά την πρακτικότηταν. Σύμφωνα με τη διατύπωσην του Emmerik, τούτα τα τοπία εν επενδυμένα με μιαν ποιητικότηταν, διότι πάνω τους διασταυρώνουνται η γεωλογία, ο φυσικός κόσμος τζαι η ανθρώπινη φαντασία.

Η σχεδόν 10,000 χρονών Εύφορη Ημισέληνο εν η γεωγραφική περιοχή της ανατολικής Μεσογείου, που ιστορικά εδραϊέλιζεν μιαν έκταση που απλώννετουν που την Περσία, μέσω της Μεσοποταμίας τζαι ούλλον τον Λεβάντε. Τούτον το αρχαιότερον απέραντον τοπίον, το πρώτον στο βόρειον ημισφαίριον, αφιερώθηκεν στην καλλιέργιαν της τροφής που άλληλο-συνεργαζόμενες

αγροτικές κοινότητες. Η Κύπρος ως κομμάτιν της Εύφορης Ημισέληνου μοιράζεται τούντην γεωγραφίαν που εκαθόρισεν τζαι την ιστορίαν της στην μακράν διάρκειαν της. Στην τρέχουσαν ιστορικήν συγκυρίαν της Καπιταλόκαινου, η περιοχή έσει δεχτεί όι μόνον ύστερους βιομηχανικούς μετασχηματισμούς που εκατακερματίσαν την συνοχήν των αγροτικών κοινοτήτων, αλλά επηρεάστηκεν τζαι μέσα που τα σύγχρονα συστήματα εκμετάλλευσης που αφαιρούν ανεπίστρεπτα που τον τόπον για να δημιουργήσουν συσσωρευτικόν κεφάλαιον αλλού. Στην διάσπασην του τόπου επροστεθήκαν τζι άλλες καταστροφές που επέφερεν η αποικιακή, η γενοκτονική, ακόμα τζαι η οικολογική εκμετάλλευση.

Για πάνω που μιαν εκατονταετία κανονικοποιείται η άσκηση βίας ως μέσον εκτοπισμού των ντόπκιων πληθυσμών τζαι εμπέδωννεται μια στρατιωτικοποιημένη αντίληψη για την οικολογία. Οι διαδικασίες που μόλις αναφερθήκαν παρατηρούνται ήδη που τον 20ον αιώνα, αρχής γενομένης με τον βίαιον εκτοπισμόν πολλών κοινοτήτων της περιοχής, τζαι την διάλυσην των συνεργατικών σχέσεων αγροτικής παραγωγής. Έχουν εκτοπιστεί βίαια που το ημιορεινόν αγροτικόν τοπίο κοινότητες της Αρμενίας, μετά του Κουρδιστάν, έπειτα απλώθηκεν ο εκτοπισμός στην Παλαιστίνην, ως τες αγροτικές κοινότητες που υπήρχαν ως στα τέλη του προηγούμενου αιώνα πας στον Ευφράτην ποταμόν. Σε ούλλην την διάρκειαν του 20ού αιώνα, έως σήμερα, θωρούμεν μια συνεχόμενην λεηλάτησην της αγροτικής ζωής που καταβροχθίζει ακόμα τζαι σήμερα την Παλαιστίνην, τη Συρίαν, την Υεμένην, τον Λίβανον.

Οι αλεπάλληλες δικοινοτικές συγκρούσεις που εξεσπάσαν στο νησίν μας κατά τη διάρκειαν του 20ού αιώνα, οι οποίες εντατικοποιήθηκαν λλίον μετά το 1960, εκατέληξαν σε μιαν περίπλοκη συμφωνίαν ανακωχής, επιβάλλοντας έναν σχέδιον ανταλλαγής πληθυσμών. Βασική επίπτωση ήταν πως οι ανθρώποι που εκτοπίστηκαν εχάσαν κάθε άμεσην επαφή με τα τοπία που εμπεριέχαν τες μνήμες τους, που εκρατούσαν τες λέξεις που εχρησιμοποιούσαν για να τα περιγράφουν, που αποτυπώνναν τους τρόπους επικοινωνίας αναμεταξύν τους, με τους όμοιους τους που εμιλούσαν την ίδια «γλώσσαν». Ως συνέπεια των πολεμικών συγκρούσεων που εκτόπισαν πάνω που το 30% του πληθυσμού, έμεινεν μας έναν λειψόν, θρυμματισμένον λεξιλόγιον που το ψαχουλεύκουμε για να έβρουμεν λέξεις με τες οποίες να μπορούμεν να περιγράψουμεν τον τόπο, τα τοπόσημα, το τοπίον, μέσα που θκυό επίσημες γλώσσες τζαι θκυό διαλέχτους.

Γι' αυτόν εν σημαντικό να αναδειχθούν τζείνες οι κοινοτικές πρακτικές, όπως του ξερολιθικού τοπίου, που διατηρούν έναν τρόπον που αντιτίθεται στην απαλλοτρίωσην τζαι την οικολογικήν υποβάθμισην, υπερασπίζοντας αντίθετα ένα σύστημαν αξιών που εν ριζωμένον στη συλλογικήν φροντίδαν τζαι την δίκαιην διαχείρησην της γης.
Η Yıdırım προτείνει όπως τούτες οι πρακτικές, ακόμα τζαι η μιτσές τζαι ίσως οι ασήμαντες, ακόμα τζαι οι σκόρπκιες μνήμες μπορούν να «μονταριστούν» πάνω στα πιο μεγάλα πολιτικά πλαίσια της εποχής μας. Με τέθκοιες ενέργειες αποκεντρώνουνται ορισμοί που προσεγγίζουν τες αξίες «που πάνω προς τα κάτω», επιτρέποντας σε μελετητές να διερευνήσουν άλλες έννοιες που προ(σ)καλούν ένα διαφορετικό σύστημα αποτίμησης (Ireland, 2016).

Αν εστιάσουμεν την προσοχήν μας σε τζείνες τις μορφές ζωής, που εν πέραν τζαι ίσως πιο σημαντικές που του ανθρώπινου είδους, που εξελίσσουνται πάνω τζαι γυρόν που εγκαταλελειμμένες πρακτικές (όπως την πρακτική της ξερολιθιάς), προτείνω όπως συμπεριληφθεί τούτη η συσσώρευση γνώσης γυρόν που τες ξερολιθικές κατασκευές σε μιαν κατηγορίαν που η Yidirim ορίζει ως «κατηγορία αρχικού δείκτη», η οποία όμως εν θα περιλαμβάνει μόνον την γνώσην της τεχνικής τους, αλλά τζαι της κοινωνικής, της ποιητικής, της οραματιστικής τους υπόστασης. Διότι πολλοί που τούτους τους αρχικούς δείκτες συστηματικά απαλείφουνται που τον τρόπο της αρχειοθέτησης – είτε του αποικιοκρατικού ή του τωρινού, όπως επίσης εξαιρούνται που την καταγραφήν όσες πρακτικές εν χωρούν μες στο κυρίαρχο λογο-κεντρισμό, εξαφανίζοντας την υποκειμενική γνώση που περιέχεται μέσα στες διαλέχτους όπου αποθηκεύεται η οικία γνώση του τόπου.

Εάν αξιοποιήσουμε την ιδέαν χρήσης ενός αρχικού δείκτη ως εργαλείου αποδόμησης στην αρχιτεκτονικήν τζαι των νοημάτων που εγγράφονται που την χρήσην του, τότε ίσως να μπορούμεν να αννοίξουμεν εναλλακτικές προσεγγίσεις σχετικά με τον κοινωνικόν-ιστορικόν ρόλον της αρχιτεκτονικής ώστε να προωθήσουμεν την (μετ)εξέλιξήν του ρόλου της: π.χ. αποδωμόντας την έννοιαν της αρχή-τεκτονικής [archi-te(x)ture] ως κειμενική πραχτική ή ακόμα ως διαμεσολαβητή απτικότητας, μπορούν να της αποδωθούν πρόσθετοι ρόλοι που να της επιτρέπουν τη διαχείρησην εμπειριών τζαι συναίσθηματων. Ίσως ακόμα, μέσα που μιαν πληθώραν διαφορετικών πρακτικών, τες μέλλοντικές οικοδομικές πρακτικές να τες απασχολούν θέματα σχετικά με την ηθικήν της πολιτικής του χώρου τζαι της διαχείρισής του.

Σε παρόμοιο πνεύμα, η Yıldırım σημειώνει πως η ρίζα της αν-αρχίας, στην οικολογία μετατρέπεται σε εγκατάλειψη την οποία οφείλουμε να εξετάσουμε αντί να την δεχόμαστεν παθητικά ως δεδομένη εξέλιξη. Ό,τι ονομάζουμεν ως [τεκτονική] η αν-αρχία [ως έννοια εγκατάλειψης] περιγράφει μιαν ιστορικοποιημένην, αισθητικοποιημένην τζαι πολιτικοποιημένην προσέγγισην της οικολογίας, η οποία μέσα που την αρχιτεκτονικήν εστιάζει στην οικο-ανασύνταξη τζαι την υλικότηταν.

Κλείνοντας, μια διατύπωση του Ελύτη (1979) ανακεφαλαιώνει μιαν ελπιδοφόραν οπτικήν για τις αντιστάσεις που διεκδικούνται συλλογικά· αφορά ειδικά στην υπεράσπισην του ζωντανού αγροτικού, ξερολιθικού τοπίου:

«*...Εκείνοι βλέπουν το τίποτα. Εμείς το παν. Που βρίσκεται η αλήθεια, θα φανεί μια μέρα, όταν δεν θα 'μαστε πια εδώ. Θα είναι, όμως, εάν αξίζει, το έργο κάποιου απ' όλους εμάς. Και αυτό θα σώσει την τιμή όλων μας -και της εποχής μας.*»

* İngilizce'de 'doku' (texture) ve 'mimarlık' (architecture) kelimelerinin birleşimiyle ortaya çıkan yeni bir kavram

** İngilizce'de 'anarşi' (anarchy) ve 'mimarlık' (architecture) kelimelerinin birleşimiyle ortaya çıkan kavram

Bibliography / Βιβλιογραφία / Kaynakça

Anderson, Benedict (1996). Imagined Communities: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism, Verso, London, New York.

Asman-Mokmirski, Lucija, Bevk Tadej (2023). Firescapes in Slovenia, Faculty of Architecture, University of Ljubljana, 13th Eucaland Scientific Workshop, Firescapes, Institute for Research on European Agricultural Landscapes (EUCALAND), Conference presentation, Kalavasos, Cyprus,31st March-2nd April.

Catapoti, D. and Relaki, M. (2020), Why the Neolithic is (r)evolutionary, Journal of Material Culture, journals.sagepub.com/home/mcu, p. 1-20.

Emmerik, Joost (2022). Taking Root, Inaugural lecture, Academy of Architecture, Amsterdam University of the Art, p.6.

Dall, Amica, et al., (2024). Material Cultures, Material Reform, Building for a Post-Carbon future, Mack, mackbooks.co.uk, p. 12, 80-85.

Ελύτης, Οδυσσέας (1979). Η Βαρβαρότητα, Δήλωση του ποιητή Οδυσσέα Ελύτη, 19 Οκτωβρίου 1979, με αφορμή την αναγγελία για τη βράβευσή του με το Νόμπελ Λογοτεχνίας.

[https://www.imerodromos.gr/odusseas-eluths-h-varvarothta/]

Floridou, Sevina (2020). 'The Small Vast World: Abandonment and Revival of Terraced Vineyards in Salamiou Cyprus', Journal of Terraced Landscapes Vol 1 num 1, 103-129, University of Coventry, Centre for Agroecology, Water and Resilience (CAWR) DOI:10.5281/zenodo.5840379.

Given, Michael (2016). The precarious conviviality of water mills, Archaeological Dialogues, 25(1), pp. 71-94, University of Glasgow,

Ireland, Tracy (2017). Quotidian Utopia: Orhan Pamuk's The Museum of Innocence and the heritage of love, Future Anterior, University of Canberra.

Χατζηκυριάκου, Αντώνης (2023). Χερσαίο Νησί, Ψηφίδες, Θεσσαλονίκη, p.361.

Yıldırım, Umut (2023). 'Wartorn Ecologies, Human and More-than-Human Intersections of Ethnography and the Arts', in War- torn Ecologies, An-Archic Fragments: Reflections from the Middle East, ed. by Umut Yıldırım, Cultural Inquiry, 27, Berlin: ICI Berlin Press, pp. 1–25.

[https://doi.org/10.37050/ci- 27_1]

Yıldırım, Umut (2025). Plenary talk 2, War-torn Ecologies, An-archic Fragments: Reflections from the Middle East, Celadon Conference, Learning with Mountains: Recalibrating how we understand art and planet, Celadon Center for Arts & Ecologies, Nicosia, Kapedes, Cyprus, 07.02.2025.

Let the stones soften before my incomprehension*

[Seta Astreou-Karides, Miriam Gatt, Ioulita Toumazi] + photographs by Demetris Loutsios

stone years

act 1

A stone stands still for millions of years.
Sometimes, every couple of millennia,
a storm, a volcanic eruption, or an earthquake
moves it around a few centimetres, maybe
also changing its shape, forever.

Later, ten sets of hands carry it and move
it one kilometer away for the first time in
centuries. Then 1, 2, 10, 1000, 1000000 hands
touch it. A few thousand lips kiss it.
Fingers caress it.

Then nothing for a couple more centuries.

*The Passion According To G. H., Clarice Lispector

gathering

Stones floating above the earth, moving, reconfiguring, trying to find something.

> Stones: We dug out of the earth and met each other under the blazing sun. We danced around rhythmically; then, seeking rest, we held each other tightly and reached towards the sky.

white noise

A hand searches along the stone wall which is tightly packed with varieties of moss and wild plants.

> Stranger: I am here on the northern edge of the wall. I have driven two hours across the length of the island. I notice all the fragile tiny roots that hug the stone wall. I nestle my head in the roots and listen to the water trickling over the stones and being sucked by the roots like a sponge. I place my ear against a small opening between the stones and I hear a language which I do not understand.

act 2

Photograph by Sevina, a handwritten note on its reverse:

Traces of the cementing of irrigation systems, earth-water channels converted into linear cement troughs.

restoring the dry-stone wall

A wide stone wall is situated on a hill; it measures two kilometers in length and two meters in width. Sevina, two local stone-masons, Argyris and Panayiotis, and a stranger gather to restore a segment of the wall which has collapsed.

Stranger: What stone is this?

Panayiotis: It’s all Limestones from the area.

Sevina: Look at how fertile this soil is held between the stones.

Hands touch the stone walls, fingers dig between the stones and touch the earth.

Sevina: Look over there, how white and dry the soil is. Over here you can see that the soil is watered, the wall is an automated watering system because it retains rain water.

A finger traces the path of water flowing between the stones.

Argyris: Between the stones, where water is held, the soil is mixed with dry leaves, making it really fertile.

Stranger: So why was there hunger when the soil is so fertile?

Sevina: I've been looking into this for a long time, but it wasn't until recently that I reached some conclusions. In some places, like in my dad's village, the locals channelled water from the dry-stone walls to their fields. They directed it with shovels and water flowed over the landscape like a network of veins in the human body.

Stretches her hands, opens her palms, branches out her fingers and moves them gently. First up and down and then left and right.

Sevina: Then the British came, the "efficient" ones, and they wanted to stop all the men from digging and scratching the soil all day. This was a time of short-term solutions. Remember how they sprayed all the stagnant water during the malaria crisis?
In the coloniser's mind, the Cypriots' slow-tending to the land was an example of their laziness. They wanted to open mines and invest in the ports. They wanted to impose a schedule, to organise time and water in a linear fashion, to not let them spread like before.
So they cemented the waterways and introduced a new irrigation system which confined water into controlled containers, into basins with managed outflows and metal sluice gates...

[sounds of Panayiotis shovelling in the background]

...which turned water into a commodity. Then, they began to sell water to the villagers so they in turn abandoned the drystone walls and water channels. They left their fields and became miners, builders of cities, or soldiers. This was a recipe for hunger.

over the phone

Stranger: You said something yesterday about a sickness of stagnant water...

Sevina: I must have read about it in the diaries of Wolseley who was the first governor of Cyprus during colonial rule. When the British were expanding in the Middle East one of the biggest losses of soldiers during the war was malaria, which is an illness of stagnant water transmitted by mosquitoes.

Stranger: When did that happen?

Sevina: It was during both World Wars. More soldiers died of malaria than from the war so the army organised itself to exterminate the illness.

Stranger: How?

Sevina: It was a logic of attack on nature.

Stranger: But, how can you attack a mosquito?

Sevina: You had to kill everything else with it. That was the logic of the attack.

Stranger: Who carried it out?

Sevina: There was some German guy who had discovered DDT. I can't remember his name. So the British took this insecticide and they used it. The operation was carried out by Mehmet Aziz who was a Turkish Cypriot man hired by the British to organise the spraying of DDT. Together with the British they organised two groups of villagers, both Greek Cypriots and Turkish Cypriots working together, one starting from Paphos going inland to the east and one starting from Karpasia going inland westward. The spraying operation was framed under a competition: who would cover the most land. So all the local villagers knew their land intimately; all the swamps, ponds and caves, they were very meticulous. Even a footstep in the soil that would have gathered water would have been sprayed with DDT. How is it possible that you don't know about DDT?

[Stranger tries to say something and is cut off]

Sevina: Of course the villagers didn't know then what they were doing exactly, they had to exterminate the illness. But if we look back, 100 years later, there are many unanswered questions.

Stranger: What questions?

Sevina: Why all of a sudden was there the spread of malaria? Where and when does a wetland become a mosquito-infested swamp? What does it mean to spray the caves with DDT?

[pause]

DDT kills everything: the bats, the crabs, the fish, the small organisms in the water. All frequencies of life vanished. Argyris was telling me that in his childhood, he didn't know what frogs sound like. Just imagine, the landscape going silent.

writing in a city with cemented water

[pen scratching a piece of paper]

Sevina is seen sitting in her office. She is writing a list of words. Her hand draws horizontal lines from the edge of each word and writes its meaning in small letters. Every couple of words, she regrets something and crosses it out.

act 3

Stones: What are you trying to remember?

The light in the office gets dimmer; she stands up and walks to the living room. She kneels by the sofa and retrieves a dusty shoebox from underneath.
She carries the heavy box to her desk and opens it.

[stones clicking]

From inside the box she begins to pull out stones of different shapes and sizes. First one by one, and then as many as she can hold in her palms all at once.

[stones clicking intensifies]

Stones: What are you trying to remember?

The desk is covered with stones. Amongst and under the stones are sheets of paper filled with words.

[stones stop clicking abruptly]

Sevina: Is a stone always a remnant of a bigger stone?

between the stones

Sevina reads from her notebook an excerpt that she copied earlier:

They dug and dug, thus did
their day go, their night. And they did not praise God,
who, so they heard, wanted all this,
who, so they heard, knew all this.

She turns the page, there is a compressed lily flower between the pages:

In the gaps between the stones of the wall shaped like a crawling snake, lies a ring. In the spring a woman was building a wall. She was wearing a ring given by a loved one who passed. By the time the wall was completed she realised she was no longer wearing the ring and she cried. And to this day, the wall holds the ring, the ring holds a name and a date. Amongst moss, humidity, soil, sometimes water, sometimes insects, always life. That's where memory is held,
in the in-betweenness of stones.

Turns another page:

"Around the magic object there forms a kind of force field that is in fact the territory of the story itself. We might say that the magic object is an outward and visible sign that reveals the connection between people
or between events. "

Six memos for the next millenium, Italo Calvino

* Paul Celan, There was earth inside them, Trans. Pierre Joris, from Memory Rose into Threshold Speech: The Collected Earlier Poetry (Farrar, Straus & Giroux, 2020)

She turns back to the poem, and continues reading, her eyes tearing up:

A stillness came, a storm too came,
all the seas came.
I dig, you dig, and the worm too digs,
and what sings over there says: they dig.

O one, o no one, o no one, o you:
Where did it lead, as it led nowhere?
O you dig and I dig, and I dig myself toward you,
and on our finger the ring awakens.

There was earth inside them,
*Paul Celan**

cemented city

Sevina is filling little glass containers with water to hold stem cuttings of her plants.
A dog lays on the ground nearby.

[A podcast is heard playing from the living room. The voice is muffled.]

She turns off the tap, gently places the cuttings in the glass containers and takes them to the living room.

> Voice from the radio: The History of writing begins with Rain. Falling on the Pontic and Southern Taurus mountains, home to Euphrates, which runs 1,700 miles across Syria and Iraq until it joins Tigris, in a confluence called Shot Al Arab before Emptying into the Persian Gulf. Five thousand years ago, Euphrates flowed much further to the northeast, its waters, and those of Tigris embraced the central cities of Sumer. Sumer, a language of no relatives, but it is the language in which the oldest documents found were written, Made of Clay from the River side...*

* Literature and History Episode 1: The Tower of Babel (podcast)

[The voice is overshadowed by the drilling sounds coming from across the street]

Just outside the window, a skyscraper is being constructed, a crane carries rods of metal across the sky, and three workers are seen carrying bags of cement. Shadows from the construction site move across the living room. Sevina sits on the couch petting her dog.

water flows where it remembers

> Stones: As we lay in the soil parts of us keep disappearing.
> It happens from one moment to the next, metal rods slicing through,
> leaving us with huge unifiable gaps, here and there. Kkkkrtsss
> krtssss. The parts of us that are dug out are reduced to powder.
> We lay in the soil and lament to the water that trickles down our
> spine: “Our parts were taken away, were made wet and poured onto
> roads, houses, apartment buildings and skyscrapers. And they say
> we, the remnant stones, are unusable.”*

[rain pouring]

Sevina is sitting in her office writing, surrounded by stones. She has been gathering different words referring to water in Cyprus since 2001. There are more than 300 entries on this list to this day both in Cypriot Greek and Turkish.

The streets are flooding. Water gushes through them with strength.

* Inspired by the language of stones in Lamia Abukhadra’s “The Silent Chorus of Limestone: Non-human Witnesses to Intimacy, Creation, and Destruction in Settler Colonialism”

Δόμη, vomi

Once every few words, Sevina stops writing and reads a few words out loud.

Το νερόν το Αδέσποτο

Lağım, λαγούμι

Πλυμάνισμα

Yamaç, γιαμάτζιν

Amamur, αμαμούρευτον

Γιαϊλάς, yayla

Ohto, όχτος

Baş Pınar, τζιεφάλιν, τζεφαλόβρυσο

Το Αρτίκουλον

Δείμμαν, yimman

Palestine’s garden walls

Τα ξερολιθικά μποστάνια της Παλαιστίνης

Filistin’in bahçe duvarları

[Nadi Abusaada]

At almost every turn in Palestine’s central highlands, from Hebron to Nazareth, a distinctive typology of garden can be seen. This typology, however, does not resemble the space that first comes to the mind of the contemporary architect or planner when they conceive a garden: it is neither confined, nor bounded, nor principally designed for aesthetic consumption. Rather, it is a malleable space that pours over the entire landscape, moulding to the shape of its curves and hilly terrains. It is also, in turn, a spatial order that actively restructures those terrains, dividing their slopes into a series of orderly vertical platforms and contoured steps. Planted with olive trees, fig trees and vines, these terraced gardens were once considered the defining feature of Palestine’s central hilly region. Today, they face the dual threat of colonial fragmentation and deliberate destruction. They are the residual traces of a vanishing garden landscape.

With a long history dating back to the ancient Roman era, the terraced gardens of Palestine are part of an intimate knowledge of the landscape that has been passed down through generations. They embody the long-lasting relationship between humans and nature; namely, the domestication of nature. The construction of these terraced gardens required skilful craft and laborious industry, mastering the arts and crafts of stonemasonry, plantation and irrigation. Stone was central to the building of these gardens. Terrace walls, known as *sanasel*, made of intricately arranged drystones, lifted each terrace garden against the hill slope. Soil was then used to level each garden and enable its plantation with fruit trees and vegetables. Canals were dug to pass spring

Στην κεντρικήν Παλαιστίνην, που τη Χεβρώναν ως τη Ναζαρέτ, παρατηρούμεν πως αναπτύχθηκε μια συγκεκριμένη μορφή αγροκαλλιέργειας. Ο τρόπος αξιοποίησης του χώρου (του φυσικού τοπίου) εν αρκετά διαφορετικός σε σύγκριση με το πως γίνεται αντιληπτό το μποστάνι στη σύγχρονη αριχτεκτονική τζαι στην χωροταξικό σχεδιασμό.

Τούτα τα μποστάνια (ίσως εμείς στα κυπριακά να τα αποκαλούσαμε απλά χωράφκια), έννεν οριοθετημένα με σαφήνειαν, ούτε περιφραγμένα, όπως επίσης ο σκοπός της δημιουργίας τους έννεν αμιγώς αισθητικός. Αντιθέτως, μιλούμεν για κατασκευές οι οποίες εκτείνουνται σε ούλλον το φυσικόν τοπίο, αποτυπώννοντας μιαν εύπλαστην αντίληψην του χώρου. Η δομή τους εν προσαρμοσμένη στα καμπυλωτά επίπεδα τζαι τες λοφώδεις εκτάσεις του τοπίου. Παρά την προσαρμοστικότηταν της, τούτη η χωρική δομή αναδιαμορφώννει τα εδάφη του τοπίου, εφόσον οι δόμες καθέτως στες πλαγιές δημιουργούν διακριτά το ξερολιθικό τοπίο. Τούτές οι δόμες, φυτεμμένες με ελιόδεντρα, συτζιές τζι αμπέλια, εθεωρούνταν κάποτε ως το ιδιαίτερο χαρακτηριστικόν της κεντρικής ορεινής Παλαιστίνης. Σήμερα, απειλούνται που την αποικιακή διαίρεση που κατακερματίζει τον χώρον τζαι προκαλεί εσκκεμμένες καταστροφές στο φυσικόν τοπίο. Το μόνο που μπορείς να διακρίνεις πλέον εν τα τελευταία απομεινάρκα που άφηκαν στο φυσικόν τοπίον τούτη η μορφη αγροκαλλιέργειας.

Τούτη η πρακτική αγροκαλλιέργειας εν αποτέλεσμαν μιας συλλογικής τζαι άμεσης σχέσης με το τοπίο η οποία έξει μακράν ιστορία που φτάννει ως την Ρωμαϊκήν

Filistin'in merkezi dağlık bölgelerinde, hemen hemen her köşe başında, Hebron'dan Nasıra'ya, özgün bir bahçe tipi görülür. Ama bu tipoloji, çağdaş bir mimarın ya da planlamacının aklına ilk gelen bahçe anlayışına benzemez; ne sınırları vardır, ne çevrilidir, ne da öncelikli olarak estetik tüketim için tasarlanmıştır. Aksine, bütün manzaraya yayılabilen, eğimleriyan tepelik bölgelere uyum sağlayarak şekillenen esnek bir mekandır. Ayrıca, arazileri aktif olarak yeniden yapılandıran bir mekânsal düzendir; yamaçları sıra sıra, düzenli dikey platformlara ve konturlu basamaklara ayırır. Zeytin ağaçları, incir ağaçları ve asmaların ekili olduğu bu teraslı bahçeler, bir zamanlar Filistin'in merkezi dağlık bölgesinin tanımlayıcı özelliği olarak kabul edilirdi. Günümüzde, sömürgeci bölünme ve kasıtlı tahribatın ikili tehditiyan yüzleşirler. Bunlar, yok olan bir bahçe peyzajından geriye kalan izlerdir.

Antik Roma çağına uzanan ve uzunca bir geçmişi olan Filistin'in teraslı bahçeleri, nesilden nesile aktarılan peyzaja dair derin bir bilgi birikiminin parçasıdır. İnsan ve doğa arasındaki uzun süreli ilişkiyi, yani, doğanın evcilleştirilmesini, bünyesinde barındırır. Bu teraslı bahçelerin inşası, taşçılık, tarım ve sulama sanatlarının ve zanaatlarının ustalığını, üst düzeyde el becerisini ve zahmetli bir emek gerektirirdi. Taşın, bu bahçelerin inşasında kilit rolü vardı. Titizliknan düzenlenmiş kuru duvar yöntemiynan yapılan ve *sanasel* olarak bilinen teras duvarları, her bir teraslı bahçeyi tepe yamacına karşı yükseltirdi. Toprak, her bir bahçeyi düzleştirip meyve ağaçları ve sebze ekimine elverişli hale getirmek için

water to the terraces, and cisterns preserved rainwater for irrigation. Combined, these technologies constituted the crucial elements of what can be considered a holistic, yet flexible, system of terrace gardening.

It is through local community effort in the regular adjustment and maintenance of these systems that the terraced gardens could retain their permanence as the defining feature of Palestine's landscape. In turn, the terraced gardens constituted a central influence in the organisation of social structures and relationships of these local communities. The terraces turned the terrain of the hill slopes into identifiable divisions and subdivisions where communities could cultivate according to established arrangements between them. Each household maintained a garden or, more often, a series of gardens stretching vertically across multiple terraces, each hanging above the other. The canal system distributed the shared water resources to the gardens, with periodical access to each household according to a set cycle. The efficacy of the system of terrace gardening, therefore, rested on not only the social and ecological division of space, but also of time.

The terraced gardens of central Palestine, though of a rural character, were not solely built in the vicinity of villages. In fact, most of the towns of Palestine's central hilly region, including Hebron, Beit Sahour, Tulkarem, Ramallah and Nablus, contained vast terraced garden estates in their vicinity. In both the town and village settings, the terraced gardens were relatively remote from the spaces of dwelling and long-term habitation. This remoteness was the reason for the rise of an

εποχήν. Αποτυπώννει βαθκιές γνώσεις σχετικά με το αγροτικόν τοπίον, οι οποίες μεταφέρουνται που γενιά σε γενιά. Ενσαρκώννουν μιαν ανθεκτική στον χρόνο σχέση ανάμεσα στους ανθρώπους τζαι στη φύση, η οποία συνήθως αποδίδεται με τον όρο: εξημέρωση του φυσικού περιβάλλοντος. Η κατασκευή των ξερολιθικών μποστανιών απαιτεί να συνδυαστούν περίπλοκες πρακτικές. Χρειάζεται η συλλογική ανάπτυξη εξειδικευμένων δεξιοτήτων τζαι ο μόχθος οικοδομικής εργασίας, όπως τζαι η εξοικείωση με τες τεχνικές της πέτρας, της γεωργίας τζαι της άρδευσης. Το βασικόν υλικόν που χρησιμοποιείται για την κατασκευή τους εν οι πέτρες. Η μέθοδος που εφαρμόζεται εν γνωστή στον αραβικό κόσμο με τον όρο *sanasel*: τοίχοι φτιαγμένοι που ξερολιθκιές οι οποίοι ανυψώννουν κάθε μποστάνι με βάσην την κλίσην της πλαγιάς. Για να ιδιώσει η επιφάνεια κάθε επιπέδου ώστε ναν καλλιεργήσιμον, εστρώνναν το με χώμαν. 'Υστερα εσκάφκαν χαντάτζια για να παίρνουν φρέσκο βροχόνερο στα μποστάνια τζαι στες δεξαμενές για αποθήκευσην τυχόν νερού που επερίσσευκε. Αν σκεφτούμε πως τα πκιο πάνω συνθέτουν μιαν ενιαίαν τεχνολογίαν, κάθε πρακτική αποτελεί μέρος ενός ολιστικού, τζι όμως ευέλικτου, συστήματος ξερολιθικής αγροκαλλιέργειας.

Ο μόχθος που εκαταβάλαν οι τοπικές κοινότητες ώστε να προσαρμόσουν – στο μεταβαλλόμενον τοπίον – τζαι να συντηρήσουν τούντες υποδομές απέδωσεν καρπούς, καθώς στες μέρες μας θεωρείται πως αποτελούν το πκιο εμβληματικόν χαρακτηριστικόν της Παλαιστίνης. Παράλληλα, τούτος ο τύπος αγροκαλλιέργειας υπήρξεν εξαιρετικά σημαντικός παράγοντας στη διαμόρφωσην των κοινωνικών δομών τζαι σχέσεων στες τοπικές κοινότητες.

Samaria, between 1890 and 1900
Σαμάρεια, μεταξύ 1890 τζαι 1900
1890-1900 yılları arasında Samarya

Οι ξερολιθιές μετατρέπουν τες βουνοπλαγιές, σε δακριτά παγκώματα με υπο-επιπεδα, με αποτέλεσμαν κάθε χωράφι να διακρίνεται που τα άλλα. Το σύστημαν ύδρεσης (κανάλια-χαντάτζια) εδιένειμεν τους κοινόχρηστους υδάτινους πόρους στες αγροκαλλιέργειες, όπου τα χωράφκια που ανήκαν στο κάθε ένα νοικοτζυρκό εποτίζουνταν περιοδικά, βάσει της προκαθορισμένης κυκλικής διανομής του νερού. Η αποτελεσματικότητα τουτο συστήματος οφείλετουν τόσον στην κοινωνική τζαι οικολογική διαίρεση του χώρου, όσο τζαι του χρόνου.

kullanılırdı. Kazılan kanallar kaynak suyunu teraslara yönlendirirken, sarnıçlar da sulama için yağmur suyu depolardı. Bu teknolojilerin birleşimi, teras bahçeciliğinin bütüncül ancak esnek sisteminin temel unsurlarını oluşturdu.

Yerel toplumun bu sistemlerin devamlı düzenlemesi ve bakımı için gösterdiği çaba sayesinde teraslı bahçeler, Filistin peyzajının tanımlayıcı özelliği olarak kalıcılaştı. Buna karşılık, teraslı bahçeler, bu yerel toplulukların sosyal yapılarının ve ilişkilerinin organize olmasında da merkezi bir etkisi oldu. Teraslar, tepe yamaçlarındaki arazileri, topluluklar arasında yapılan belirli düzenlemelere göre, tarım yapabilecekleri belirli bölümlere ve alt bölümlere ayırdılar. Her hane, bir bahçeden, ya da daha sık olarak birden fazla terasa yayılan, her biri diğerinin üzerinde yer alan bir dizi bahçeden sorumlu olurdu. Kanal sistemi, her haneye belli bir döngüde, sıraynan erişim sağlarken, paylaşılan su kaynaklarını bahçelere dağıdırdı. Böyleliknan, teraslı bahçecilik sisteminin etkinliği, yalnızca mekânın sosyal ve ekolojik paylaşımına değil, aynı zamanda zamanın paylaşımına da dayanırdı.

Orta Filistin'in teraslı bahçelerinin kırsal bir özelliği olsa da sadece köy civarlarına yapılmadılar. Aslında, Filistin'in merkezi tepelik bölgesindeki çoğu kasabanın çevresinde, Hebron, Beit Sahour, Tulkarem, Ramallah ve Nablus dahil, geniş teraslı bahçe arazileri mevcuttu. Hem kasabalarda hem da köylerdeki teraslı bahçeler, yaşam alanlarından ve uzun-süreli yerleşim yerlerinden nispeten uzaktı.

A Water Spring in Battir, Bethlehem, The Centre for Architectural Conservation-Riwaq Collection, The Palestinian Museum Digital Archive

Πηγή νερού στο Μπαττίρ, Βηθλεέμ, Συλλογή Ινστιτούτου Αρχιτεκτονικής Αποκατάστασης Riwaq, Ψηφιακό Αρχείο Παλαιστινιακού Μουσείου

Battir'de Bir Pınar, Beytüllahim, Mimari Koruma Merkezi - Riwaq Koleksiyonu, Filistin Müzesi Dijital Arşivi

architectural type specific to the terraced gardens: the *manateer*, a type of stone tower built by farmers. Walking through the subregions of central Palestine, the roamer is destined to stumble on the ruins of those cylindrical stone structures scattered across the terraced landscape. Their architecture blended with, and at times adjoined, the stone walls of the terraced gardens. The structures were usually small, circular in plan, with a single room and built with thick drystone walls with small indentations and a vaulted roof. These buildings served as both storage spaces and temporary residences at harvest-time. With their construction, the terraced gardens became sites not only for agricultural cultivation but also for social gatherings, practices and rituals.

The multi-layered significance of the terraced gardens is in stark contrast to how colonial administrators and planners perceived them historically and still do today. In the 1920s, CR Ashbee, the British architect in charge of planning the city of Jerusalem, ordered the construction of a belt of terraced gardens around the Old City's historical walls. The gardens, to him, were an instrument of colonial containment employed to justify the violent destruction of Arab buildings and shops that 'obscure large portions of the ancient walls'. In 1945, Henry Kendall, chief British planner in Palestine, proposed turning the Mount of Olives, the hill of terraced gardens facing the eastern walls of the Old City, into a natural reserve. Along with his proposal, Kendall included a drawing, 'the Mount of Olives viewed from the [Rockefeller] Archaeological Museum', thus affirming his colonial gaze.

Παρ’ ότι τούντα ξερολιθικά μποστάνια αποτελούν μιαν αγροτικήν πρακτική της υπαίθρου (που γεωγραφικά βρίσκουνται στην κεντρικήν Παλαιστίνην), εν πρέπει να θεωρήσουμεν ότι εντοπίζουνται μόνο στα περίχωρα των χωρκών ή των οικισμών. Στα περίχωρα πόλεων ή αστικών κέντρων της κεντρικής ορεινής Παλαιστίνης, όπως οι Χεβρώνα, Μπέιτ Σαχούρ, Τουλκαρέμ, Ραμάλλα τζαι Ναμπλούς, συναντούμεν κατ’ ακρίβειαν αχανείς εκτάσεις που εφαρμόζουν τούντη μέθοδο καλλιέργειας. Κατά κανόναν όμως, τούτες οι εκτάσεις εβρίσκουνταν αρκετά μακριά που τους χώρους κατοικίας, όπως οι πόλεις τζαι τα χωρκά. Εφόσον, κατά τους παραγωγικούς μήνες, οι αγρότ(ρι)ες που αναγκάζουνταν να μεινίσκουν κοντά στες καλλιέργειές τους έχτισαν ειδικές πέτρινες κατασκευές για να γλιτώσουν το πήαινε-έλα. Τούντα χτίσματα, τα λεγόμενα *manateer*, αποτελούν μιαν ιδιαίτερη αρχιτεκτονικήν κατασκευήν – τους πέτρινους πύργους – που εχτίζαν οι αγρότες. Περιθκιαβαίννοντας στες επαρχιακές περιοχές της κεντρικής Παλαιστίνης, ο περιηγητής εννά παρατηρήσει ότι οι περιοχές στες οποίες βρίσκουνται οι δόμες εν γεμάτες με ερείπια που πετρόχτιστες, κυλινδρικού σχήματος, οικοδομικές κατασκευές. Η αρχιτεκτονική τους εναρμονίζετουν τζαι πολλές φορές εφάπτετουν με τους πετρόχτιστους τοίχους (που εδιαχωρίζαν τες διαφορετικες βαθμίδες) των δόμων. Τούτες οι κατασκευές, συνήθως, ήταν μικρού μεγέθους τζαι είχαν κυκλικήν κατασκευή. Τους τοίχους εχτίζαν τους με παδές ξερολιθκιές, πας στους οποίους αννοίαν μιτδές εσοχές τζαι η στέγη τους ήταν θολωτή. Κατά κανόναν, εχρησιμοποιούσαν τες ως αποθηκευτικούς χώρους τζαι ως προσωρινούς χώρους διαμονής για τες περιόδους

Bu ıssızlık, teraslı bahçelere has bir mimari yapının ortaya çıkmasının da sebebiydi: *manateer*; çiftciler tarafından inşa edilen taş kule tipi gibi. Orta Filistin’in alt bölgelerinde dolaşan bir gezgin, teraslı peyzaja dağılmış bu silindirik taş yapılara muhakkak rast gelir. Bu yapıların mimarisi, teraslı bahçelerin taş duvarlarıynan harmanlanır ve bazan da onlara bitişik olurdu. Yapılar genelde küçük, yuvarlak, tek odalı ve ince taş duvarlarnan inşa edilir, küçük oyukları ve kemerli çatıları olurdu. Hem depo hem da hasat zamanında geçici ikametgahlar olarak kullanılırdı. Teraslı bahçeler, sadece tarımsal üretim alanları değil, aynı zamanda sosyalleşme, toplumsal pratikler ve törenler için da buluşma yeri olarak değerlendirilirdi.

Teraslı bahçelerin çok katmanlı önemi, sömürgeci yöneticilerin ve planlamacıların onları tarihsel olarak nasıl algıladıkları ve günümüzde halen nasıl algıladıklarıynan tam bir zıtlık içerisindedir. 1920’lerde, Kudüs şehrinin planlamasından sorumlu Britanyalı mimar CR Ashbee, Eski Şehir’in tarihi surlarının etrafında bir teraslı bahçe kemerinin inşa edilmesini emreder. Ona göre, bu bahçeler, “antik surların büyük bir kısmını saklayan” Arap binalarının ve dükkanlarının vahşice yıkılmasını meşrulaştırmak için kullanılan bir kolonyal kısıtlama aracıydı. 1945’de, Filistin’in Britanyalı baş planlamacısı Henry Kendall, Zeytindağı’nı, Eski Şehir’in doğu surlarına bakan teraslı bahçelerin olduğu tepeyi, doğal koruma alanına dönüştürmeyi önerir. Kendall, önerisiyan beraber, “[Rockefeller] Arkeoloji Müzesi’nden Zeytindağı’nın görünümü” başlıklı bir çizim

For both planners, the idea was to preserve an idealised frame of the landscape removed from its inhabitants and their interests. In their colonial visions, terraced gardens emerged not as a seasonal, dynamic and holistic socio-ecological system, but as a fixed and fetishised abstraction: a still panorama.

A few years after Kendall sketched the skyline of his proposed panorama for the holy city, a much thicker colonial line was drawn that forever altered the landscape of all of Palestine and the future of its terraced gardens. The Green Line, demarcating the boundaries between Israel and the West Bank in the aftermath of 1948, sliced the connected geography of Palestine into two segregated entities. This had a detrimental impact on the typology of terraced gardens, many of which became physically cut off from the Palestinian communities that maintained them.

Israeli spatial apparatuses and colonial infrastructures have since exacerbated this state of obliteration. The Israeli separation wall, military checkpoints, hilltop settlements, and segregated highways have all been built at the expense of the Palestinian hilly landscape.

Henry Kendall's plan to turn the Mount of Olives, the hill of terraced gardens facing the eastern walls of the Old City, into a natural reserve

Το σχέδιο του Henry Kendall να μετατρέψει το Όρος των Ελαιών (Mount of Olives) με τα ξερολιθικά μποστάνια απέναντι που τα ανατολικά τείχη της Παλιάς Πόλης, σε φυσικό καταφύγιο.

Henry Kendall'ın Zeytindağı'nı, Eski Şehir'in doğu surlarının tepesindeki teraslı bahçeleri, doğal koruma alanına dönüştürme planları

καλλιέργειας. Όμως τα χτίσματα που εβρίσκουνταν σε τούντες περιοχές εξυπηρετούσαν τζαι κάμποσες άλλες ανάγκες πέραν που τες αυστηρά εργασιακές. Ως χώροι κοινωνικής συνεύρεσης, «εφιλοξενούσαν» διάφορες άλλες δραστηριότητες τζαι τελετουργικές πρακτικές.

Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός που εφάρμοσεν η αποικιακή διοίκηση επαραγνώρισεν τα πολυεπίπεδα νοήματα, τους συμβολισμούς τζαι τα σημμασιολογικά περιεχόμενα που εγγράφουνται στα ξερολιθικά τοπία. Ο Βρετανός αρχιτέκτονας CR Ashbee που ήταν υπεύθυνος για τον πολεοδομικό σχεδιασμό της Ιερουσαλήμ τη δεκαετίαν του 1920 εθεώρησεν σκόπιμο να διατάξει τη μορφοποίηση του εδάφους γυρών που τα ιστορικά τείχη της Παλιάς Πόλης, σε μιά «ζώνη» αγροτικής καλλιέργειας. Βάσει της παραπάνω απόφασης, υποθέτουμε ότι επιχείρησεν να οικειοποιηθεί τούντην αγροτική πρακτική ώστε να τη μετατρέψει σε μέσον αποικιακού ελέγχου. Φυσικά, ο στόχος του ήταν η νομιμοποίηση της βίαιης καταστροφής κτιρίων τζαι μαχαζιών που ανήκαν στον αραβικόν πληθυσμό, με τη δικαιολογίαν ότι αποτελούν αυθαίρετην παρέμβαση στα «αρχαία τείχη της πόλης, με αποτέλεσμαν να αποκρύπτεται μεγάλον μέρος της όψης τους». Ο Henry Kendall, Βρετανός επικεφαλής του πολεοδομικού σχεδιασμού της Παλαιστίνης, επρότεινεν το 1945, τον «επαναχαρακτηρισμόν» της περιοχής μπροστά που τα ανατολικά τείχη της Παλιάς Πόλης ως προστατευόμενον φυσικό καταφύγιο, «όλως τυχαίως» πάνω σε τζείνες τες βουνοπλαγιές του Όρους των Ελαιόδεντρων (Mount of Olives) που ήταν ένα ξερολιθικό τοπίο αγροκαλλιέργειας.

da sunarak, kendi sömürgeci bakış açısını beyan eder. Her iki planlamacının ortak amacı; peyzajı yerlilerden ve onların çıkarlarından kopararak, idealize edilmiş bir çerçeve içerisinde muhafaza etmekti. Onların sömürgeci vizyonlarında teraslı bahçeler, mevsimsel, dinamik ve bütünsel bir sosyo-ekolojik sistem olarak değil, sabit ve fetişleştirilmiş bir soyutlama, durağan bir panorama olarak belirdi.

Kendall'ın kutsal şehir için önerdiği panoramanın dış hatlarını çizmesinden birkaç yıl sonra, Filistin'in bütün manzarasını ve teraslı bahçelerinin geleceğini sonsuza dek değiştiren çok daha kalın bir kolonyal çizgi çizildi. 1948 sonrasında İsrail'nan Batı Şeria arasındaki sınırları belirleyen Yeşil Hat, Filistin'in birbirine bağlı coğrafyasını birbirinden ayırarak ikiye böldü. Bu durum, teraslı bahçelerin tipolojisini olumsuz bir şekilde etkiledi; birçoğunu, onları yaşatan Filistinli topluluklardan fiziksel olarak kopardı.

İsrail'in mekânsal aparatları ve kolonyal altyapıları, bu yok oluşu daha da hiddetlendirdi. İsrail'in ayırım duvarı, askeri kontrol noktaları, tepebaşlarındaki yerleşim yerleri ve ayrımcı otobanlarının hepsi Filistin'in dağlık peyzajı pahasına yapılmıştır. Bir zamanlar o tepeleri renklendirmek için yaratılan bu değerli teraslı bahçeler, bugün, ithal betonnan döşenmiş dayatmacı bir tuvalin üzerine dağılan Filistinli yerel hafızanın parçaları olarak görülmektedir.

Gene da bu bahçelerin tarihini ve Filistin'ın peyzajının mevcut ve gelecekteki rollerini baştan keşfetmeye yönelik yerel bir çaba gene başladı. Bu çabaların bazıları

The terraced gardens, once the cherished creation that coloured those hills, today appear as patches of Palestinian local memory scattered across an imposing canvas of imported concrete. Yet there has been a renewed local effort to rediscover the history of these gardens and the role they could play in the present and future of Palestine's landscape. While some of these attempts stem from a traditionalist reading of the past, other examples present a more critical and time-tuned approach to the interpretation of this typology. The most noteworthy of these are the efforts of the Riwaq Centre for Architectural Conservation which, since its establishment in 1991, has incorporated terraced gardens in several of its historical renovation projects based on substantive research and thoughtful design and implementation. In recent years, the village council of Battir, near Bethlehem, successfully pushed for the classification of the village's terraced gardens as a UNESCO World Heritage Site to preserve it from Israeli expansionist schemes.

The Palestinian Museum, too, expressed a profound interest in the terraced garden type, incorporating them in the landscape of the museum gardens, designed by Lara Zureikat and completed in 2016, and hosting multiple workshops on the construction of *sanasel* and *manateer*. While there are considerable variations in the attention granted to formalistic and more socially engaged approaches to the typology of terraces in these initiatives, they all reaffirm the growing desire to re-employ the gardens to serve contemporary Palestinian visions and aspirations.

Στην πρόταση του Kendall εσυμπεριλαμβάννετουν τζι ένα σχέδιο: «Το βουνό με τους ελαιώνες» όπως φαίνεται που το Αρχαιολογικό Μουσείο [Rockefeller] πράμα που επιβεβαιώνει το αποικιακό του βλέμμα. Για τους θκυο πολεοδόμους, το πλανον ήταν να διατηρήσουν έναν εξιδανικευμένον πλαίσιο του τοπίου, ξέχωρα που τους ανθρώπους του τζαι τα ενδιαφέροντά τους. Στο αποικιοκρατικόν τους όραμα, οι δόμες αντί να παρουσιάζουνται σαν ένα εποχιακό, δυναμικό, ολισιτκό κοινωνικό-οικολογικό σύστημα, επαρουσιάζουνταν σαν ένα αφαιρετικό αλλα παγειωμενο και φετιχοποιημένο στοιχείο του τοπίου: έναν ακίνητον πανόραμα. Λλία χρόνια αφότου ο Kendall αποπειράθηκεν να ερμηνεύσει βάσει της δικής του πανοραμικής οπτικής την ιερήν πόλην με στόχον να την ακινητοποιήσει με το «βλέμμαν» του, επιβλήθηκεν μια άλλη, ακόμα πκιο ισχυρή αποικιακή διαίρεση στα εδάφη της Παλαιστίνης η οποία εμετασχημάτισεν δια παντός το φυσικόν τοπίο τζαι κάθε προοπτικήν μελλοντικής αξιοποίησης των ξερολιθικών περιοχών. Η δημιουργία της Πράσινης Γραμμής το 1948 ως συνοριακή γραμμή που εβρίσκετουν ανάμεσα στο Ισραήλ τζαι τη Δυτικήν Όχθην εκατακερμάτισεν τη γεωγραφική συνοχήν της Παλαιστίνης δημιουργώντας θκυο διακριτές εδαφικές οντότητες, εντελώς διαχωρισμένες η μια που την άλλη. Ως εκ τούτου, η ξερολιθική αγροτική μορφολογία σχεδόν εκαταστράφηκεν, εφόσον οι κοινότητες των Παλαιστινίων που τες εσυντηρούσαν εχάσαν κάθε πρόσβασην στα χωράφκια τους. Τούτες οι περιοχές εν αρκετά πιθανό να εξαλειφτούν λόγω της πολιτικής που ακολουθεί η Ισραηλινή διακυβέρνηση τζαι των αποικιακών υποδομών που εν υπεύθυνες για θέματα σχετικά με τη διοίκηση τζαι τον σχεδιασμό της χωρικότητας.

Για τη δημιουργία της συνοριακής γραμμής – το συρματόφρακτον τείχος, τα στρατιωτικά σημεία ελέγχου μετακίνησης πληθυσμών, οι βουνοπλαγιές που κατοικούν οι έποικοι τζαι οι διαχωρισμένοι αυτοκινητόδρομοι – απαλλοτριώθηκεν το ορεινόν τοπίο της Παλαιστίνης. Τα ξερολιθικά μποστάνια που εχαρακτηρίζαν κάποτε τούντους λόφους σήμερα εμφανίζουνται σαν σημάθκια της Παλαιστινιακής τοπικής μνήμης, σκορπισμένα σε έναν τοπίο επιβλητικά καλυμμένο με εισαγόμενο τσιμέντο.

Όπως παρατηρούμεν τον τελευταίον τζαιρόν, οι τοπικές κοινότητες επιχειρούν να αναστοχαστούν τούντο παράδειγμα αγροκαλλιέργειας, τόσον ως ιστορική παρακαταθήκη, όσο τζαι τες παροντικές τζαι μελλοντικές δυνατότητες αξιοποίησής του για την αναδιαμόρφωση του φυσικού τοπίου της Παλαιστίνης. Πράγματι, μπορούμε να εντοπίσουμε θκυο διαφορετικές κατευθύνσεις σε τούντα εγχειρήματα: που την μια συναντούμεν προσεγγίσεις που επικεντρώννουνται σε πκιο παραδοσιοκεντρικές αφηγήσεις της ιστορίας, τζαι που την άλλη αναδύουνται πκιο σύγχρονες ερμηνείες που επιχειρούν μιαν κριτικήν αναδιατύπωσην τούντου παραδείγματος. Που την ίδρυσή του το 1991 τζι έπειτα, το Ινστιτούτον αρχιτεκτονικής αποκατάστασης Riwaq υλοποιεί αξιοσημείωτον έργον ανοικοδόμησης κατασκευών τζαι αναστύλλωσης αγροκαλλιεργειών. Μάλιστα, για την υπολοποίηση των πρότζεκτ διεξάγεται σημαντική έρευνα στον τομέα τζαι ο σχεδιασμός των έργων εν ιδιαίτερα προσεκτικός.

Το κοινοτικόν συμβούλιο του Μπαττίρ (Battir), χωρκό που βρίσκεται κοντά που την Βηθλεέμ, εκατάφερεν προσφάτως να επαναχαρακτηρίσει τα διαστρωματώμενα

geçmişin geleneksel okumasından doğarken, diğer örnekler bu tipolojinin yorumlanmasında daha eleştirel ve zamanımıznan uyumlu bir yaklaşım sunar.
Bu çabaların en dikkat çekeni, 1991'de kuruluşundan beridir anlamlı araştırmalar yürüten, düşünceli tasarım ve uygulama bağlamında teraslı bahçeleri birkaç tarihî yenileme projesine dahil eden Riwaq Mimari Koruma Merkezi'dir. Son yıllarda, Beytüllahim yakınlarındaki Battir köy odasının, köyün teraslı bahçelerini İsrail'in genişleme planlarından korumak için UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dahil etme teşvikleri başarılı olmuştur.

Filistin Müzesi da teraslı bahçe türüne aşırı ilgi gösterip, 2016 yılında tamamlanan ve Lara Zureikat tarafından tasarlanan müze bahçelerinin peyzajında bu bahçeleri kullanırken, *sanasel* ve *manateer* inşasına yönelik bir takım atölye çalışmalarına ev sahipliği yaptı. Bu girişimlerin teras tipolojisine yönelik biçimci ve daha toplumsal yaklaşımlara verdikleri önem konusunda ciddi farklar olsa da hepsi, bahçeleri çağdaş Filistin vizyonları ve arzuları doğrultusunda geri kazandırma isteğinin giderek arttığını gösterir.

επίπεδα αγροκαλλιεργειών της περιοχής ως Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO ώστε να προστατευτούν που τα επεκτατικά σχέδια του Ισραήλ. Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός του Παλαιστινιακού Μουσείου που υπολοποιήθηκεν που την Λάρα Ζουρεϊκάτ το 2016, αναγνωρίζει επίσης την αξία τούντης μορφής αγροκαλλιέργειας, εφόσον ενσωμάτωσεν τες δόμες που βρίσκουνται εντός του οικοδομικού του πλάνου μετατρέποντάς τες σε κήπους. Παράλληλα, το Μουσείο διεξάγει σεμινάρια για το πως κατασκευάζουνται τα *sanasel* τζαι τα *manateer*. Οι τωρινές προσεγγίσεις πάνω στο ερώτημα της αξίας τζαι της τυποποίησης τούντων αγροκαλλιεργειών αννοίουνται σε έναν αρκετά ετερογενές φάσμα, όπου ορισμένες επικεντρώνούνται σε πκιο φορμαλιστικές, τζαι άλλες σε πκιο κοινωνικές πτυχές του θέματος. Λόγω του ανανεωμένου ενδιαφέροντος, βλέπουμεν ότι υπάρχει μια γενικότερη διάθεση τζαι επιθυμία το παράδειγμα τούντων μποστανιών να αξιοποιηθεί για τες σύγχρονες επιδιώξεις τζαι τον οραματισμό της Παλαιστίνης.

The Train Passing the Village of Battir, 1957, The Janet Mikhael Collection, The Palestinian Museum Digital Archive

Το τρένο περνά που το χωρκό Μπαττίρ, 1957, Συλλογή Janet Mikhael, Ψηφιακό Αρχείο Παλαιστινιακού Μουσείου

Battir Köyünden Geçen Bir Tren, 1957, Janet Mikhael Koleksiyonu, Filistin Müzesi Dijital Arşivi

Ας μαλαθκιάνουν οι πέτρες στην αδυναμία μου να καταλάβω*

[Σετά Αστραίου-Καρύδη, Μύριαμ Γκατ, Ιουλίτα Τουμαζή] + φωτογραφίες του Δημήτρη Λούτσιου

πέτρινα χρόνια

Πράξη πρώτη

Μια πέτρα μεινίσκει ακίνητη, στο ίδιο σημείο για έναν εκατομμύριον χρόνια. Καμιάν φορά, περίπου κάθε θκυο χιλιετίες, έρκεται μια καταιγίδα, ξεσπά έναν ηφαίστειον, ή σούζεται η γη που έναν σεισμό, τζι η πέτρα ταράσσει, πάει λλία εκατοστά πκιο τζει, τζαι το σχήμαν της αλλάσσει για πάντα. Ύστερα, εμφανίζουνται καμιά δεκαρκά ζευκάρκα ǒέρκα, αρπάσσουν την τζαι κουβαλούν την κάναν χιλιόμετρον πάρατζει· τούτη εννάν η πκιο μεγάλη απόσταση που εννά διανύσει μες στους αιώνες. Ύστερα, 1, 2, 10, 1000, 1000000 ǒέρκα τζίζουν την. Ύστερα, μερικές ǒιλιάες ǒείλη φιλούν την, δάχτυλα χαϊδεύκουν την

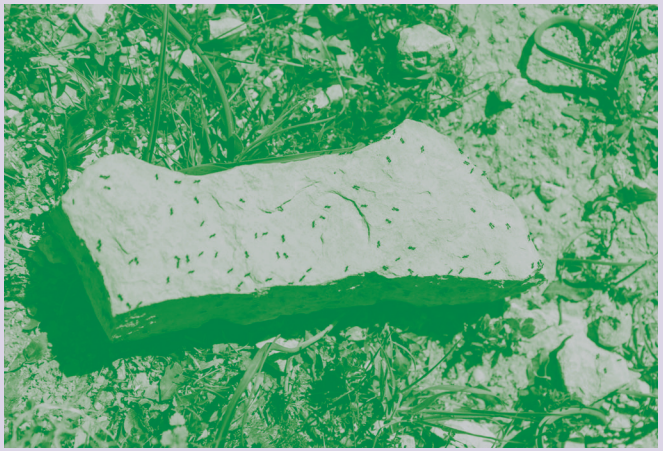

τζαι ύστερα τίποτε για ακόμα λλίους αιώνες.

μάζεμα

Οι πέτρες αιωρούνται πάνω που την γη, ταράσσουν, νεκατώννουνται, γυρεύκουν να εύρουν κάτι.

> Πέτρες: Που μες τη γη εξεθαφτήκαμε, κάτω που τον καυτόν ήλιο εσυναχτήκαμε τζαι εχορέψαμε ρυθμικά. Ύστερα εγυρεύκαμε κάπου να ’κουμπήσουμε, να πνάσουμε. Αγκαλιαστήκαμε σφιχτά τζι εφτάσαμεν να τζίζουμε τον ουρανό.

λευκός θόρυβος

Μια παλάμη πασπατεύκει έναν πέτρινο τοίχο που εν καλυμμένος με βρύα τζι αγριόχορτα.

> Άγνωστο πρόσωπο: Είμαι που τη βόρειαν πλευρά του τοίχου. Οδηγούσα για θκυο ώρες, ώσπου να διασχίσω ούλλον το νησίν. Θωρώ τες ρίζες που μπλέκουνται τζι αγκαλιάζουν τον τοίχο, τόσον μιτσιές τζι εύθραυστες. Χώννω το πρόσωπό μου μες τες ρίζες τζι ακούω το νερόν που τζυλά πας τες πέτρες, έτσι σαν σφογγάρι που το ρουφούν τούτες οι ρίζες. Βρίσκω μιαν τρυπούα μες τον τοίχο, στήννω ’φτι τζι ακούω μια γλώσσαν ακαταλαβίστικη.

Πράξη δεύτερη

Φωτογραφία της Σεβίνας, στην πίσω μερκά, μια χειρόγραφη σημείωση:

Απομεινάρκα που τϑιμεντωμένα συστήματα άρδευσης, τα χωματαύλακα εμετατραπήκαν σε γραμμικά τϑιμεντωμένες αυλακώσεις.

σάζοντας την δόμη

Ένας πλατύς πέτρινος τοίχος φαίνεται πάνω σ'έναν λόφο, έξει μήκος θκυο χιλιομέτρα τζαι πλάτος θκύο μέτρα. Η Σεβίνα μαζί με θκυο ντόπκιους τεχνίτες πέτρας, τον Αργύρη τζαι τον Παναγιώτη, τζι έναν άγνωστο πρόσωπο, κοντεύκουν για να σάσουν ένα μέρος του τοίχου που έππεσε.

Άγνωστο πρόσωπο: Τι πέτρα εν τούτη;

Παναγιώτης: Εν ασβεστόλιθος που την περιοχή.

Σεβίνα: Δέτε πόσο εύφορο εν το χώμα ανάμεσα στες πέτρες.

Ξέρκα ακουμπούν την δόμη, δάχτυλα σκάφκουν ανάμεσα στες πέτρες τζαι τζίζουν τη γη.

Σεβίνα: Θωρείς τζαμε; Το χώμα, εν τόσον άσπρο τζαι τόσον ξερό. Ενώ αμάν το δεις, δαμέ εν υγρό, ποτισμένο, οι πέτρες συγκρατούν το νερόν της βροσής. Τούτος ο τοίχος εν έναν αυτόματο σύστημαν ποτίσματος αν το σκεφτείς.

Ένα δάχτυλο ακολουθά την πορεία του νερού όπως τζυλά ανάμεσα που τες πέτρες.

Αργύρης: Ανάμεσα που τες πέτρες το νερό λιμνάζει, το χώμα νεκατώννεται με ξερά φύλλα τζι έτσι γίνεται πκιο εύφορο.

Άγνωστο πρόσωπο: Όμως αν στ' αλήθκεια το χώμαν ήταν τόσο εύφορο, τότε για ποιον λόγο είσε τόση πείνα στο παρελθόν;

Σεβίνα: Τούτον εν ένα πράμα που εσκέφτουμουν τζι εγώ για αρκετό τζαιρό. Πρόσφατα εκατάληξα σε κάποια συμπεράσματα. Όπως επαρατήρησα, στο χωρκόν του παπά μου, είσε πάρα πολύ νερό τζι εποτίζαν τούντες λούρες, τα παγκώματα, αλλά το πότισμα τούτο εγίνετουν με νερό που ήταν στοιχείο της φύσης. Εκατευθύναν το με φκιάρκα, με αυλακούθκια, χωματαύλακα, τζαι το νερο ήταν ένα network όπως τες φλέβες του σώματος.

Τεντώνει τα σέρκα τζι αννοίει τες παλάμες της, μπλέκει τα δάκτυλα με απαλές κινήσεις. Πρώτα πάνω, μετά προς τα κάτω, ύστερα αριστερά τζαι δεξιά.

Σεβίνα: Σε μιαν φάσην ήρταν στο νησίν οι Εγγλέζοι, οι πκιο «efficient» τζαι καλά κυβερνώντες που εγνώρισεν τούτος ο τόπος. Οι οποίοι ίντα που εκάμαν; Αποφασίσαν ότι οι άντρες του νησιού έννεν καλόν να σκάφτουν τζαι να σκαλίζουν το χώμα ούλλη μέρα. Εφαρμόσαν διάφορες πολιτικές λύσεις για να το καταφέρουν τούτον, αλλά ούλλες ήταν γενικά βραχυπρόθεσμες. Σκεφτείτε, ας πούμε, ότι όταν εξέσπασεν η κρίση της μαλάριας εθεωρήσαν απαραίτητο για την καταπολέμησή της να ψεκάσουν ούλλα τα στάσιμα νερά. Σύμφωνα με την αποικιοκρατικήν τους αντίληψην, ο αργός τρόπος με τον οποίον εφροντίζαν τα

χωράφκια τους οι Κυπραίοι, έδειχνε το πόσο τεμπέληδες ήταν. Οι Εγγλέζοι όμως, είχαν άλλες βλέψεις: εθέλαν να «αννοίξουν» τα βουνά, να κάμουν εξορύξεις τζι επενδύσεις για την αναβάθμιση των λιμανιών, εθέλαν να οργανώσουν τα νερά τζαι τον χρόνο, να μεν τα αφήκουν να ǒονώννουνται όπως πριν. Αρκέψαν να ǒονώννουν τǒιμέντο μες στα χαντάτζια τζαι να μπαζώνουν τα χωματαύλακα, εθέλαν να αντικαταστήσουν το αρδευτικό σύστημα με έναν τζαινούρκο, βασική λειτουργία του οποίου ένει ότι το νερό διοχετεύκεται τζαι συσσωρεύκεται σε περίκλειστες δεξαμενές, που περιορίζουν τες εκροές διότι «κλειδώνουνται» που μεταλλικούς υδατοφράχτες...

[που πίσω, ακούεται ο Παναγιώτης που φκυαρίζει]

... που τούντο σημείο τζαι μετά, άρκεψεν η εμπορευματοποίηση του νερού. Οι Εγγλέζοι αρκέψαν να πουλούν το νερό στους αγρότες τζαι τζείνοι με την σειράν τους αφήκαν τα αυλακούθκια τζαι τες δόμες. Αρκέψαν να αφήννουν τες δουλειές στα χωράφκια τζαι σιγά σιγά εγίνασιν μεταλλωρύχοι, οικοδόμοι στες πόλεις ή ακόμα τζαι στρατιώτες. Τούτο ήταν συνταγή πείνας.

Κουβέντα στο τηλέφωνο

Άγνωστο πρόσωπο: Θυμάσαι τι μου είπες εχτές για τες αρρώστιες των στάσιμων νερών;

Σεβίνα: Νομίζω ότι εθκιάβασα για τούντο συμβάν στο ημερολόγιον του Γούλσλεϋ, του πρώτου αποικιακού κυβερνήτη της Κύπρου. Την περίοδον που η Βρετανία επεκτείνετουν στην Μέσην Ανατολήν, η βασική αιτία θνησιμότητας των στρατιωτών ήταν η μαλάρια, μια αρρώστια που την εκολλούσες αν σε ετσιμπούσεν κουνούπι το οποίον είδεν μολυνθεί λόγω επαφής με στάσιμα νερά.

Άγνωστο πρόσωπο: Για πότε μιλάς;

Σεβίνα: Κάτα την διάρκειαν του Α' τζαι του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, επεθάναν περισσότεροι στρατιώτες που την μαλάρια παρά στα χαρακώματα.
Ο στρατός αποφασίσε να επικεντρωθεί στη διαχείριση τούντης ασθένειας ώστε να την εξαλείψουν, παρά στον ίδιον τον πόλεμον.

Άγνωστο πρόσωπο: Τι εννοείς, πώς ακριβώς το εκάμαν τούτο;

Σεβίνα: Εθεωρήσαν ότι μπορούν να αντεπιθετούν ενάντια στες φυσικές δυνάμεις.

Άγνωστο πρόσωπο: Μα, πώς μπορείς να επιτεθείς στα κουνούπια;

Σεβίνα: Ε, μάλλον εννά χρειαστεί να σκοτώσεις οτιδήποτε έρκεται σε επαφήν μαζίν τους. Τούτη ήταν η λογική της επίθεσης.

Άγνωστο πρόσωπο: Να ρωτήσω, πκοιοι υλοποιήσαν τούντο σχέδιο;

Σεβίνα: Οι Εγγλέζοι εχρησιμοποιήσαν έναν εντομοκτόνο, το DDT, που ανακάλυψεν ένας Γερμανός.
Εν θυμούμαι το όνομά του. Οι Εγγλέζοι επροσλάβαν τον Τουρκοκύπριον Μεχμέτ Αζίζ για να ψεκάσει τα νερά με τούντο DDT. Οργανωθήκαν θκυο ομάδες Ελληνοκύπριων τζαι Τουρκοκύπριων αγροτών σε συνεργασία με την βρεττανική διοίκηση. Η πρώτη εξεκίνησεν που την Πάφον τζι εκινείτουν προς την ενδοχώρα, τζαι η δεύτερη που την Καρπασίαν με κατεύθυνση προς τα δυτικά. Η επιχείρηση ψεκασμού ήταν υπό μορφή διαγωνισμού τζι ενικούσεν η ομάδα που εννά εκάλυφκεν την πκιο μεγάλην έκτασην. Τούτο αποφασίστηκε φυσικά διότι οι κάτοικοι των χωρκών – εξέραν τη γη τους παθκιάν-παθκιάν – τζαι εγυρίσαν κάθε σπηλιά, κάθε λίμνη τζαι κάθε βάλτο που εβρίσκετουν στην περιοχή τζαι εψεκάσαν τα ούλλα.
Σκεφτείτε ότι εψεκάζαν με DDT ακόμα τζαι τες πατημαδιές πας στο χώμα, τζείντην λαντούαν που δημιουργούν τα χνάρκα παπουτσιών δηλαδή.
Μα αλήθκεια, πώς γίνεται να μεν άκουσες ποττέ σου για το DDT;

Άγνωστο πρόσωπο: [προσπαθεί να πει κάτι αλλά διακόπτεται που την Σεβίνα]

Σεβίνα: Οι κάτοικοι των χωρκών εν τζι εξέρασιν πολλά καλά τι εκάμναν.
Εν αλήθκεια ότι έπρεπε να εξαλειφτεί η μαλάρια, αλλά τωρά ύστερα που 100 χρόνια εγώ έχω κάμποσα αναπάντητα ερωτήματα.

Άγνωστο πρόσωπο: Τι ερωτήματα δηλαδή;

Σεβίνα: Για παράδειγμα, γιατί ξαφνικά είδεν τόση μαλάρια; Πού σταματά ένας υδροβιότοπος τζαι πού ξεκινά ο βάλτος με κουνούπια; Τι σημαίνει να ψεκάζεις τες σπηλιές με DDT;

[παύση]

Το DDT σκοτώνει κάθε είδος ζωής: τες νυχτερίδες, τους κάβουρες, τα ψάρκα, ούλλους τους μιτδούς οργανισμούς που ζουν στο νερό. Αφανίζει κάθε μορφή ζωής. Ο Αργύρης είπεν μου μια φορά πως στην παιδικήν του ηλικία εν είδεν ακούσει ποττέ του βάτραχο. Εν άκουες τίποτε μες στην φύση. Φαντάστου πόσον βαρύν εν έναν τοπίον άμαν ππέφτει τόση ησυχία, τόση σιωπή.

γράφοντας σε μιαν πόλη που τα νερά της εν τϑιμεντωμένα

[ήχος μιας πέννας που χτέρνει μιαν κόλλα]

Η Σεβίνα κάθεται στο γραφείον της. Γράφει μιαν λίστα με λέξεις. Τραβά μιαν οριζόντια γραμμή πας σε κάθε λέξη τζαι γράφει δίπλα με μιτϑιά γράμματα την σημασία της. Κάθε περίπου θκυο-τρεις λέξεις φαίνεται ότι μετανιώννει κάτι που εσημείωσεν τζαι σβήννει το.

Πράξη τρίτη

Πέτρες: Τι προσπαθείς να θυμηθείς;

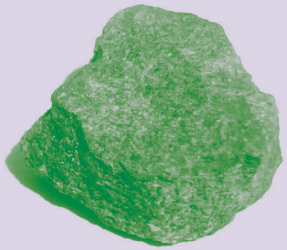

Όσον το φως εις το γραφείο λλιανίσκει, σηκώννεται τζαι περπατά προς το σαλόνι. Γονατίζει δίπλα που τον καναπέ τζαι φκάλλει μια σκονισμένη παπουτσοθήκη που κάτω. Μεταφέρει τούντο βαρύ κουτί, παίρνει το στο γραφείο της τζι αννοίει το.

[ήχος που κάμνουν οι πέτρες άμαν χτυπούν μεταξύ τους]

Αρκέφκει τζαι φκάλλει που μες την κάϑια πέτρες διαφόρων σχημάτων τζαι μεγεθών. Στην αρχή φκάλλει τες μιαν-μιαν, ύστερα αρπάσσει όσες χωρούν μες στην παλάμη της τζαι κουμπά τες στο γραφείο.

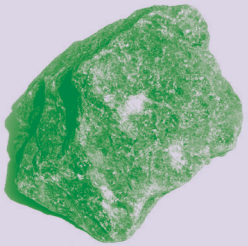

[ο ήχος που κάμνουν οι πέτρες γίνεται πκιο έντονος]

Πέτρες: Τι προσπαθείς να θυμηθείς;

Η επιφάνεια του γραφείου εν γεμάτη με πέτρες. Ανάμεσα τζαι που κάτω που τες πέτρες εν γεμάτο με κόλλες που έχουν γραμμένες διάφορες λέξεις.

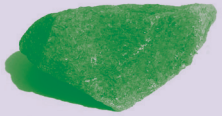

[ο ήχος που κάμνουν οι πέτρες σταματά απότομα]

Σεβίνα: Μια πέτρα έννεν πάντα έναν απομεινάρι μιας άλλης, πκιο μεγάλης πέτρας;

ανάμεσα στες πέτρες

Η Σεβίνα θκιαβάζει έναν απόσπασμα που το σημειωματάριον της:

Εσκάφταν τζι εξανασκάφταν, έτσι επερνούσαν
οι μέρες τους τζι οι νύχτες τους. Εν εδοξάζαν τον Θεό,
που, όπως ακούσαν, ούλλα τούτα ήθελεν τα,
που, όπως ακούσαν, ήξερεν πολλά καλά τι επρόκειτουν να συμβεί.

Γυρίζει σελίδα τζαι βρίσκει έναν πατημένο λουλούδι, ένα κρινάκι
ανάμεσα στες σελίδες:

Υπάρχει έναν δαχτυλίδι ανάμεσα στες πέτρες, στες χαραμάδες τούντου τοίχου,
ο οποίος έσει το σχήμαν μιας κουφής που σέρνεται. Ήταν άνοιξη τζαι μια γυναίκα
έχτιζεν έναν τοίχον. Το δαχτυλίδι που εφόρεν στο δάχτυλό της είσεν της το δώκει
έναν πρόσωπον αγαπημένον, που έφυεν που τη ζωήν. Άμαν ετέλειωσεν, τζι ο τοίχος
ήταν πλέον χτισμένος, επρόσεξεν ότι το δαχτυλίδιν έλειπεν που το δάχτυλον της,
τζι άρκεψε να κλαίει. Ως τες μέρες μας, τζείνος ο τοίχος κουβαλά το δαχτυλίδι μέσα
του, τζαι το δαχτυλίδι κουβαλά έναν όνομα τζαι μιαν ημερομηνία. Υπάρχει πάντα
μια μορφή ζωής που βρίσκεται ανάμεσα που τα βρύα, την υγρασία, το χώμαν.
Κάποιες φορές εν μες στο νερό, κάποιες φορές ανάμεσα σε έντομα.
Η μνήμη φυλάεται σε τζείντο σημείον ακριβώς, ανάμεσα στες πέτρες.

* Paul Celan, There was earth inside them, Trans. Pierre Joris, from Memory Rose into Threshold Speech: The Collected Earlier Poetry (Farrar, Straus & Giroux, 2020)

Γυρίζει αλλομιά σελίδα:

« *Τούντο αντιστατικό πεδίον δυνάμεως που διαμορφώννεται περιμετρικά που κάθε μαγικόν αντικείμενον εν η επικράτεια στην οποία «κατοικούν» οι διηγήσεις μας, ως ιστορίες καθαυτές τζαι τίποτε άλλον. Δηλαδή, εννά ελέαμεν ότι κάθε μαγικόν αντικείμενο συνιστά έναν εξωστρεφές τζαι ορατό σημείον, το οποίο εκδηλώνει τες συνδέσεις που φτιάχνουν μεταξύ τους οι άνθρωποι ή τα ιστορικά γεγονότα*»

- Έξι σημειώσεις για τη Νέα Χιλιετία, Ίταλο Καλβίνο

Επιστρέφει στο προηγούμενο ποίημα, συνεχίζει την ανάγνωση
τζαι βουρκώννει:

Ήρτεν μια γαλήνη, ήρτεν τζαι μια καταιγίδα,
τζι ούλλες οι θάλασσες εσονωστήκαν.
Εγώ σκάφκω, εσύ σκάφκεις, τζαι τα σκουλούτζα σκάφκουν,
τζαι τζείνη η φωνή που τραουδά τζαμέ λαλεί: σκάφκουσιν.

Ω ο ένας, ω ο κανένας, ω ο κανένας, ω εσύ:
Που εκατέληξεν, αφού εκατέληγεν στο πούποτε;
Ω εσύ σκάφκεις τζι εγώ σκάφκω, τζαι σκάφκοντας έρκουμαι προς εσένα,
τζαι δαχτυλίδι ξυπνά πας στο δάχτυλο μας.

*- Είδε χώμαν μέσα τους, Πάουλ Τσέλαν**

τσιμεντωμένη πόλη

Η Σεβίνα γεμώννει με νερό κάπκοια ποτήρκα για να βάλει τα κλαθκιά που τα φυτά που εκλάδεψεν.
Κάτω στο πάτωμαν λλίον παραδίπλα, ξαπλώννει ένας σύλλος.

[Που το σαλόνι ακούεται μια φωνή που έναν podcast.
Ο ήχος έρκεται υπόκωφος, σαν φωνή που εν θαμμένη]

Κλείει τη φουντάνα, τοποθετεί απαλά τα κομμένα φυτά στο νερό τζι ύστερα πάει στο σαλόνι.

> Η φωνή στο ράδιο λαλεί: Η Ιστορία της γραφής ξεκινά με την Βροσή. Με τη βροσή που πτέφτει στα βουνά του Πόντου τζαι του Νότιου Ταύρου, στον τόπο «καταγωγής» του Ευφράτη ποταμού, ο οποίος εκτείνεται για 1700 μίλια μέσα που τη Συρία τζαι το Ιράκ ώσπου τζαι συναντά τον Τίγρη ποταμό, ένα σημείο-συμβολής που λέγεται Σοτ Αλ Αράπ, ακριβώς τζαμέ που σονώννουνται οι ποταμοί μες στον Περσικό Κόλπο. Πριν που 5000 χρόνια η ροή του Ευφράτη έφταννεν πολλά πκιο μακριά. Ακολουθώντας βορειοανατολικό προσανατολισμόν, τα νερά του, όπως τζαι τα νερά του Τίγρη, εφτάνναν ως τες πόλεις της κεντρικής Σουμερίας. Στη σουμεριακή γλώσσα, η οποία σαν «ρίζα» εν συνδέεται ετυμολογικά με άλλες, εγραφτήκαν, απ' ό,τι γνωρίζουμεν, τα πκιο παλιά έγγραφα στην ανθρώπινην ιστορία, φτιαγμένα που πηλόν που εμαζεύκαν που τες όχθες του Ποταμού...*

* Literature and History Episode 1: The Tower of Babel (podcast)

[Η ένταση της φωνής καλύφκεται που τον ήχο των τρυπανιών που σκάφκουν στην απέναντι πλευρά του δρόμου]

Ακριβώς έξω που το παράθυρο χτίζεται ένας ουρανοξύστης, ένας γερανός μεταφέρει μεταλλικούς σωλήνες τζαι τρεις εργάτες περνούν κρατώντας σάκκους γεμάτους τσιμέντο. Μες στο σαλόνι περνούν συνέχεια σκιές που το εργοτάξιο.
Η Σεβίνα χαϊδεύκει τον σύλλο της πας στον καναπέ.

το νερό τζυλά τζιαμέ που θυμάται

Πέτρες: Όσο ξαπλώννουμε πας στο χώμα, κομμάθκια μας εξαφανίζουνται. Που τη μια στιγμή στην άλλη, μεταλλικές ράβδοι διεισδύουν τζι αφήνουν μας με τεράστια κενά ποτζεί-ποδά. Κκκρρτδδσσς κρτδδσσς. Όσες ξεθαφτούν προορίζουνται να γίνουν σκόνη. Έτσι όπως ξαπλώννουμε στο χώμα, αφήννουμεν το κλάμαν μας να αντηχήσει στο νερό που ρέει πας στες πλάτες μας: «Επήραν τα κομμάθκια μας τζι εκάμαν τα σκόνη, εσμίξαν τα με νερό τζαι δονώννουνται στους δρόμους, στα σπίθκια, στα διαμερίσματα τζαι στους ουρανοξύστες. Τζαι λαλούν, ότι εμείς οι πέτρες που εμείναμεν πίσω είμαστεν άχρηστες».*

[Ήχος βροδής που ππέφτει]

Καθισμένη στο γραφείο της, η Σεβίνα γράφει ενώ παντού γυρών της εδει πέτρες. Που το 2001 καταγράφει κάθε κυπριακή λέξη που εδει σχέση με το νερό. Ως τωρά εκατέγραψεν παραπάνω που 300 ελληνοκυπριακές τζαι τουρκοκυπριακές λέξεις.

Πλημμυρισμένοι οι δρόμοι. Το νερόν δονώννεται με φόραν.

* Εμπνευσμένο που τη γλώσσα των πετρών της Lamia Abukhandra στο «The Silent Chorus of Limestone: Non-human Witnesses to Intimacy, Creation, and Destruction in Settler Colonialism»

Κάθε λλίες λέξεις που σημειώννει, η Σεβίνα θκιαβάζει φωναχτά κάπκοιες λέξεις που τη λίστα της.

Δόμη, vomi

Το νερόν το Αδέσποτο

Πλυμάνισμα

Amamur, αμαμούρευτον

Γιαϊλάς , yayla

Lağım, λαγούμι

Yamaç, γιαμάτζιν

Ohto, όχτος

Baş Pınar, τζιεφάλιν, τζεφαλόβρυσο

Το Αρτίκουλον

Δείμμαν, yimman

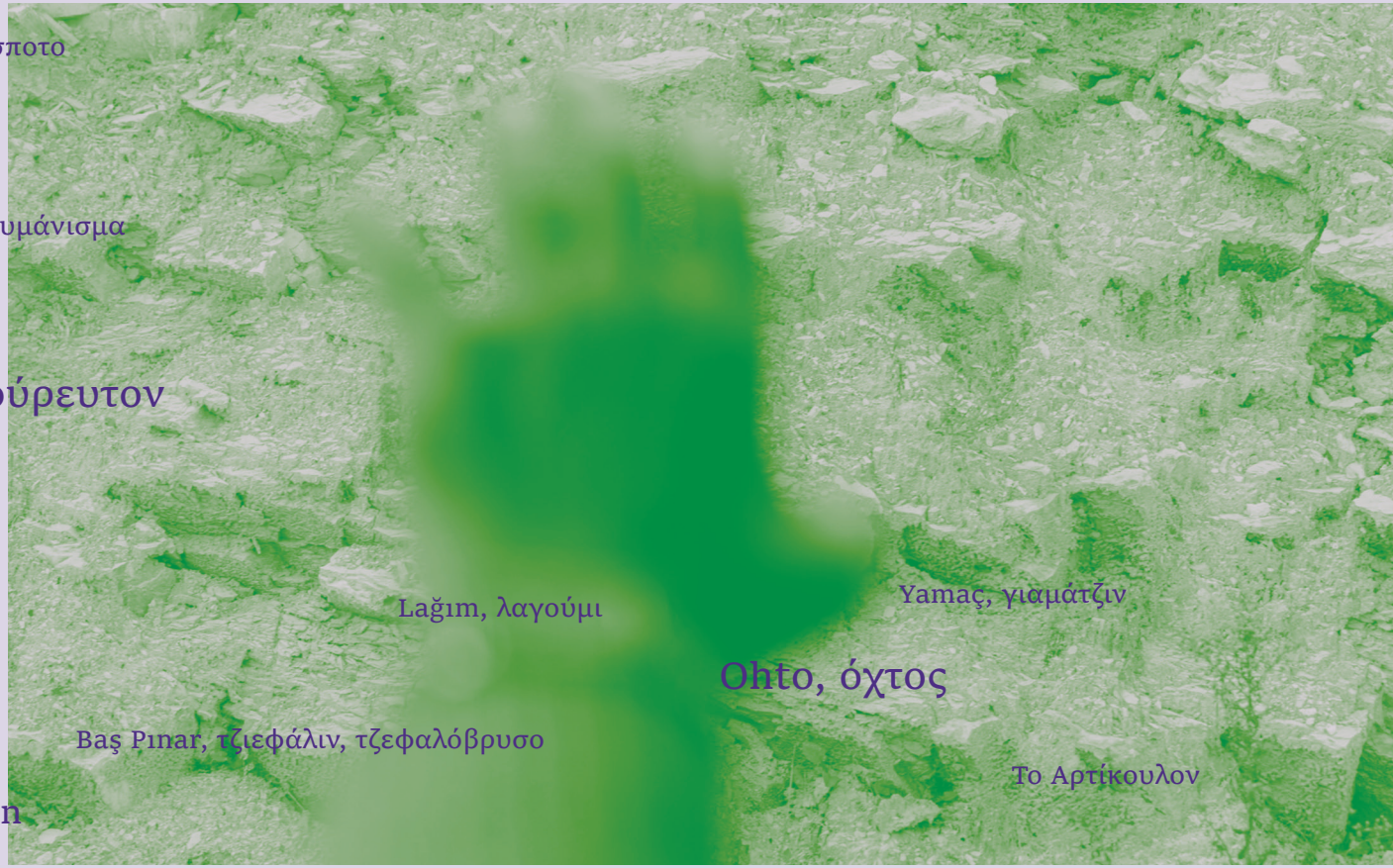

Extractions and their opposites

Οι εξορύξεις τζαι τα αντίθετα τους

Çıkarımlar ve karşıtları

[Rahme Veziroğlu & Antonis Hadjikyriacou]

From: Rahme Veziroglu
Date: Monday, 24 February 2025 - 6:53
To: Antonis Hadjikyriacou
Subject: Extraction: Passing thoughts

Selam Antoni mou,

Here I will share a hot air balloon of thought; a train does not really align with the way my mind works :)

One of the case studies I am looking into for my PhD research is this incredible documentary film by Patricio Guzman, “Nostalgia for the Light”. I feel it resonates a lot with the nature of our exploration. It deals with the tragic past of the Chilean dictatorship and its haunting effects on the present day, weaving together seemingly disparate subjects such as astronomy, archaeology and the search for missing persons. It blends cosmic and terrestrial elements to explore issues of memory, as well as juxtaposing Atacama desert in a hauntological setting, a breathtaking geography as a site of both the absence and the presence of missing persons.

When we spoke of extraction, I initially thought of the act of dismantling and fragmenting the continuity of land, without excluding the relation to the Mediterranean Sea, all based on the thought of commodification.
Now, I am also pondering the fragmentation through hiding, treating the earth and the sea as a means to reach for a contaminated silence. Missing persons and forced displacement... it does not seem possible to me to detach these notions from the notion of extraction.

Selam Αντώνη μου,

Θέλω να μοιραστώ μαζί σου τες σκέψεις μου, οι οποίες πλανιούνται σαν αερόστατον. Εσκέφτηκα να πω σαν τρένο, αλλά εν μια λέξη που εν περιγράφει ακριβώς το πως λειτουργεί ο νους μου :)

Έναν παράδειγμα που διερευνώ στη διδακτορικήν μου διατριβήν εν το υπέροχον ντοκιμαντέρ του Πατρίσιο Γκουζμάν «Νοσταλγία για το Φως». Νομίζω ότι επικοινωνεί με αρκετές θεματικές που εξετάζουμεν τζι εμείς. Το ντοκιμαντέρ ανατρέχει εις το τραγικόν παρελθόν της δικτατορίας στη Χιλήν τζι αναστοχάζεται με ποιον τρόπο στοιχειώνει τον παρόνταν ιστορικόν χρόνο. Ο Γκουζμάν εθκιάλεξεν να αφηγηθεί τούντην ιστορία συνθέτωντας πρακτικές, εικόνες τζαι αντιλήψεις που εντοπίζει σε φαινομενικά άσχετα μεταξύ τους πεδία, όπως η αστρονομία, η αρχαιολογία τζαι η έρευνα αγνοουμένων προσώπων που τα χρόνια της δικτατορίας. Η διήγησή του συνυφαίνει κοσμικά τζαι γήινα στοιχεία για να διερευνήσει ζητήματα σχετικά με τη μνήμην – η έρημος Ατακάμα αναδύεται μπροστά μας αποκτώντας μιαν στοιχειωμένη διάστασην, η αποτύπωση της γεωγραφίας κόφκει σου την ανάσα γιατί παρουσιάζεται σαν τόπος όπου τα αγνοούμενα πρόσωπα εν ταυτοχρόνως απόντα τζαι παρόντα.

Όταν εσυζητούσαμεν περί του θέματος των εξορύξεων, το πρώτον πράμαν που μου ‘ρτε στο νου ήταν μια διαδικασία

Selam Antoni mou,

Burda seninnan bir düşünce ‘sıcak hava balonu’ paylaşmak isterim, düşünce treni benzetmesi beynimin işleyişiynan pek örtüşmez :)

Doktora araştırmam için Patricio Guzmán’ın muazzam belgesel filmi “Işığa Nostalji”yi incelerim ve filmin yapısının keşif yolculuğumuzun doğasıyla yakından ilişkili olduğunu düşünürüm. Şili diktatörlüğünün trajik geçmişini ve günümüze kadar uzanan ürkütücü etkilerini ele alırken, astronomi, arkeoloji ve kayıp şahısların arayışı gibi apayrı görünen konuları birleştirir. Hafızaynan alakalı konuları, kozmik ve dünyevi unsurları harmanlayarak soruşturmak için, kayıp şahısların hem varlığının ve hem de yokluğunun hontolojik mahali olan Atacama Çölü’nün muhteşem coğrafyasını merkeze alır.

“Çıkarım” hakkındaki konuşmalarımızda, önce toprağın – Akdeniz’nan olan bağını dışlamadan - devamlılığını bozma ve parçalama eylemlerini düşündüm, metalaştırma temelindeki türlü aktiviteleri. Şimdi ayrıca, bir şeylerin gizlenmesi yoluyla yaşanan parçalanmaya da bu çerçevede bakabileceğimizi düşünürüm; toprağı ve denizi, kirletilmiş bir sessizliğe ulaşmak için araçlaştıran yaklaşımlar. Kayıp şahıslar ve zornan yerinden edilme... bu konuları çıkarım kavramından kopartmak mümkün görünmez.

Water wells in Cyprus, as you know, were frequently used to dispose of bodies during the fasarya times. A site of multi-layered fragmentation. I'm attaching a photo I took while filming the work of the Committee of the Missing Persons during the very difficult excavation efforts at one such water well.

Then my mind wandered into the waters of the Mediterranean. I think about the pushbacks of refugees offshore of Cyprus: how are they different from dropping people off helicopters to their deaths under Pinochet's dictatorship in Chile? So these seemingly disparate subjects are inherently entangled by the way we, as humanity, relate to nature, life and time. What do you think?

I got here following your remark during our call the other day, about four Chilean copper miners visiting Seyh Nazim Kibrisi in the village of Lefke. On an island named after copper, Lefke is the site of the greatest ecological disasters of the country, as a result of the activities of the British copper mining company, CMC. When thirty-three miners were trapped under seven-hundred meters, Seyh Nazim apparently sent a muska (an amulet) to the miners to Chile, all the way from Cyprus, to be thrown into the depths of the mine, to help their spirit to survive. Four of the miners believed that they did survive because of him.

I also thought about the Swedish Archaeological Expedition in Cyprus between the years 1927-1931. 65% of the archaeological findings have been taken to

αποδιάρθρωσης τζαι κατακερματισμού της γης η οποία, φυσικά, αφορά τζαι τη Μεσόγειον θάλασσα, λόγω της διαρκούς εμπορευματοποίησης. Τούτον που σκέφτουμαι το τελευταίο διάστημα εν πως ο κατακερματισμός έσει τζαι μιαν πτυχή που σχετίζεται με την απόκρυψην: να ψάχνεις στα πέρατα της γης τζαι στα έγκατα της θάλασσας για να βρεις έναν τόπο που 'ναν τόσον κρυμμένος ώστε να μπορεί να «φιλοξενήσει» την πιο μολυσμένη σιωπή. Αγνοούμενοι άνθρωποι τζαι βίαιος εκτοπισμός... όσο τζαι να ήθελα εν θα μπορούσα να αποσυνδέσω τούντες λέξεις που την έννοια της εξόρυξης.

Όπως ξέρεις, κατά την περίοδο των Φασαριών στην Κύπρο πολλές φορές εσύρναν τα πτώματα μες σε πηγάθκια για να τα χώσουν. Η επιλογή των πηγαδιών φαίνεται να σχετίζεται με το ότι συνιστούν έναν τόπο που, ό,τι πετάξεις μέσα του, κατακερματίζεται στες πολυεπίπεδες επιφάνειές του. Πιο κάτω επισυνάπτω μιαν φωτογραφία που απεικονίζει μια δύσκολη επιχείρηση ανασκαφής σε ένα πηγάδι που την Επιτροπήν Αγνοουμένων.

Το άλλον πράμαν που σκέφτουμαι εν τα νερά της Μεσογείου. Σκέφτουμαι τες επαναπροωθήσεις προσφύγων στες παράκτιες περιοχές της Κύπρου: για ποιον λόγο θεωρούμε ότι ως πρακτική διαφέρει που την χαρακτηριστική μέθοδο δολοφονίας που εφάρμοζεν η δικτατορία του Πινοσέτ στη Χιλή, άμαν εσύρναν ανθρώπους που τα ελικόπτερα μες στην έρημον; Τούντα φαινομενικώς άσχετα παραδείγματα πιστεύκω πως υποδεικνύουν έναν ορισμένον, εγγενώς συνδεδεμένον τρόπον που η ανθρωπότητα αλληλεπιδρά με τη φύση, τη ζωή τζαι τον χρόνο. Εννά ήθελα να ακούσω τες σκέψεις σου σχετικά με τούτο.

Όσα ανέφερα πιο πάνω εσκέφτηκα τα μετά που την τελευταία φορά που εμιλήσαμε. Τζείντη φορά που έλεες πως 4 Χιλιανοί μεταλλωρύχοι επισκέφτηκαν το χωρκό της Λεύκας για να συναντήσουν τον σεΐχη Ναζίμ Κουμπρούσου. Γεωγραφικά τοποθετημένον πάνω σε έναν νησίν που επήρεν το όνομάν του που τον χαλκόν, στο χωρκόν της Λεύκας εσυνέβηκεν μια που τες πιο μεγάλες οικολογικές καταστροφές που εγνώρισεν τούτη η χώρα για την οποία ευθύνεται η CMC, μια βρετανική εταιρεία εξόρυξης χαλκού. Η ιστορία της επίσκεψης έΐει ως εξής: άμαν 33 μεταλλωρύχοι εγκλωβιστήκαν 70 μέτρα κάτω που τη γη στη Χιλήν, ο σεΐχης Ναζίμ απέστειλεν που την Κύπρο έναν φυλαχτόν (mushka) στους μεταλλωρύχους. Εζήτησέν τους να το θάψουν στα έγκατα του ορυχείου για να βοηθήσει το πνεύμαν των εγκλωβισμένων ώστε να διασωθούν. Τέσσερεις που τους μεταλλορύχους επιστέψαν ότι η διάσωση τους ήταν αποτέλεσμαν της χειρονομίας του σεΐχη.

Επίσης, στον νου μου ήρτεν η αρχαιολογική αποστολή που εστάλη που την Σουηδίαν στην Κύπρο την περίοδον 1927-31. Όπως συμβαίνει συχνά σε παρόμοιες αποστολές, οι αρχαιολόγοι επήραν μαζί τους περίπου το 65% των ευρημάτων, τα οποία ενταχθήκαν στη συλλογή του σουηδικού Μουσείου της Μεσογείου. Ένα μέρος των ευρημάτων αποτελούν τα διάσημα αγαλματίδια τερρακότα, ομοιώματα στρατιωτών τα οποία εντοπιστήκαν στην Αγία Ειρήνη, έναν χωρκό που την περίοδο τζείνη ήταν «μεικτό» (παράξενη λέξη το «μεικτό» ένεν; μάλλον πρέπει να την αποβάλουμε που το λεξιλόγιο μας, ή να την αντικαταστήσουμεν με τον όρο «αδιαίρετον» ή «ενιαίον» χωρκό). Πκιο κάτω επισυνάπτω μιαν φωτογραφία που ετράβησεν ο Τζον Λίντρος, αρχιτέκτονας τζαι φωτογράφος,

Bildiğin gibi, fasarya dönemlerinde Kıbrıs'daki su kuyuları sık sık cesetleri yok etmek için kullanılırdı. Çok-katmanlı bir fragmantasyon mahali. Kayıp Şahıslar Komitesi'nin alan çalışmasını filme alırken, bunun gibi bir su kuyusundaki meşakkatli kazı çalışmasında çektiğim bir fotoğrafı ekte görebilin.

Sonra düşüncelerim Akdeniz'in sularına doğru akdı. Kıbrıs kıyılarının açıklarında mülteci teknelerinin geri itilmesini düşündüm; bunun, Pinochet'nin Şili diktatörlüğü süresince insanların helikopterlerden ölümlerine atılmasından ne farkı var? Dolayısıyan, ilk bakışta farklı gibi duran bu konular, insanlık, doğa ve zamannan kurduğumuz ilişkiyan özünde iç içe geçmiş vaziyettedir aslında. Sen ne düşünün?

Buraya, geçen günkü telefon görüşmemizde bahsettiğin dört Şilili bakır madencisinin Şeyh Nazım Kıbrısi'yi Lefke köyünde ziyaret etmesinden hareketle vardım. Adını bakırdan alan bir adada Lefke, İngiliz bakır madencilik şirketi CMC'nin çalışmaları sonucunda, ülkenin en büyük ekolojik felaketlerinden birine sahne olduydu. Otuz üç madenci yedi yüz metre aşağıda hapsolunca, Şeyh Nazım Şili'deki madencilere, madenin derinliklerine atılması ve ruhlarına hayatta kalma cesareti vermesi için taa Kıbrıs'tan bir muska göndermiş. Bu dört madenci, onun sayesinde hayatta kaldıklarına inanır.

1927-1931 yılları arasında Kıbrıs'ta gerçekleşen İsveç Arkeoloji Seferi'ni da düşündüm. Arkeolojik buluntuların %65'i İsveç'e götürüldü, bugün Medelhavsmuseet'te

Sweden, stored and exhibited in Medelhavsmuseet, a long way away from home. Among them are the famous terracotta army figurines excavated at Agia Eirini, a “mixed” village at the time (mixed...a word we need to extract from our vocabulary, maybe “undivided”?). I attach a photo by John Lindros, the architect and photographer of the expedition team. In the photo we see the priest, Papa Prokopios, who was the initiator of the excavation, and the workers from the village at the excavation site. The caption reads: “The excavation began. Papa Prokopios went out in the field to give our task his blessing. [...] Eric is practicing science, but Papa Prokopios practices witchcraft and his pagan magic conjures forth a swarming throng of statuettes” (The Cyprus Adventure 1927-1931 by Marie-Louise Winbladh).

Lella Ioannou and Maro Emmanuel, a wonderful mother and daughter appear in my head... I think of their unwavering commitment to continue foraging wild greens around the fields of their village Agia Marina, the Maronite village under military occupation since 1974. It was also an “undivided” village until 1964. They are waiting for the day they can return to their village. I keep watching Maro’s recordings of Lella in these fields and I am mesmerised... such an ambivalent ground of being rooted and uprooted. It takes a different kind of knowing to engage with this experience.

Then of course we have the Pentadaktylos/Beşparmak mountains. On the one hand a relentless, uncontrolled limestone extraction all across the mountains and on the

μέλος της σουηδικής αποστολής. Η φωτογραφία απεικονίζει έναν ιερέαν, τον παπα-Προκόπιο, ο οποίος ήταν ο τοπικός υπεύθυνος για τες εργασίες ανασκαφής, επίσης βλέπουμεν τους ντόπιους εργάτες να δουλεύκουν στον χώρον ανασκαφής. Στην αρχική λεζάντα έγραφεν ο φωτογράφος: «Η ανασκαφή εξεκίνησε. Ο παπα-Προκόπιος επισκέφτηκεν το σημείο για να ευλογήσει τες εργασίες [...] Ο Ερικ ασκεί το επιστημονικόν του έργον, ο παπα-Προκόπιος εξασκεί τα μαγικά του κόλπα, απευθύνοντας έναν παγανιστικό κάλεσμαν στα αγαλματίδια να αναδυθούν που τα έγκατα της γης, όπως ένα σμήνος» – «Η αποστολή μας στην Κύπρο 1927-1931», της Μαρί-Λουίζ Βίνμπλαντ.

Κάπου δαμέ φέρνω στο νου μου την Λέλλα Ιωάννου τζαι την Μάρω Εμμανουήλ, τούντο υπέροχο δίδυμον μάνας-κόρης. Σκέφτουμαι με πόσην αφοσίωσην εσυνεχίσαν να μαζεύκουν τα άγρια χόρτα που εφυτρώναν γυρόν που το χωρκόν της Αγιάς Μαρίνας, το Μαρωνίτικον χωρκόν που βρίσκεται υπό στρατιωτικήν κατοχή που το 1974 ως σήμερα. Έναν χωρκόν που ήταν επίσης «αδιαίρετον» ως το 1964. Καρτερούν τη μέραν που εννά καταφέρουν να επιστρέψουν εις το χωρκόν τους. Ακούω ξανά τζαι ξανά τες ηχογραφήσεις της Μάρως που καταγράφουν τη Λέλλα ενόσω δουλεύκει στα χωράφκια τζι αλήθκεια κάθε φορά μαγεύκουν με ούλλο τζαι παραπάνω. Πόσον αμφίρροπα μπορεί να βιώνεις την εμπειρίαν της γης, άμαν είσαι ταυτοχρόνως ριζωμένη τζαι ξεριζωμένη... Για να αλληλεπιδράσουμε με τα βιώματα που συνθέτουν εμπειρίες όπως τούτη, χρειάζεται να διαμορφώσουμεν εναλλακτικές «διόδους» παραγωγής γνώσης.

photo: John Lindros

Έπειτα, μπορούμε να συζητήσουμε την περίπτωση της οροσειράς του Πενταδαχτύλου/Beşparmak. Που τη μια μερκά, τούτες οι βουνοπλαγιές ταλανίζουνται λόγω των αδυσώπητων, ανεξέλεγκτων εργασιών εξόρυξης ασβεστόλιθου. Που την άλλη, μια τεράστια σημαία εν κατσικωμένη πάς στο βουνό: έναν μνημείον που τιμά τη διαίρεση του νηˇσιού. Τριάντα τόνοι κότˇσινης τζαι άσπρης πογιάς που απλώνουνται πάνω στες ρότσες τζαι την χλωρίδαν του τοπίου. Επ' αυτού, εννά ήθελα να θέσω τες εξής ερωτήσεις:

saklanıp sergilenir – evlerinden çok uzakda. Aralarında, kazının yapıldığı dönemde "karma" (Karma... belki bunu kelime dağarcığımızdan çıkarmamız gerekir, yerine "bölünmemiş" deyebilirik?) bir köy olan Aya İrini'de bulunan meşhur terakota ordu figürleri da vardı. Keşif ekibinin mimarı ve fotoğrafçısı John Lindros tarafından çekilen bir fotoğrafı da ekte görebilin. Fotoğrafda, kazıyı başlatan rahip Papa Prokopios'u ve kazı alanının yapıldığı köyden gelen işçileri görürük. Fotoğrafın açıklamasında şu yazar: "Kazı başladı. Papa Prokopios görevimizi kutsamak için tarlaya gitti. [...] Eric bilimnan uğraşır, ama Papa Prokopios büyücülük yapar ve pagan sihriynan, heykelcik kalabalığını çağırır." (The Cyprus Adventure (Kıbrıs Macerası) 1927-1931, Marie-Louise Winbladh).

Lella Ioannou ve Maro Emmanuel, bu harika anne-kız ikilisi aklıma gelir... 1974'ten beri askeri işgal altında olan Maronit köyü Aya Marina'nın etrafındaki ovalarda yabani otları toplamak için verdikleri çabayı, o adanmışlığı düşünürüm. 1964'e kadar o da "bölünmemiş" bir köydü. Ve hala köylerine geri dönebilecekleri günü beklerler. Maro'nun, Lella'yı bu tarlalarda kaydettiği görüntüleri dönüp dönüp izlerim, gerçekten çok etkileyici... Köklerin hem salındığı hem söküldüğü karmakarış, çelişkili bir alan. Bu deneyimnan bağ kurmak, bambaşka bir bilme biçimi gerektirir.

Sonra Pentadaktylos/Beşparmak dağları var. Bir yanda, dağ boyu bitmek bilmeyen, kontrolsüz kireç taşı çıkarımı, diğer yanda da kayaların ve bitki örtüsünün üzerine 30

other, a giant flag as a monument of division, painted with 30 tons of red and white paint over the rocks and fauna. I guess my questions are:

How do different ways of knowing interact with histories of extraction? What does extraction mean in relation to memory, displacement, and disappearance? What kind of parallels can be drawn between material and non-material forms of extraction?

This will be all for now. Kusura bakma biraz dağınık bir başlangıç oldu:)

Görüşürüz x
Rahme

From: Antonis Hadjikyriacou
Date: Friday, 7 March 2025 - 00:18
To: Rahme Veziroglu
Subject: Re: Extraction: Passing thoughts

Rahme'ciğim,

I like your hot air-balloon approach: I always appreciate the larger picture of things, moving back and forth between scales of observation.

As I was pondering my response, it struck me how many of my thoughts felt commonplace. But, perhaps there is a certain value in reaching familiar conclusions through different impetuses. Let us see how this goes.

Τι συμβαίνει όταν ανακαλύπτουμεν διαφορετικές «διόδους» μετάδοσης της γνώσης, σχετικά με τον τρόπον που αλληλεπιδρούμεν με παρόμοιες ιστορίες που αφηγούνται τες διαδικασίες τζαι τες συνέπειες της εξόρυξης;
Με ποιον τρόπο σχετίζουνται οι πρακτικές εξόρυξης με τες μεταβολές της μνήμης, τον εκτοπισμό των ανθρώπων τζαι τες προοπτικές αφανισμού; Ποια προσέγγιση του θέματος μπορεί να εντοπίσει τους παραλληλισμούς ανάμεσα στες υλικές τζαι στες μη-υλικές μορφές εξόρυξης;

Τούτα για την ώρα. Kusura bakma biraz dağınık bir başlangıç oldu:)

Görüşürüz x
Rahme

ton kırmızı ve beyaz boyaynan çizilmiş, bölünmüşlüğün anıtına dönüşmüş dev bir bayrak. Sanırım, sorularım şunlardır:

Farklı bilme biçimleri, çıkarım hikayeleriynan nasıl etkileşime girer? Hafıza, yerinden edilme ve kaybolmaynan alakalı olarak, çıkarım ne anlama gelir? Maddesel ve maddesel olmayan çıkarım biçimleri arasında ne tür paralellikler kurulabilir?

Şimdilik benden bu gadar. Kusura bakma, biraz dağınık bir başlangıç oldu :)

Görüşürük x
Rahme.

Rahme μου,

Άρεσε μου η παρομοίωση της σκέψης σου με αερόστατον. Απολαμβάνω κάθε προσέγγισην που επιχειρεί να αναλύσει την κάθε συνθήκη εστιάζοντας στη μεγάλην εικόναν τζαι να αλλάσσει συνεχώς τες κλίμακες της παρατήρησης.

Όσον αναλογίζουμουν τι να σου απαντήσω σε όσα μου έγραψες, εσυνειδητοποίησα πόσον κοινότοπες σκέψεις κάμνω πάνω στο θέμαν. Ωστόσον, θεωρώ ότι έξει μιαν

Rahme’ciğim,

‘Balon’ yaklaşımını beğendim: bazı şeyler söz konusu olunca, büyük resmi, gözlem ölçeklerinde ileri geri hareket etmeyi her zaman takdir ederim.

Cevabımı düşünürken, birçok düşüncemin sıradan olması hissi beni şaşırttı. Ama, belki farklı dürtülernan bilindik sonuçlara varmanın da bir nebze değeri vardır. Bakalım bu nasıl ilerleyecek.

Guzman's work is a wonderful point of departure. It made me think about the opposite of extraction, i.e. how something or someone is found deep into land or water. I realise that even such acts of extraction, like the work of the Missing Persons' Committee concerning the violent past of this place, or the current liquid graveyard that is the bottom of the Mediterranean filled with the bodies of refugees and migrants, are but a drop in the ocean of history. For the former, it has only been some 60-odd years since the 1963-64 fasaries (troubles - I always found it interesting how Turkish Cypriots still use this linguistic loan from Greek, unlike Greek Cypriots, for whom the official nomenclature of Tourkoantarsia [Turkish mutiny] is gradually being disseminated) and the beginning of the mass dumping of corpses into wells; for the latter, it started escalating about a decade ago, even though the phenomenon did not appear then. So, we look at different scales of time.

Before I delve into that, allow me to digress: the significance of the work of the Missing Persons' Committee defies dispute. The labour of the women and men toiling in the land to provide closure for the loved ones of persons gone missing several decades ago is invaluable. The mandate of the committee, however, is another topic. This has been agreed upon by the leaders of the Greek Cypriot and Turkish Cypriot communities. It is a mandate that is confined to finding and preserving objects that can identify a missing person. Forensic evidence that may help establish the causes or conditions of death is outside the realm of this mandate. It is therefore dismissed, and essentially destroyed.

σημμασίαν για τες αναλύσεις μας όταν καταλήγουμε σε γνώριμα συμπεράσματα, έχοντας όμως ξεκινήσει που μιαν διαφορετικήν αφετηρίαν.

Πράγματι, η δουλειά του Γκουζμάν εν μια πολλά καλή αφετηρία για την κουβένταν μας. Έκαμεν με να σκεφτώ το ακριβώς αντίθετο που την εξόρυξη, δηλαδή το να βρίσκεται κάτι ή κάπκοιος μες στα έγκατα της γης ή βαθκειά μες το νερόν. Σιγά σιγά συνειδητοποιώ πως τούτες οι πρακτικές εξόρυξης, όπως οι προσπάθειες της Επιτροπής Αγνοουμένων που διερευνούν το βίαιον παρελθόν που ταλανίζει τούντον τόπον, ή το υδάτινον νεκροταφείον που διαμορφώνεται στον πάτον της Μεσογείου σήμερα γεμάτον με πτώματα προσφύγων τζαι μεταναστριών, επικεντρώννουνται σε έναν κομμάτι της ιστορίας τόσο μιτσί που εννά ελαλούσαμεν ότι έννεν παρά μια σταγόνα στον ωκεανό του ιστορικού χρόνου. Όσον αφορά την Επιτροπήν, η περίοδος που διερευνά εν αρκετά πρόσφατη ιστορικά, εφόσον επεράσαν μόλις καμιά 60ρκά χρόνια που τες φασαρίες του 1963-64 (φαίνεται μου αρκετά ενδιαφέρον το γεγονός ότι οι Τ/Κ χρησιμοποιούν έναν όρο-δάνειο που τα ελληνικά άμαν αναφέρουνται σε τζείντην περίοδο [fasarya], ενώ αντίθετα, οι Ε/Κ χρησιμοποιούν την επίσημην ορολογία Τουρκανταρσία, ο οποίος εκαθιερώθηκεν πλέον στον δημόσιον λόγο) γεγονότα που μεταξύ άλλων, εσημαδευτήκαν λόγω του ότι τα πτώματα επετάσσουνταν μαζικά μέσα σε πηγάθκια. Οι δε θάνατοι στην Μεσόγειον εν έναν ζήτημα πκιο κοντινόν μας ιστορικά, όπου περίπου πριν που μιαν δεκαετίαν εκορυφώθηκεν, παρ' ότι σαν φαινόμενο επρωτοεμφανίστηκεν χρόνια πριν. Τούντα παραδείγματα, δηλαδή, λαμβάνουν χώρα σε διαφορετικές κλίμακες του χρόνου.

Δαμέ θέλω να σημειώσω κάτι, προτού εμβαθύνω στα παραπάνω θέματα: η αξία του έργου που παράγει η Επιτροπή Αγνοουμένων εν αδιαμφισβήτητη. Ο μόχθος που καταβάλλουν τούτες οι γεναίτζες τζαι οι άντρες που σκάφκουν τη γη ψάχνοντας για απαντήσεις, στην προσπάθειάν τους να προσφέρουν κάποιαν λύτρωση σε ανθρώπους που, έως σήμερα, τα αγαπημένα τους πρόσωπα αγνοούνται, εν ανεκτίμητος. Οι αρμοδιότητες τζαι οι στόχοι της Επιτροπής ως θεσμός εν άλλη ιστορία. Η δημιουργία τούντου θεσμού ήταν προϊόν συμφωνίας ανάμεσα στους ηγέτες της Ε/Κ τζαι της Τ/Κ κοινότητας. Η κύρια αρμοδιότητά της περιορίζεται στο να εντοπίζει τζαι να αποθηκεύκει αντικείμενα που βοηθούν στην ταυτοποίησην ενός αγνοούμενου προσώπου. Η συλλογή τζαι η ανάλυση αποδεικτικών στοιχείων τα οποία φανερώννουν τα αίτια ή τες συνθήκες θανάτου εν εμπίπτουν στις θεσμικές αρμοδιότητες της επιτροπής. Επομένως, ακόμα τζι αν εντοπιστούν, αγνοούνται, τζαι στην ουσίαν καταστρέφουνται. Συνεπώς, συσκοτίζεται εκ νέου το ερώτημα που αφορά το «πκοιος» εδιέπραξεν κάθε έγκλημαν, με αποτέλεσμαν οι δράστες να κυκλοφορούν ελεύθεροι, να μεν παραπέμπουνται σε δίκη τζαι, τελικά να χώννουνται πίσω που την συλλογικήν ευθύνην της μιας ή της άλλης κοινότητας.

Άλλωστε, η σιωπή των μελών της κάθε κοινότητας όταν εδιαπράττουνταν τούτα τα εγκλήματα ή το ότι επέλεξαν να υπερασπιστούν τες πολιτικές δομές που εδημιουργηθήκαν μέσα που τούτα τα βίαια γεγονότα, καθιστά τους εν μέρει υπεύθυνους, παρότι δεν φέρουν την ίδια ευθύνη με όσους τα διαπράξαν. Για να το θέσω αλλιώς, τούντα ιστορικά

Guzman'ın işleri harika bir başlangıç noktasıdır. Beni çıkarımın zıttını düşünmeye itti, yani, bir şeyin ya da birinin, suyun veya toprağın derinliklerinde bulunmasını. Bana, çıkarım eylemlerinin, Kayıp Şahıslar Komitesi'nin bu yerin şiddetli geçmişine dair yürüttüğü çalışmalar gibi, ya da Akdeniz'in dibinde mültecilerin ve göçmenlerin cesetleriynan dolu olan günümüzün sıvı mezarlığı gibi, tarih okyanusunda sadece bir damladan ibaret olduğunu fark ettirdi. İlki için, 1963-64 fasaryaları olalı (Resmi adlandırmayı, Tourkoantarsia [Türk isyanı], giderek yaygınlaştıran Kıbrıslı Rumlar'ın aksine, Kıbrıslı Türkler'in Yunanca'dan ödünç aldıkları bu sözcüğü halen kullanmalarını hep ilginç bulmuşumdur) ve cesetlerin su kuyularına topluca atılmasının üzerine yarımzca 60 küsür yıl geçti; ikincisi, son on yıl içinde artmaya başladı, her ne kadar da bu fenomen o zaman ortaya çıkmamış olsa da. Dolayısıynan, farklı zaman ölçeklerini incelerik.

Buna girişmeden önce, konudan sapmama izin ver: Kayıp Şahıslar Komitesi'nin çalışmalarının önemi tartışılmaz. Onlarca yıl önce kaybolan insanların sevenlerine bir kapanış sunmak adına, toprağın içinde uğraşan kadınların ve erkeklerin emeklerine değer biçilemez. Ama, komitenin mazbatası başka bir meseledir. Bu mazbata, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk topluluklarının liderleri tarafından kararlaştırılır ve sadece kayıp şahısları tespit edebilecek nesneleri bulmaknan ve korumaknan sınırlıdır. Yani ölüm nedenlerini veya koşullarını belirlemeye yardımcı olabilecek adli deliller bu yetki kapsamına girmez. Bu yüzden göz ardı edilirler ve esasında deliller yok edilir. Sonuç olarak, bu suçları kimin işlediği

In turn, this obfuscates the question of who committed those crimes, allowing the perpetrators to roam free, evade justice, and hide behind the collective responsibility of one or the other community.

After all, the silence of the members of either community when these crimes were perpetrated, or their support to the political structures that emerged out of those violent events, carries a degree of responsibility, albeit disproportionate to that of the perpetrators of these crimes. In short, the shadow of the nation-state looms large. Needless to say, I cannot help but think that, in all probability, the remains of those drowned in the Mediterranean as a result of state and EU policies will never be extracted, let alone identified.

Back to different scales of time: the temporal opposite of mass-scale depositing of human bodies into land or sea on account of raisons d'etat is geological time. Its processes stretch deep into the past, spanning thousands and millions of years. Since the Troodos mountain was formed several kilometres below the bottom of the sea, within the earth's mantle, and gradually rose two kilometres above sea level, we are walking on and get to see rock formations that would otherwise be impossible to access.

Indeed, there are not many places on earth where one can experience that. It also accounts for the rich minerals there, including copper in Lefka. This is a fascinating story, but I am reminded of another one when reading your observations on limestone extraction

γεγονότα παραμένουν ως τες μέρες μας συσκοτισμένα γιατί πτέφτει πάνω τους τζαι χώννει τα η βαριά σκιά του έθνους-κράτους. Με έναν πρόμοιον τρόπον, τα λείψανα όσων ανθρώπων πνίουνται στη Μεσόγειο λόγω της πολιτικής που ασκεί το κράτος τζαι η ΕΕ εν θα εντοπιστούν, ούτε εννά εξαχθούν ποττέ που τον πάτον της θάλασσας, πόσον μάλλον να ταυτοποιηθούν οι νεκροί.

Ας επιστρέψουμε στες διαφορετικές κλίμακες της χρονικότητας: ο γεωλογικός χρόνος εν το χρονικόν αντίθετον της σύγχρονης μαζικής εναπόθεσης πτωμάτων στην στεριάν ή την θάλασσα σε απόκρυφα σημεία της γης, ή στην θάλασσα για λόγους κρατικού συμφέροντος (raisons d'état). Οι διεργασίες του γεωλογικού χρόνου εκτείνουνται βαθκειά στο παρελθόν, που εκτείνεται σε ϊιλιάες έως εκατομμύρια χρόνια. Για παράδειγμαν, το γεγονός ότι η οροσειρά του Τροόδους άρκεψεν να διαμορφώνεται κάτω που τη θάλασσα, σε ένα βάθος κάποιων χιλιομέτρων στον μανδύαν της γης τζαι σταδιακά αναδύθηκεν πάνω που τη στάθμην της θάλασσας σε ύψος θκυό χιλιομέτρων, επιτρέπει μας να περπατήσουμε τζαι να έρτουμεν σε επαφή με πετρώματα τα οποία εν θα εθωρούσαμεν ποττέ υπό άλλες συνθήκες.

Παρόμοια γεωλογικά φαινόμενα εν συναντιούνται σε πολλά άλλα σημεία της γης. Τούτον εξηγεί μας για πκοιο λόγο συναντούμεν πλούσια κοιτάσματα ορυχτών σε τζείντες περιοχές, όπως τα ορυχεία της Λεύκας. Η ιστορία του Τροόδους εν συναρπαστική, αλλά θκιεβάζοντας τούτα που γράφεις για την εξόρυξην ασβεστόλιθου στον Πενταδάκτυλον αθθυμήθηκα μιαν άλλην ιστορίαν. Κατά τη χρονικήν περίοδο όπου το Τροόδος άρκεψεν να

sorusu belirsizleşir ve suçluların serbest dolaşmasına, adaletten kaçmasına ve bir veya diğer topluluğun kolektif sorumluluğunun arkasına saklanmasına imkân tanır.

Zaten, bu suçlar işlenirken her iki topluluğun üyelerinin sessizliği veya şiddetli olaylardan doğan siyasi yapıları desteklemeleri, suçun failleriynan kıyaslanamayacak olsa da bir nebze sorumluluk taşır. Kısaca, ulus-devletin gölgesi geniş bir alana yayılır. Söylememe gerek yok ama düşünmeden duramam ki, devlet ve AB politikaları sonucunda Akdeniz'de boğulanların kalıntıları büyük ihtimalle asla çıkarılamayacak, nerde kaldı kimlik tespitleri...

Farklı zaman ölçeklerine geri dönelim: ulusal çıkar adına insan cesetlerinin topluca toprağa veya denize atılmasının zamansal karşıtı jeolojik zamandır. Süreçleri derinlemesine geçmişe uzanır, binlerce ve milyonlarca yıla yayılır. Trodos Dağı'nın deniz tabanının birkaç kilometre altında Dünya'nın mantosunda oluşması ve zamannan deniz seviyesinin iki kilometre üzerine yükselmesi, normalde erişimi imkânsız kaya oluşumları üzerinde yürüdüğümüz ve gözlemlediğimiz anlamına gelir.

Gerçekten da, dünyada bunu deneyimleyebileceğimiz çok bir yer yoktur. Aynı zamanda, Lefke'deki bakır dahil, ordaki zengin minerallerin varlığını da açıklar.
Bu büyüleyici bir hikâyedir, ancak Girne Dağı'ndaki kireçtaşı çıkarımı üzerine gözlemlerini okurken aklıma başka bir hikâye geldi. Trodos, denizden yükselip küçük bir ada oluşturduğunda ve yaklaşık 90 milyon yıl boyunca

photo: Rahme Veziroğlu

on the Kyrenia mountain. Limestone formations were foreign to Cyprus at the time when Troodos had risen from the sea to form a small island and kept rising for about 90 million years. Some three to half a million years ago, what geologists call “allochthonous” (foreign) limestone formations from “continental fragments were attached to younger sediments, creating a geological mosaic that characterizes the geology of Greece and Turkey. Cyprus is the southernmost part of this mosaic”, according to the Geological Survey Department of Cyprus.

Finally, some thoughts on Maria and Lella. Collecting wild greens requires ensuring the sustainability of the plants; the way one collects them determines whether they will grow again next year or not. This is a reminder of sustainable living within nature and not conviviality with it, as the nature/culture binary has it. Moreover, this act coming from two members of the Maronite community, one of the oftentimes invisible communities of Cyprus (alongside Armenians, Catholics, Roma, as well as Middle Eastern, Asian, African, and European migrants living on the island), functions as yet another reminder of transcending the Turkish Cypriot-Greek Cypriot binary.

So, my question to you is: what else do you think has been deposited into this meeting-point of land and sea? Yani, other than dead bodies, sediments, ancient artefacts and ruins, or seeds?

Hoşçakal,
Antonis

αναδύεται που τη θάλασσαν σχηματίζοντας έναν μιτσίν νησί τζι εσυνέχισεν να ανεβαίννει προς τα πάνω για περίπου 90 εκατομμύρια χρόνια, σε τούντην περιοχήν εν υπήρχαν καθόλου πετρώματα ασβεστόλιθου. Μεταξύ τριών τζαι μισού εκατομμυρίου χρόνια πριν, αρκέψαν να σχηματίζουνται αλλόχθονα – κατά την γεωλογική ορολογία – πετρώματα ασβεστόλιθου τα οποία επροήλθαν που «ηπειρωτικά κομμάτια [που] συγκολλήθηκαν σε πολύ νεότερα ιζήματα και δημιούργησαν το γεωλογικό μωσαϊκό, που χαρακτηρίζει την γεωλογία της Ελλάδας και της Τουρκίας. Η Κύπρος αποτελεί τη νοτιότερη παρυφή του μωσαϊκού αυτού», σύμφωνα με το Τμήμα Γεωλογικής Επισκόπησης της Κύπρου.

Θέλω να κλείσω με κάποιες σκέψεις σχετικά με το παράδειγμαν της Μαρίας τζαι της Λέλλας που αναφέρεις. Το μάζεμαν αγριόχορτων απαιτεί να διασφαλίζεται η βιωσιμότητα των χόρτων στο τοπίο. Το αν θα φυτρώσουν την επόμενη χρονιά ή όι, εξαρτάται που τον τρόπον που τα συνάεις. Το συγκεκριμένο παράδειγμα υποδεικνύει μας πως μπορούμε να συνυπάρχουμε με βιώσιμον τρόπον εντός της φύσης τζαι όι να συμβιώννουμεν απλώς όπως υπαγορεύκει το δυαδικό σχήμαν που διακρίνει τη φύση που τον πολιτισμόν. Το ότι σε τούντην περίπτωσην η πρακτική υλοποιείται που θκυό ανθρώπους της Μαρωνίτικης κοινότητας, της οποίας η ύπαρξη συχνά παραβλέπεται παντώς τζαι εν αόρατη (όπως τζαι οι κοινότητες Αρμενίων, Καθολικών, Ρομά, όπως επίσης των ανθρώπων που τη Μέσην Ανατολήν, των Ασιατών, των Αφρικανών τζαι οι μετανάστ(ρι)ες που την Ευρώπην), συνιστά έναν παράδειγμα που υπερβαίνει τζι αμφισβητεί τη δυαδικήν αντίθεση ανάμεσα σε Τ/Κ τζαι Ε/Κ.

photo: Rahme Veziroğlu

Οπότε η ερώτησή μου είναι: τι άλλον νομίζεις ότι βρίσκεται αποθετημένον σε τούντον τόπον όπου η στεριά συναντά τη θάλασσαν; Yani, τι άλλον υπάρχει τζαμέ πέραν που πτώματα, ιζήματα, αρχαία τεχνουργήματα, ερείπια τζαι σπόρους;

Hoşça kal,
Αντώνης

yükselmeye devam ettiğinde, kireçtaşı oluşumları Kıbrıs'a yabancıydı. Kıbrıs Jeolojik Araştırma Dairesi'ne göre, bundan yaklaşık üç ile yarım milyon yıl önce, jeologların "allokton" (yabancı) dediği kireçtaşı oluşumları, "kıtasal parçaların daha genç kalıntılara bağlanmasıyla, Yunanistan'ın ve Türkiye'nin jeolojisini karakterize eden jeolojik bir mozaik oluşturdu. Kıbrıs, bu mozaiğin en güneydeki parçasıdır."

Son olarak, Maria ve Lella üzerine birtakım düşünceler. Yabanı ot toplamak, bitkilerin sürdürülebilirliğini sağlamayı gerektirir; nasıl toplandıkları, bir sonraki sene yetişip yetişmeyeceklerini belirler. Bu sürdürebilir bir yaşamın, doğa/kültür ikiliciliğinin öne sürdüğü gibi sadece bir arada var olmanın değil, doğayla iç içe yaşamanın bir hatırlatmasıdır. Ayrıca, bu eylemin (Ermeniler, Katolikler, Romanlar ve adada yaşayan Orta Doğulu, Asyalı, Afrikalı ve Avrupalı göçmenler gibi) Kıbrıs'ın çoğu zaman görünmeyen topluluklarından olan Maronit topluluğunun iki üyesinden gelmesi, Kıbrıslı Türk-Kıbrıslı Rum ikiliciliğini aşmanın başka bir hatırlatması da olabilir.

Bu yüzden, sana sorum şu: sence topraknan denizin bu buluşma noktasına başka neler atıldı? Yani, cesetlerden, kalıntılardan, antik eserlerden ve harabelerden, ya da tohumlardan ziyade?

Hoşçakal,
Antonis

From: Rahme Veziroglu
Date: Friday, 14 March 2025 - 11:18 PM
To: Antonis Hadjikyriacou
Subject: Re: Extraction: Passing thoughts

Dearest Antoni mou,

As much as it is justified to walk along the paths we have spent so much time and effort paving, there is a persistent (perhaps inherent) uneasiness within the critical mind.

I'll respond to your question from a personal place and very much in the category of "recycled" themes. It might be quite a detour but I am intuitively drawn in this direction. I really hope I can meet you on the way.

I've always found myself searching for and moving towards uneasy territories, but over the past few years, I've begun to also notice more dynamics at play, especially when it comes to my relationship with this junction of land and sea we call home. It's a question of belonging, to be precise: different ways to belong. I think extraction can be explored through this angle as well.

One's relationship to their homeland is indeed a complex one. This uneasiness—or better yet, this ambiguity—that I strive for has, ironically, been what gives me a sense of home. And I think it is deeply rooted in a feeling of rootlessness.

Αγαπημένε μου Αντώνη,

Εννοείται πως περπατούμεν ξανά τζαι ξανά σε τζείντα μονοπάθκια που εχαράξαμεν με κόπο τζαι δύσκολες προσπάθειες. Παράλληλα όμως, η κριτική σκέψη (ίσως εγγενώς) επιμένει να διερωτάται τζαι να μεν ησυχάζει.

Εθκιάλεξα να μιλήσω που προσωπική σκοπιά τζαι να «ανακυκλώσω» τζι εγώ τα ίδια ζητήματα καθώς εσκέφτουμουν την ερώτηση που μου έκαμες. Μάλλον εννά κάμω μιαν μεγάλην παρέκκλισην, αλλά ενστικτωδώς προσανατολίζουμαι προς όσα σου γράφω πκιο κάτω. Αλήθκεια, ελπίζω οι σκέψεις μας να συναντηθούν σε κάπκοιο σημείον.

Ανέκαθεν αναζητούσα τζι εκινούμουν προς περιοχές που ήταν αβέβαιες για μένα, τα τελευταία χρόνια όμως άρκεψα να παρατηρώ πως τούτη η συμβολή στεριάς τζαι θάλασσας που αποκαλούμεν σπίτι μας, ή πατρίδα, διαμορφώννεται που την αλληλεπίδραση αρκετών δυναμικών παραγόντων. Για να είμαι ακριβής, αναφέρουμαι στο ερώτημαν του ανήκειν· στους διαφορετικούς τρόπους που βιώνεται τούντο αίσθημα του ανήκειν. Θεωρώ ότι το ζήτημαν της εξόρυξης μπορεί να διερευνηθεί τζαι που μια τέθκοια σκοπιάν.

Πράγματι, οι τρόποι συσχέτισης με τους τόπους που αποκαλούμε σπίθκια μας εν πάντα περίπλοκοι. Η διαρκής αναζήτηση νέων πεδίων ή στοιχείων που εννά εντείνουν

Canım Antoni mou,

Birçok zaman ve emek harcayarak döşediğimiz yollarda yürümek istemekde haklı olsak da, eleştirel zihinde kalıcı (belki da doğuştan gelen) bir huzursuzluk var.

Sana cevabım, kişisel ve “geri dönüştürülmüş” tema kategorisine düşen bir yerlerden olacak. Rotamızdan baya bir sapma olabilir, ama sezgisel olarak bu tarafa çekildiğimi hissederim. Umarım yolda bir yerde seninnan buluşurum.

Kendimi hep huzursuz yerler ararken ve onlara doğru hareket ederken buldum, ama son birkaç senedir, daha başka dinamiklerin de devrede olduğunu fark ettim, özellikle evimiz dediğimiz bu deniz ve karanın birleşimiynan olan ilişkim söz konusu olunca. Bu, aslında, bir aidiyet meselesidir; ait olmanın farklı yolları. Bence, çıkarım bu açıdan da incelenebilir.

İnsanın yurduynan olan ilişkisi gerçekten karmaşık. Uğruna çabaladığım bu huzursuzluk—ya da daha doğrusu, bu belirsizlik— ironik bir şekilde bana ait olma hissini verdi. Ve sanırım bu hissin kökleri, köksüzlük duygusuna derinden bağlıdır.

One of the subjects that keeps coming up over the past few years in my close “northerner” circle is how much we fail to express what it is like to be a “northerner.” You see, I could say Cypriot, Turkish-speaking Cypriot, Turkish Cypriot, Cypriot-Turkish... a choice of words that shifts depending on whom I’m speaking to. The whole story could begin here, but we can leave that for another time.

But why does it matter to express “northernness” anyway? After all, wasn’t this false binary just a tool of the colonisers and nationalists? For a long time, I avoided stepping into the box of the northerner, to break away from this binary. I did this especially in southern contexts, where this binary is often the first thing I am expected to represent. I won’t even get into the complications of international contexts here. But eventually, these efforts to avoid the binary became a norm in themselves (another recycled path) and I found myself disassociated from the vocabulary that could truly engage with the intricate details of my/our experience at this meeting point of land and sea. I/we continue walking on this recycled path with a bitter taste for not being seen, and with a fading sense of hope.

Since the realisation of this disassociation, I’ve tried to open each layer of this matryoshka form of communality to extract what is hidden underneath, but it feels like an endless effort. My roots resemble subatomic particles: chaotic, invisible, there and not there at the same time. And yet, this chaos, this instability, this ambiguity, is my home.

την ανησυχία, ή μάλλον την αβεβαιότητά μου, διαμορφώνει παραδόξως μιαν εμπειρίαν που προσδιορίζει το πως αισθάνομαι το «σπίτι μου».
Τούτη η αβεβαιότητα, θεωρώ, εν βαθκειά ριζωμένη σε μιαν αίσθηση ξεριζωμού.

Ένα θέμαν που επανέρκεται συνέχεια τα τελευταία χρόνια στον κλειστόν κύκλο ανθρώπων που συναναστρέφουμαι στην «βόρειαν» μερκάν του νησιού, εν το ότι αποτυγχάνουμεν διαρκώς να εκφράσουμεν τι αισθήματα εν εντυπωμένα στην ταυτότηταν του «βόρειου». Φυσικά, τούτη η ταυτότητα μπορεί να αποδοθεί ως «Κυπραία», «τουρκόφωνη Κυπραία», «Τουρκοκύπρια», «Κυπρο-τουρκάλλα», όπου η επιλογή των λέξεων αλλάσσει αναλόγως με ποιο άτομο μιλώ. Τούτη εννά εμπορούσεν ναν μια αφετηρία για μια τέθκοια συζήτηση, αλλά ας το αφήκουμεν προς το παρόν.

Γιατί εν τόσον σημαντικόν όμως να αποδώσουμε το αίσθημαν που εκφράζει η λέξη «βόρειο»; Εν αποτελεί άλλωστε έναν ακόμα εργαλείον αποικιακής τζαι εθνικιστικής διάκρισης που βασίζεται σε μια ψευδή δυαδικότητα; Για αρκετόν τζαιρό απέφευγα να προσδιορίζουμε ως «βόρεια», προσπαθώντας να διαφύγω που τούντην δυαδικότητα. Ειδικά άμαν εκαλούμουν να αυτο-προσδιοριστώ απέναντι σε ανθρώπους που ζουν νότο, ή σε θέματα που αφορούν τη νότια μερκάν του νηȣιού. Τζι ο λόγος ήταν γιατί ακριβώς σε τούτες τες συνθήκες ο κόσμος περιμένει να εκπροσωπήσεις την «απέναντι» πλευράν. Προτιμώ να μεν αναφερθώ καν στο πόσον περίπλοκον γίνεται το θέμαν άμαν το εντάξουμε σε έναν παγκόσμιον πλαίσιο. Στο τέλος όμως, η προσπάθεια αποφυγής των δυαδικών διακρίσεων εμετατράπηκεν η ίδια

σε κανόναν – έναν μονοπάτι που επερπατούσαμεν ξανά τζαι ξανά. Έτσι ένιωσα ότι αποσυνδέουμαι ούλλο τζαι παραπάνω που κάθε λεξιλόγιον που εννά μπορούσεν να φανερώσει λεπτομερώς την περιπλοκότηταν που συνθέτει την εμπειρία του να ζω/ζούμε σε τούντην συμβολήν στεριάς τζαι θάλασσας. Ακόμα πορευκούμαστε στο ίδιον μονοπάτι, που όσες φορές τζι αν το διανύσεις αφήννει σου την αίσθηση πως εν σε θωρεί κανένας, πως κάθε μέρα η ελπίδα σβήννει ούλλο παραπάνω.

Όπως συμβαίννει συχνά άμαν συνειδητοποιούμεν κάτι σημαντικό, μόλις εντόπισα ότι τούτο που νιώθω εν έναν αίσθημαν αποσύνδεσης, εθεώρησα πως αν συνεχίσω να ξετυλίω, βουττώντας ακόμα πιο βαθκιά, σε τούντη μπάπουσκαν, εννά ανακαλύψω τι κρύφκεται που κάτω ώστε που μέσα της να ανασυρθεί, ή να εξαχθεί κάτι που να μοιάζει με έναν αίσθημαν κοινοτικότητας. Όμως τελικά νιώθω πως τούτη η αναζήτηση εν πρόκειται να ολοκληρωθεί ποττέ. Οι ρίζες μου μοιάζουν με υπο-ατομικά σωματίδια. Οι διακλαδώσεις τους εν χαοτικές τζι αόρατες, διαμορφώνουνται τζαι σχηματίζουνται: εν τζαμέ, ξέρεις το, υπάρχουν, όμως παράλληλα έννεν πούποτε, παντώς τζι εν υπήρξαν ποττέ. Ακόμα τζι έτσι ’ναν τα πράματα όμως, τούντο χάος, η αστάθεια, η αβεβαιότητα, εν το μόνο πράμα που μπορώ να ονομάσω σπίτι μου.

Συνεχίζω να αναρωθκιούμαι, αν τούτα ούλλα έχουν κάπκοια σημμασίαν τελικά. Χρειαζούμαστεν αλήθκεια μιαν πυξίδα που εννά μας δείξει πόθθεν ππέφτει ο «βορράς» ώστε να στραφούμεν προς τον δρόμον της συμφιλίωσης; Η πυξίδα που κρατώ εφτιάχτηκεν που το χώμαν τζαι το θαλασσινόν αλάτι του «βορρά». Τζαι τούτον, νομίζω, εν κάτι που αξίζει να λάβουμε υπόψη μας σε τούντη συζήτηση. Μιλούμεν

Son birkaç yıldır bana yakın olan “kuzeyli” çevremde mütemadiyen gündeme gelen konulardan biri, “kuzeyli” olmanın nasıl bir şey olduğunu ifade etmekte ne kadar başarısız olduğumuzdur. Şimdi, Kıbrıslı, Türkçe-konuşan Kıbrıslı, Kıbrıslı Türk da diyebilirim... konuştuğum kişiye göre değişen kelime seçenekleri. Bütün hikaye burdan da başlayabilirdi, ama bunu başka bir zamana bırakalım.

Ama “kuzeyliliğimizi” ifade etmenin ne önemi var ki? Neticede, bu yapay ikilicilik sömürgecilerin ve milliyetçilerin bir aracı değil miydi? Uzunca bir süre, kuzeyli kategorisine girmekten kaçındım, sırf bu ikilicilikden kopmak için. Özellikle güneyi içeren ve temsil etmemi bekledikleri ilk şeyin bu ikilicilik olduğu durumlarda. Şu an, uluslararası bağlamların yarattığı komplikasyonlarına girmeycem bile. Ama eninde sonunda, ikiliciliği aşma çabaları da bir norma dönüştü (geri dönüştürülmüş bir yol daha) ve kendimi, kara ile denizin kesişme noktasındaki benim/bizim deneyimimizin inceliklerini gerçekten ifade edebilecek kelime dağarcığından kopmuş vaziyette buldum. Ben/biz bu geri dönüştürülmüş yolda, görülmeyişimizin/görülmemenin acı tadıynan ve giderek yitirilen bir umutnan yürümeye devam ederik.

Bu kopuşun farkındalığından beridir, matruşkaya benzeyen toplumsal aidiyetin her katmanını açarak altında gizleneni ortaya çıkarmaya çalıştım, ama bu bitmek bilmeyen bir çaba gibi gelir. Köklerim, atomaltı parçacıklara benzer; kaotik, görünmez, hem var hem yok. Buna rağmen, bu kaos, bu istikrarsızlık, bu belirsizlik benim evimdir.

But again: why should this matter? Do we really need such a compass to show us “the north” in order to find our way to reconciliation? My compass is made out of this “northern” soil and the salt of its sea. And I think this is why this matters. It is the same land, it is the same sea but not at the same time. This land, these waters we call home refuse fixity. They are restless. May we learn from the history of Troodos & Kyrenia mountains to synchronise with its alternating temporalities.

Your remarks about the mandate of the CMP brought me here: while what is extracted appears to bring closure, these efforts also deposit and bury the possibility of a true, honest, and courageous opportunity for collective healing. We have a plethora of examples of such burials of hope, don’t we? We also have stepping stones carefully placed, to build a communal path. But with so many hopes buried beneath our feet, maybe we hesitate to step firmly, afraid that each stone could detonate, like the mines still scattered across our soil.

Also, what you said about Maria and Lella’s rituals of gathering wild greens is that “the way one collects them determines whether they will grow again next year or not.” Maybe this is also true for “gathering” hope.

In my rootlessness, I find that hope can be cultivated in the in-between spaces, in the cracks of ambiguity.
It isn’t planted in solid ground, but carried in fragments like seeds in a pocket, waiting for the right conditions.

για τα ίδια εδάφη, την ίδια θάλασσαν, όμως μιλούμεν για τα ίδια πράματα όπως υπάρχουν σε διαφορετικές χρονικότητες. Τούτος ο τόπος που ονομάζουμεν σπίτι μας αρνείται πεισματικά να σταθεροποιηθεί. Τα εδάφη του εν άστατα τζαι τα νερά του ταραγμένα. Μακάρι κάποτε να ξανασκεφτούμε τες οροσειρές του Τροόδους τζαι της Τζερύνειας, τζαι ίσως καταλάβουμεν που την ιστορίαν τους πως τέμνουνται οι χρονικότητες παρ’ ότι κινούνται σε ασυντόνιστες ακολουθίες.

Θκιαβάζωντας τες παρατηρήσεις σου σχετικά με το θεσμικό ρόλο της Επιτροπής Αγνοουμένων εσκέφτηκα το εξής: Παρ’ ότι ο εντοπισμός στοιχείων μπορεί να διαλευκάνει ορισμένες πτυχές των υποθέσεων, προσφέροντας έναν είδος δικαίωσης ή λύτρωσης στα οικεία πρόσωπα των αγνοουμένων, αν επιχειρήσουμε μιαν πιο συνολικήν αποτίμησην τούντων δράσεων βλέπουμε πως αποτρέπουν ή θάφκουν κάθε προοπτική πραγματικής, ειλικρινούς τζαι θαρραλέας επούλωσης των συλλογικών τραυμάτων. Νομίζω ότι τα παραδείγματα που έχουμε στη διάθεσή μας μέχρι στιγμής δείχνουν μας ότι η ελπίδα θάφκεται ούλλο τζαι πιο βαθκειά. Παράλληλα, όμως, εκάμαμεν αρκετά «βήματα προόδου» στην προσπάθειάν μας να οικοδομήσουμεν κοινοτικές σχέσεις. Φαίνεται ότι κάθε φορά που πάμε να κάμουμεν ένα βήμα διστάζουμεν, μπας τζι η επόμενη ρότσα εννά εκραγεί άμαν την πατήσουμεν, όπως μια νάρκη; Έναν αίσθημαν φόβου εντελώς δικαιολογημένον, δεδομένου ότι οι νάρκες εν ακόμα θαμμένες που κάτω που το χώμαν· ότι οι ελπίδες μας εθαφτήκαν σε ούλλα τα μήκη τζαι τα πλάτη τούντου νηˆιού.

Επίσης, σχετικά με το τελετουργικόν μάζεμαν των άγριων χόρτων στο παράδειγμαν της Μαρίας τζαι της Λέλλας

Ama gene da: bunu niçin önemseyelim ki? Uzlaşmaya giden yolu bulmamız için bize “kuzeyi” gösteren bir pusulaya gerçekten ihtiyacımız var mı? Benim pusulam, bu ‘kuzey’ toprağı ve denizinin tuzuynan yapılmıştır.
Ve bence, galiba, bunun için önemlidir. Aynı topraktır, aynı denizdir, ama değildir da. Ev dediğimiz bu toprak, bu sular, sabitliği reddeder. Tedirgin bir devinim içindedir. Dilerim Trodos ve Girne Dağları’nın tarihi bize değişken zaman akışlarına uymayı öğretebilsin.

KŞK’nin emirnamesi üzerine yaptığın yorumlar beni buraya getirdi: Çıkarılanların bir kapanış sunduğu gibi görünse da, bu çabalar aynı zamanda gerçek, dürüst ve kolektif bir iyileşme için cesur bir fırsatı da çöpe atıp, gömer. Bunun gibi, gömülmüş umutlara dair gereğinden çok örneğimiz var, değil mi? Aynı zamanda, ortak bir yol inşası için özennan yerleştirilmiş patika taşlarımız var. Ama, ayaklarımızın altında gömülü duran birçok umut varken, hala daha topraklarımızda yayılı mayınlar gibi, her bir taşın patlaması korkusundan, belki sağlam adımlar atmaya tereddüt ederik.

Ayrıca, Maria ve Lella’nın yabanı ot toplama ritüelleri hakkında söylediğin, “nasıl toplandıkları bir sonraki sene yetişip yetişmeyeceklerini belirler” idi. Belki bu umut ‘toplamak’ için da geçerlidir.

Köksüzlüğümün içinde, umudun, arada kalan yerlerde, belirsizliğin çatlaklarında yetiştirilebileceğini görürüm. Sağlam zemine ekili değildir, ama parça parça taşınır, cepteki tohumlar gibi, doğru koşulları bekler.

Screenshot taken from Maria Emmanuel’s video from her social media account

Στιγμιότυπο που βίντεο της Μαρίας Εμμανουήλ στον λογαριασμό της στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Maria Emmanuel’in sosyal medya hesabındaki bir videodan alınan ekran görüntüsü

And maybe that's what this land and sea have taught me: to tend to hope not by fixing it in one place, but by learning to walk with it, learning when to scatter it, and when to let it rest. Perhaps the next question could be:

How do we tend to what was planted before us, but not allowed to grow?

With love and ambiguous hope,
Rahme

που ανέφερα, εσημείωσες πως «το αν θα φυτρώσουν την επόμενη χρονιά ή όι τα χόρτα εξαρτάται που τον τρόπο που τα συνάεις, μια παρατήρηση που με έκαμεν να σκεφτώ ότι το ίδιο ισχύει για τον τρόπον που «συνάουμεν» τες ελπίδες μας.

Η υπαρξιακή εμπειρία του ξεριζωμού οδήγησέ με στο συμπέρασμαν πως η ελπίδα διατηρείται ζωντανή τζαι καλλιεργείται μες στες ρωγμές που αννοίουν άμαν πατάς τη γη με αβεβαιότηταν. Εν σε τζείντους ενδιαμέσους χώρους που υπάρχει. Την ελπίδα αν τη φυτέψεις μες στο χώμαν εν θα βλαστήσει. Καλλύττερα κουβάλα την σε κομματούθκια μες τες τζέπες σου, παντώς τζαι κουβαλάς σπόρους

From: Antonis Hadjikyriacou
Date: Tuesday, 18 March 2025 - 11:23 PM
To: Rahme Veziroglu
Subject: Re: Extraction: Passing thoughts

Canım benim,

Hope – which, I think, is what you seek – is something we desperately need and at the same time must be extremely wary of. Rather than grabbing it where it is readily available, I agree with you that we need to seek it in these cracks of ambiguity you talk of. But this is no easy task.

So, what dare we plant now? Can unfulfilled futures of the past—"not allowed", as you put it, to materialise—provide any source of inspiration? Quite a challenge.

γυρεύκοντας τες πιο κατάλληλες συνθήκες για να τους σπείρεις μες στο χώμα.

Αν κάτι εδιδάχτηκα σε τούντον τόπο – στα εδάφη του τζαι στη θάλασσα – εν ότι το να ελπίζεις εν σημαίνει ότι γειώννεσαι με σταθερότητα στο χώμα. Άμαν ελπίζεις μαθθαίννεις πως να πορεύκεσαι, καταλαβαίννεις πότε χρειάζεται να την παραιτήσεις τζαι πότε να την αφήκεις στην άκρη για να ξεκουραστεί. Νομίζω ότι η ερώτηση που θέλω να κάμω τωρά εν η εξής:

Με ποιον τρόπον μπορούμε να φροντίσουμεν τζείνους τους σπόρους που εφυτεύτηκαν πριν που μας, αλλά εν τους αφήκαν να ανθίσουν;

Με αγάπην τζαι μιαν ελπίδαν αβέβαιην,
Ράχμε.

Ve belki da bu kara ve deniz bana bunu öğretti: umudu tek bir yere sabitleyerek değil, onunnan yürümeyi öğrenerek, ne zaman saçılacağını ve ne zaman hasata bırakmak gerektiğini bilerek gözetmeyi. Belki bir sonraki soru şu olabilir:

Bizden önce ekilen, ama büyümesine izin verilmeyen şeyleri nasıl gözetiriz?

Sevgiyle ve belirsiz bir umutla,
Rahme

Canım benim,

Η ελπίδα – την οποίαν απ' ό,τι καταλάβω αποζητάς – αποτελεί κάτι που χρειαζούμαστεν απεγνωσμένα, αλλά ταυτόχρονα πρέπει να τη μεταχειριζούμαστε με ιδιαίτερην προσοχή. Νομίζω το καλλύτερον ένει, άμαν εφφανίζεται μπροστά μας να μεν πιαννούμαστε που πάνω της έτσι απλά. Παρά να αρπάσσουμεν την ελπίδαν που όποθθεν εν διαθέσιμη, συφφωνώ μαζίν σου ότι πρέπει να την αναζητούμεν στες ρωγμές της αβεβαιότητας που λαλείς. Πράμα που σημαίνει πως η ελπίδα εν αρκετά δύσκολο ζήτημα.

Canım benim,

Umut – ki bence aradığın budur – hem çaresizce ihtiyaç duyduğumuz hem da son derece temkinli olmamız gereken bir şeydir. Onu kolayca ulaşabildiğimiz yerlerden yakalamak yerine, senin da bahsettiğin bu belirsizlik çatlaklarında aramamız gerektiğine katılırım; ama bu hiç da kolay değil.

Şimdi, ne ekmeye cesaret edelim? Geçmişin gerçekleşmesine, senin demennan, "izin verilmeyen", tamamlanmamış gelecekler bir ilham kaynağı olabilir mi? Baya zorlu bir mesele.

Cognisant though I am that history may not necessarily offer any privileged access to the truth (whatever that may be), I feel compelled to respond as a historian. I will focus on three things, based on what I have learned so far.

Firstly, people tend to believe in the special and extraordinary nature of the era they live in. Sometimes, many believe that the end of times is nigh, be it in the form of millenarianism (in older times), a nuclear apocalypse (some decades ago, but perhaps not as distant as we would like to think), or an environmental catastrophe, apparently more realistic than the end of capitalism according to some. Other times, there is a sense that the present is the pinnacle of civilisation, the highest degree of accumulation of wisdom, science, or knowledge. On other occasions, many are convinced of the revolutionary character of the times they live in. I find it interesting that, of all these, only the latter will have more than one example in the historical record; yet radical or revolutionary change is neither an easy historical process nor devoid of contradictions. These thoughts come to mind because your words strike me as reflective, not just of Cyprus, but the world at large: Is this such a special, extraordinary time? It certainly feels like a time of imminent change. How unprecedented could it be? I cannot tell.

What I can tell is the second thing I have learned as a historian: that at such times when one feels like they are standing at the threshold of a new era, they tend

Τι θα ετολμούσαμεν να φυτέψουμεν σήμερα; Μπόρουν τα ανεκπλήρωτα μέλλοντα του παρελθόντος – τα οποία, όπως είπες τζι εσύ, εν τους επιτράπηκεν να πραγματοποιηθούν – να μας δώκουν έμπνευση; Μεγάλη πρόκληση.

Παρ' ότι έχω επίγνωση πως η ιστορία εν μπορεί να μας προσφέρει μιαν προνομιακή πρόσβαση στην αλήθκεια (ό,τι τζι αν σημαίνει τούτο), νιώθω την ανάγκη να απαντήσω σε τούντα ερωτήματα ως ιστορικός. Εθκιάλεξα να επικεντρωθώ σε τρία θέματα, βάσει του τι έμαθα έως σήμερα.

Πρώτον, οι άνθρωποι τείνουν να πιστεύκουν ότι στην εποχή που ζουν συμβαίννουν πράματα μοναδικά τζι εξωπραγματικά. Εν ήταν καθόλου λλίες οι φορές που οι άνθρωποι επιστέψαν πως το τέλος του κόσμου εν προ των πυλών, είτε μέσα που χιλιαστικές αντιλήψεις (σε προηγούμενες στιγμές της ιστορίας), είτε με τη μορφή μιας πυρηνικής καταστροφής (συζήτηση που έπαιζε πριν που κάπκοιες δεκαετίες, όι πάρα πολλά παλιά εν η αλήθκεια, ασχέτως αν πιστεύκουμεν το αντίθετο), είτε ως περιβαλλοντική καταστροφή που σύμφωνα με κάπκοιες απόψεις, θεωρείται σαν πκιο ρεαλιστική προοπτική παρά το τέλος του καπιταλισμού. Σε άλλες στιγμές της ιστορίας, οι άνθρωποι πιστεύκουν πως η εποχή που ζουν αποτελεί το αποκορύφωμαν του πολιτισμού, της επιστήμης τζαι της γνώσης. Άλλες φορές θεωρούν ότι ζουν σε μιαν εποχή επαναστατικών μετασχηματισμών. Βρίσκω αρκετά ενδιαφέρον το ότι που τες τρείς τούτες περιπτώσεις, μόνον η τελευταία θα έδει πάνω που έναν παράδειγμαν στην ιστορίαν. Ας κρατήσουμεν όμως κατά νου πως οι ριζοσπαστικοί ή οι επαναστατικοί μετασχηματισμοί εν εμφανίζουνται έτσι απλά: αποτελούν δύσκολες διαδικασίες

Tarihin gerçeğe (o her ne demeksa) ayrıcalıklı bir erişim sunamayabileceğinin farkında olsam da, soruya bir tarihçi olarak cevap verme zorunluluğu hissederim. Şimdiye kadar öğrendiklerime dayanarak üç noktaya odaklanacayım.

Birincisi, insanlar genelde yaşadıkları çağın özel ve olağanüstü olduğuna inanma eğilimindedir. Kimi zaman, çoğu kıyametin yakın olduğuna inanır, (eski dönemlerde) binyılcılıknan, birkaç on yıl önce (ve belki da düşünmek istemediğimiz kadar uzak olmayan) bir nükleer felaketnan, ya da günümüzde, kimine göre kapitalizmin sonundan daha gerçekçi görünen, çevresel yıkımnan; bazen da, mevcut dönemin medeniyetin zirvesi – bilgelik, bilim veya bilginin en yüksek birikim noktası – olduğu düşünülür. Kimi zaman da yaşanılan dönemin devrimci niteliği olduğuna iknadırlar. Bana ilginç gelen, bunların arasında yalnızca sonuncusunun tarihsel kayıtlarda birden fazla örneği vardır; ama, radikal ya da devrimci değişim ne kolay bir tarihsel süreçtir ne da çelişkilerden yoksundur. Aklıma bu düşünceler geldi, çünkü söylediklerin bana yalnızca Kıbrıs'ı değil, genel olarak dünyayı da yansıtan bir düşünce biçimi gibi gelir: Bu gerçekten özel ya da olağanüstü bir çağ mı? Yanaşmakta olan zamanın hissiyatı, gerçekten bir dönüşüm zamanı gibi gelir. Peki, ne kadar emsalsiz olabilir? Bunu kestirmem mümkün değil.

Kestirebildiğim ise, bir tarihçi olarak öğrendiğim ikinci şeydir: Bu gibi zamanlarda, yeni bir çağın eşiğinde dururmuş gibi hissedenler, cevaplar için geçmişe

to look to the past for answers. I suppose this is also where your question stems from, when you inquired about unfulfilled possibilities from times not ripe for them, hoping that the current conditions are more propitious for seeds to take root and grow. Faced with an “unwritten future” (in the words of Joe Strummer), and a past that does not hold the answers, one must not despair. Quite the contrary.

This leads me to the third point, which is that intentions do not match outcomes. More than anything, this concerns power. The fact that those in power plan certain futures is one thing, whether these futures materialise is another.

I keep thinking of the shipwreck incident from last Sunday, when at least seven people drowned and twelve went missing off the coast of Cyprus. This incident is part of the pursuit of a certain vision, a particular future to which some are invited, others are not, and others simply constitute collateral damage. Yet, whatever form this future may take, it will not entirely match the one that power envisions: never has it been so.

Human society is too complex to be reduced to the intentions and agency of one individual or single collectivity. Here is where our agency lies: to stubbornly obstruct the fulfilment of the intentions of power through the cracks of the narrative it tries to pass as reality. At the very least, we owe it to the people whose bodies were deposited in the bottom of the

γεμάτες αντιθέσεις. Τούτες οι σκέψεις ήρταν στο μυαλό μου άμαν εθκιάβαζα τες αναστοχαστικές σου σημειώσεις, οι οποίες αναφέρουνται σε θέματα που αφορούν το σύνολον του κόσμου, τζαι όι απλά την Κύπρον. Αλήθκεια, εν τόσον ιδιαίτερη τζαι εξωπραγματική η εποχή που ζούμεν; Σίουρα εν μια ιστορική περίοδος όπου επίκεινται σοβαροί μετασχηματισμοί. Πόσον πρωτοφανείς πρόκειται ναν τούτοι; Μακάρι να μπορούσα να το απαντήσω...

Τούτον για το οποίον θα εμπορούσα να πω παραπάνω τζαι για το οποίον έμαθα ως ιστορικός, εν το πώς άμαν οι ανθρώποι αισθάνουνται ότι ζουν σε μεταιχμιακές εποχές ιστορικών ανατροπών, συνήθως τες απαντήσεις αναζητούν τες στο παρελθόν. Υποθέτω ότι τζι η ερώτηση που έθεσες πριν, για το αν οι ανεκπλήρωτες δυνατότητες του παρελθόντος μπορούν να ριζώσουν τζαι να αναπτυχθούν στο σήμερα, προσεγγίζει παρόμοια θέματα. Άμαν έχουμεν που την μιαν το “άγραφον μέλλον”, όπως το θέτει ο Τζο Στράμμερ, τζαι έναν παρελθόν που εν μπορεί να μας παρέχει απαντήσεις, η απάντηση έννεν η απελπισία.. Ακριβώς το αντίθετον.

Ας πάω τωρά στο τρίτο ζήτημαν, το οποίο αφορά το ότι οι προθέσεις εν ταυτίζουνται με τα αποτελέσματα. Περισσότερο που καθετί άλλο, τούτη η διαπίστωση αφορά την εξουσία. Το γεγονός ότι όσοι κατέχουν εξουσία σχεδιάζουν συγκεκριμένα μελλοντικά σενάρια εν ένα πράμα, το αν θα υλοποιηθούν εν κάτι το εντελώς διαφορετικό.

Στο νου μου κλωθογυρίζει το ναυάγιο της περασμένης Κυριακής στα ανοιχτά της Κύπρου, όπου τουλάχιστον 7 άνθρωποι επνιήκαν τζαι άλλοι 12 εν αγνοούμενοι. Τούντο συμβάν υποδηλώνει ένα συγκεκριμένο όραμα για το μέλλον, στο οποίο κάπκοιοι συμπεριλαμβάνουνται, άλλοι αποκλείουνται, ενώ άλλοι θεωρούνται απλώς σαν παράπλευρες απώλειες. Όμως, όπκοιαν μορφήν τζι αν πκιάει τελικά το μέλλον που έρκεται, εν πρόκειται να ταυτιστεί με το συγκεκριμένον όραμαν της εξουσίας. Ποττέ εν εσυνέβηκεν κάτι τέθκοιο στην ιστορίαν.

Οι ανθρώπινες κοινωνίες εν τόσον περίπλοκες που εν μπορούν να περιοριστούν στες προθέσεις τζαι τες δράσεις ενός ατόμου ή μιας μεμονωμένης συλλογικότητας. Στο σημείον τούτον αναδύεται η δική μας δυνατότητα για δράση: να παρεμποδίσουμεν πεισματικά την υλοποίησην των προθέσεων της εξουσίας, αξιοποιώντας τες ρωγμές που διανοίγουνται στα αφηγήματα που προσπαθεί να μας τα περάσει σαν τη μιαν τζαι μοναδικήν πραγματικότητα. Αν μη τι άλλο, χρωστούμεν το στους ανθρώπους που πνίουνται στη Μεσόγειο που τα πτώματά τους εγκαταλείπουνται μες στη θάλασσα. Χρωστούμεν το σε όσους αποτελούν παράπλευρες απώλειες στες ευρωπαϊκές πολιτικές που επιχειρούν να διασφαλίσουν μιαν ψευδήν αίσθηση ασφάλειας τζαι προστασίας για τους πολίτες της ΕΕ.

Ρωτάς με, «Με ποιον τρόπον μπορούμε να φροντίσουμεν τζείνους τους σπόρους που εφυτεύτηκαν πριν που μας, αλλά εν τους αφήκαν να ανθίσουν;» Μακάρι να είχα τζι άλλον χρόνο στη διάθεσή μου για να σκεφτώ κάτι καλλύττερο που όσα εδιατύπωσα δαμέ. Όμως η προθεσμία

dönüp bakmaya meyilli olurlar. Tahminimce, senin sorun da bundan kaynaklanır, zamanı henüz gelmemiş olan gerçekleşmemiş olasılıkları sorgularken, mevcut koşulların tohumlarının kök salıp büyümesi için daha elverişli olmasını ümit eden. Joe Strummer'ın da dediği gibi, yazılmamış bir geleceknan, ve cevapları barındırmayan bir geçmişnan yüzleşirken, çaresiz olmamalıyız. Tam aksine.

Bu da beni üçüncü noktaya getirir: niyetler her zaman sonuçlarla örtüşmez. Her şeyden ziyade, bu güçnan alakalıdır. İktidardakilerin belli gelecekler planlaması bir mesele, ama bu geleceklerin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bambaşka bir meseledir.

Geçen pazar yaşanan gemi kazasını düşünüp dururum; en az yedi kişinin boğulduğu ve on birnan on altı arasında kişinin Kıbrıs kıyıları açıklarında kaybolduğu o olay... Bu olay, belli bir vizyonun, belirli bir geleceğin peşinde gitmenin bir parçası—bazıları bu geleceğe davet alırken, bazıları dışlanır ve bazıları da yalnızca 'ek hasar' olarak görülür. Lakin, bu geleceğin nasıl şekil alacağı fark etmeksizin, asla iktidarın tamamıyla öngördüğü şekilde gerçekleşmeyecek; asla öyle olmadı.

İnsan toplumu, tek bir bireyin ya da kolektivitenin niyetleri ve iradesine indirgenemeyecek kadar karmaşıktır. Bizim irademiz burda devreye girer: İktidarın gerçeklik olarak sunmaya çalıştığı anlatının çatlaklarında, onun niyetlerinin gerçekleşmesini inatla engellemek. En azından, Avrupa vatandaşlarının değişmemesi

Mediterranean for the sake of preserving a false sense of safety and security for European citizens as they try to hold on to what they feel should remain unchanged.

“How do we tend to what was planted before us, but not allowed to grow?” you ask. I feel reluctant to give an answer. I wish I had some more time to think of something better than what I’ve been trying to articulate. But the deadline of submitting our texts is upon us...

So while I cannot offer, at the moment, an answer that may address your concerns, I take something from the past that may allow me – or indeed, yourself – to provide such an answer: correspondence as an opportunity to take the time to reflect and synthesise across each other’s ideas. True, this exchange needs to end now, but it can also have an afterlife.

Ne dersin?

With much love, in solidarity, and in quest of answers,
Antonis

gerektiğine inandıkları şeylere tutunma çabalarını sürdürmeleri için yapay bir güvenlik ve emniyet duygusunu koruma uğruna bedenleri Akdeniz’in dibine atılan insanlara bunu borçluyuz.

“Bizden önce ekilen, ama büyümesine izin verilmeyen şeyleri nasıl gözetiriz?” diye sordun. Üzerine daha iyi düşünmek için biraz daha vaktim olmasını dilerdim. Ama metinlerimizi teslim etme zamanı geldi... Şimdilik elimdeki en iyi cevap şu: her şeye rağmen itimat etmek, devrimci olaylarda yer alanların yaptığı gibi, ardından gelen gelişmelerin, umutlarını ve beklentilerini karşılamama ihtimali olduğu halde, bunu bilerek veya bilmeyerek, sürece inanmak. Tarih başka nasıl ilerleyebilir ki?

Dolayısıyla, şimdilik, kaygılarını bütünüyle yanıtlayamasam da, soruna cevap aramama (ya da aramana) devam etme imkânını geçmişten ödünç almak isterim müsadennan: birbirimizin fikirleri üzerine düşünmek ve onları sentezlemeye zaman tanıyan bir mektuplaşma. Doğrudur, bu karşılıklı yazışma şimdi sona ermeli; ama, aynı zamanda, sonrasında da tekrar hayat bulabilir.

Ne dersin?

Bolca sevgi, dayanışma ve cevap arayışlarıyla,
Antonis

υποβολής των κειμένων μας κοντεύκει. Τούτον εν το καλλύτερον που έχω να προσφέρω: Να κάμνουμεν έναν άλμαν στο κενόν, όπως ούλλα τα πλάσματα που εσυμμετείχαν σε επαναστατικές διεργασίες παρότι, εν γνώσει τους ή όι, οι κατοπινές εξελίξεις εδιαψεύσαν τες προσδοκίες τζαι τες ελπίδες τους. Προχωρά άλλωσπως η ιστορία;

Έτσι, παρ' ότι εν μπορώ να προσφέρω μιαν απάντησην που να ανταποκρίνεται πλήρως στες ανησυχίες σου, αποφάσισα να αντλήσω κάτι που το παρελθόν που ίσως μας επιτρέψει, σε μέναν ή σε σέναν, να έβρουμεν κάποιες απαντήσεις: την αλληλογραφίαν ως ευκαιρίαν για αναστοχασμόν τζι αλληλοδιεύρυνσην των ιδεών μας. Παρ' ότι τούτη η μεταξύ μας κουβέντα πρέπει να τελειώσει τωρά, μπορεί στο μέλλον να συνεχιστεί.

Ne dersin?

Με πολλήν αγάπην, αλληλεγγύην, τζι ας ψάχνουμεν διαρκώς απαντήσεις,
Αντώνης

The conversation continues here in English: http://bit.ly/42k9w6k

Bırak taşlar anlayamamazlığımın karşısında yumuşasın*

[Seta Astreou-Karides, Miriam Gatt, Ioulita Toumazi] + Fotoğraflar, Demetris Loutsios

taş yılları

1. Perde

Bir taş milyonlarca yıl sabit durur.
Bazan, birkaç binyılda bir, bir fırtına,
volkanik patlama, ya da zelzele, onu birkaç
santim kaydırır, hem belki şeklini değiştirir,
sonsuza kadar. Sonra, yüzyıllar içinde ilk
defa, on çift el onu taşır ve bir kilometre
uzağa götürür. Sonra 1, 2, 10, 1000, 1000000
el dokunur ona. Birkaç bin dudak öper onu.
Parmaklar okşalar.

Sonra birkaç yüzyıl boyunca, hiçbir şey.

*G. H.'ye Göre Çile, Clarice Lispector

toplama

Toprağın üzerinde süzülen taşlar, hareket eden, yeniden düzenlenen, bir şeyler bulmaya çabalayan.

Taşlar: Toprağı kazdık ve yakıcı güneşin altında birbirimiznan tanıştık. Ritmik bir şekilde dans ettik, sonra dinlenmek için, birbirimize sıkıca tutunduk ve gökyüzüne doğru uzandık.

beyaz gürültü

Bir el, değişik yosunlar ve yabanı otlarnan sıkca kaplı taş bir duvar boyunca bir şeyler arar.

Yabancı: Ben buradayım, duvarın kuzey ucundayım. İki saatta, adanın bir ucundan diğer ucuna sürdüm. Taş duvarı kucaklayan kırılgan, küçücük kökleri fark ettim. Başımı köklerin arasına gömüp, taşların üzerinden suyun akışını ve kökler tarafından sünger gibi emilmesini dinledim. Kulağımı taşların arasındaki küçük bir aralığa dayadım ve anlamadığım bir lisan duydum.

2. Perde

Sevina’nın çektiği bir fotoğraf, ters yüzünde, el yazısıynan yazılmış bir not: *Sulama sistemlerinin betonlaştırılmasının kalıntıları; toprak su kanalları, çizgisel çimento yalaklarına dönüştürüldü.*

kuru taş duvarı restore etmek

Bir tepenin üzerinde genişçe bir taş duvar, iki kilometre uzun, iki metre geniş. Sevina, yerli iki taş ustası, Argyris'nan Panayiotis, ve bir yabancı, çöken duvarın bir kısmını onarmak için toplanır.

Yabancı: Bu taş nedir?

Panayiotis: Hepsi bu bölgeden çıkan kireçtaşlarıdır.

Sevina: Bak, taşların arasındaki toprak ne kadar bereketlidir.

Eller taş duvarlara dokunur, parmaklar taşların arasını kazır ve toprağa değer.

Sevina: Bak o tarafa, toprak ne kadar beyaz ve kurudur. Burda, toprağın sulandığını görebilin, duvar otomatik sulama sistemidir çünkü, suyu tutar.

Bir parmak, taşların arasından akan suyun yolunu çizer.

Argyris: Taşların arasında, suyun tutulduğu yerde, toprak kuru yapraklarnan karışır, bu da toprağı verimli yapar.

Yabancı: Toprak bu kadar verimliysa, niçin açlık vardı?

Sevina: Uzun zamandır bunu araştırırım, ama son zamanlara kadar bir sonuca varamadıydım. Bazı bölgelerde yerliler, babamın köyündeki gibi, kuru taş duvarlardan gelen suyu tarlalarına çektiler. Küreklernan yol açtılar ve su, arazinin üzerinden aktı, insan vücudundaki damar ağı gibi.

Ellerini uzadır, avuçlarını açar, parmaklarını aralayıp hafifçe hareket ettirir. Önce, yukarı aşağı, sonra sağa sola.

Sevina: Sonra İngilizler geldi, “becerikli” olanlar, ve onlar da, adamların bütün gün toprağı kazımasına, çizmesine bir son vermek istediler. Bu, kısa-vadeli çözümlerin zamanıydı. Hatırlarmın, sıtma krizi olduğunda durgun suları nasıl ilaçladılardı? Sömürücüye göre, Kıbrıslıların toprağı yavaş yavaş işlemesi, tembelliklerinin göstergesiydi. Madenler yapıp, limanlara yatırım yapmak istediler. Plan program dayatmak, zamanı hem suyu doğrusal bir şekilde düzenlemek isterlerdi, eskisi gibi yayılmasını değil. Onun için su kanallarını çimentoladılar ve suyu, kontrollü çıkışları ve metal savak kapaklı, denetimli depolara hapseden yeni bir sulama sistemi yarattılar...

[arka planda Panayiotis'in kürekleme sesleri]

...bu da suyu emtiaya dönüştürdü. Sonra, suyu köylüye satmaya başladılar, onlar da harçsız taş duvarlardan hem su kanallarından vazgeçtiler. Tarlalarını bıraktılar ve madenci, şehir kuran inşaatçılar hem asker oldular. Bu da açlığa sebep oldu.

telefon üzerinden

Yabancı: Dün durgun sudan kaynaklı bir hastalık hakkında bir şeyler söylediydin...

Sevina: Galiba Kıbrıs'ın sömürge yönetiminin ilk valisi Wolseley'in günlüklerinde okudum. İngiliz Ortadoğu'ya yayılırken, savaş dönemindeki en büyük asker kayıplarından biri sıtmadan kaynaklandı, durgun suda bulunan ve sivrisinekler tarafından bulaştırılan bir hastalık.

Yabancı: Bu ne zaman oldu?

Sevina: Her iki Dünya Savaşında da oldu. Savaştan ziyade sıtmadan ölen askerler daha fazlaydı, bu yüzden ordu hastalığı yok etmek için organize oldu.

Yabancı: Nasıl?

Sevina: Yürüttükleri mantık doğaya saldırmaktı.

Yabancı: Bir sivrisineğe nasıl saldırın ki?

Sevina: Beraberinde, geriye galan her şeyi öldürmen gerekirdi. Saldırının mantığı buydu.

Yabancı: Kimler yürüttü?

Sevina: Alman adamın biri DDT'yi buldu. Adını hatırlamam. İngilizler da bu böcek ilacını aldılar ve kullandılar. Operasyon Mehmet Aziz diye, İngilizler'in DDT ilaçlamasını organize etmesi için işe aldıkları bir Kıbrıslı Türk tarafından yürütüldü. İngilizlernan beraber, iki grup köylü organize oldular, Kıbrıslı Rumlarnan Kıbrıslı Türkler birlikte çalıştılar, biri Baf'tan başlayıp adanın iç kısmına doğru doğuya, diğeri da Karpaz'dan başlayıp adanın içine doğru batıya ilerledi. İlaçlama operasyonunu yarışmaya dönüştürdüler. Kim daha çok alan kapsar. Şimdi, bütün köylüler topraklarıynan haşır neşirdi, iyi bilirlerdi; her bataklığı, göleti, mağarayı, çok titiz davrandılar. Topraktaki ayak izinde biriken su bile DDT'ynan spreylenirdi. DDT'yi nasıl bilmen?

[Yabancı, bir şey söylemeye çalışır ama bölünür]

Sevina: Tabii, köylüler esasta ne yaptıklarını bilmezdi, evet hastalığı yok etmeleri gerekirdi ama geriye dönüp bakarsak, bir 100 yıl sonrasına, bir sürü cevapsız soru var.

Yabancı: Ne gibi?

Sevina: Niçin ansızın sıtma yayıldı? Bir sulak arazi nerde ve ne zaman sivrisinek kaynayan bir bataklığa dönüşür? Mağaraları DDT'ynan spreylemek ne demektir?

[duraksama]

DDT her şeyi öldürür; yarasaları, yengeçleri, balıkları, suyun içindeki gücük organizmaları. Bütün yaşam belirtileri ortadan kaybolur. Argyris bana çocukluğundan bahsederdi, kurbağaların ne ses çıkardığını bilmezmiş. Düşünebilin, tabiatın ses çıkarmamasını.

betonlaşmış suyu olan bir şehirden yazarak

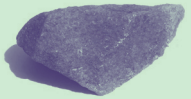

[bir kağıt parçasının üzerini çizen penna]

3. Perde

Sevina'yı ofisinde otururken görürük. Kelimelerden oluşan bir liste yazmaktadır. Eli, her kelimenin bittiği yerden başlayan yatay bir çizgi çeker ve küçük harflernan her kelimenin anlamını yazar. Her birkaç kelimede, bir şeyden pişmanlık duyar ve üstünü çizer.

Taşlar: Neyi hatırlamaya çalışın?

Ofisindeki ışık giderek azalır, ayağa kalkar ve salona yürür. Koltuğun yanında diz çöker ve altından tozlu bir ayakkabı kutusu çıkarır. Ağır kutuyu çalışma masasına taşır ve açar.

[taşlar takırdar]

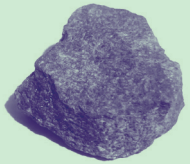

Kutunun içinden farklı boy ve şekildeki taşları çıkarmaya başlar. Önce teker teker, sonra avcunun içine tek seferde ne kadar sığdırabilirsa.

[taşların takırdaması artar]

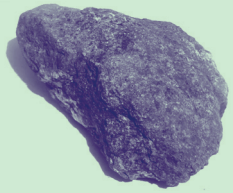

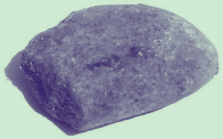

Taşlar: Neyi hatırlamaya çalışın?

Çalışma masası taşlarnan kaplıdır. Taşların arasında ve altında, kelimelernan dolu sayfalar.

[taşların takırdaması ansızın durur]

Sevina: Bir taş her zaman daha büyük bir taşın kalıntısı mıdır?

taşlar arasında

Sevina, not defterinden önceden kopyaladığı bir alıntıyı okur:

Kazdılar, ve kazdılar, ve böyle geçti
gündüzleri, geceleri. Ve Tanrı'ya şükretmediler
o ki, duyduklarına göre, bunların hepsini istediydi,
o ki, duyduklarına göre, bunların hepsini bilirdi.

Sayfayı çevirir, sayfaların arasına sıkıştırılmış bir zambak çiçeği var:

Sürünen bir yılan şeklindeki duvar taşlarının arasındaki boşluklarda bir yüzük durur. Derenin içinde bir kadın duvar örerdi. Kaybettiği sevgilisinin verdiği yüzüğü takardı. Duvarı tamamladığında, artık yüzüğü takmadığını fark etti ve ağladı. Ve bugüne kadar, o duvar o yüzüğü tutar, yüzük da bir ismi ve tarihi tutar. Yosunun, nemin, toprağın, bazan suyun, bazan böceklerin arasında, ama her zaman hayatı tutar. Hafıza burda saklıdır, taşların arasında.

Bir sayfa daha çevirir:

"Orda, sihirli nesnenin etrafında, aslında hikâyenin kendi alanı olan bir tür güç alanı oluşur. Deyebilirik ki sihirli nesne, insanlar arasındaki veya olaylar arasındaki bağlantıyı açığa çıkaran dışa dönük ve görünür bir işarettir."

Gelecek Binyıl İçin Altı Öneri, Italo Calvino

* Paul Celan, There was earth inside them, Trans. Pierre Joris, from Memory Rose into Threshold Speech: The Collected Earlier Poetry (Farrar, Straus & Giroux, 2020)

Şiire geri döner ve okumaya devam eder,
gözleri dolmaya başlar:

Bir durgunluk geldi, bir fırtına da geldi,
bütün denizler geldi.
Ben kazarım, sen kazan, ve solucan da kazar,
ve orda söylenen şarkı şöyle der: kazarlar.

Ey biri, ey hiçbiri, ey hiçbiri, ey sen:
Nereye vardı, bir yere varmayışıynan?
Ah sen kazan ve ben kazarım, ve ben gendimi sana doğru kazarım,
ve parmağımızda bir yüzük belirir.

*İçlerinde toprak vardı, Paul Celan**

Sevina, bitkilerinden kopardığı budakları suya koymak için küçük cam kaplar doldurur.
Yakınlarında, yerde bir köpek yatır.

[Salondan bir podcastın sesi duyulur. Gelen ses boğuktur.]

Çeşmeyi kapatır, yavaşça budakları cam kaplara yerleştirir ve salona götürür.

> Radyodan gelen ses: Yazının Tarihi Yağmurnan başlar. Suriye ve Irak boyunca 1.700 mil uzanan Fırat'a ev sahipliği yapan Pontik ve Güney Toros Dağları'na düşen yağmur, sonunda Dicle'ynan birleşerek Şattü'l-Arap adını alan kavşakda buluşur ve Basra Körfezi'ne dökülür. Beş bin yıl önce, Fırat daha da kuzeydoğuya akardı, onun ve Dicle'nin suları, Sümer'in merkezi şehirlerini da kucaklardı. Sümer, akrabası olmayan bir dil ama, bulunan en eski belgelerin yazıldığı dildir ve bu belgeler, nehir kıyısından alınan kilnan yapılmıştır...

* Literature and History Episode 1: The Tower of Babel (podcast)

[Ses, sokağın karşısından gelen sondaj gürültüsüynan bastırılır]

Camın hemen dışında, bir gökdelen inşa edilmektedir, bir vinç, metal çubukları gökyüzüne kaldırarak taşır ve torbalarnan çimento taşıyan üç işçi görürük. İnşaat alanından gelen gölgeler salonun içinde hareket eder. Sevina koltuğa oturur ve köpeğini sever.

su aktığı yeri hatırlar

Taşlar: Toprakta yatarken, bazı parçalarımız kaybolmaya devam eder. Bir andan diğerine geçerken gerçekleşir, metal çubuklar deşer, bizi burda ve orda, kocaman doldurulamaz boşluklarnan bırakır. Kkkkrşşşt krşşşt. Kazılan kısımlarımız toz olur. Toprağa uzanırık ve omurgamızdan damla damla akan suya ağıt yakarık: “Parçalarımız alıp götürüldü, ıslatılıp yollara, evlere, apartmanlara ve gökdelenlere döküldü. Ve derler ki, biz, kalıntı taşları, bir işe yaramayık.”

[yağmur yağar]

Taşlarnan çevrili Sevina, ofisinde oturup yazar. 2001’den beridir, Kıbrıs’ta suynan alakalı kelimeleri biriktirir. Bugüne kadar bu listede, hem Kıbrıs Rumcası hem Kıbrıs Türkçesinden 300’ü aşkın kelime toplamıştır.

Sokakları sel basar. Su, sokakların arasından kuvvetnan fışkırır.

Το Αρτίκουλον

Πλυμάνισμα

* Lamia Abukhadra’nın “The Silent Chorus of Limestone: Non-human Witnesses to Intimacy, Creation, and Destruction in Settler Colonialism” eserinde yer alan taşların dilinden esinlenerek.

Her birkaç kelimede, Sevina yazmayı bırakıp, birkaç kelimeyi sesli okur.

Lağım, λαγούμι

Ohto, όχτος

Baş Pınar, τζιεφάλιν, τζεφαλόβρυσο

Δόμη, vomi

Amamur, αμαμούρευτον

Γιαϊλάς , yayla

Το νερόν το Αδέσποτο

Yamaç, γιαμάτζιν

Δείμμαν, yimman

notes on the operational chain and how to interfere with it

σημειώσεις για την λειτουργική αλυσίδα τζαι πως να επέμβεις πάνω της

üretim zinciri ve ona nasıl müdahale edileceğine dair notlar

[Nicola Mitropoulou & Clara Zinecker]
+ drawings by Aaron Gatt

We first met on December 7, 2024, at Lagria Tavern, in the centre of Salamiou village. Located on the lower slopes of the southwestern Troodos range in the Paphos district, Salamiou sits atop a hill, flanked by two river valleys: the Xeros to the west and the Diarizos to the east. This riverine landscape gives the village the appearance of an island within an island.

Drawn together by shared values, our group of nine applied for the open call of the Biennale Architettura 2025 with the proposal “(to the stones) we lent you our breath, and you whispered it back to the earth”, following the research and work of the architect Sevina Floridou whose ongoing collaboration with Terract Salamiou[1] (Argyris Panayiotou, Panayiotis Panayiotou, Vasiliki P. Panayiotou) on drystone building form the foundation of this project — alongside Aaron Gatt, Fisherwomxn[2] (Miriam Gatt, Ioulita Toumazi and Seta Astreou-Karides), and ourselves, Nicola Mitropoulou and Clara Zinecker. Our team consists of people with backgrounds in architecture, drystone building, curating, hospitality, and the arts, as well as people who do not particularly fall within occupational labels but have found a relational purpose within the project. That December morning, over mountain tea, we began a conversation that has continued for the past four months. Rooted in long-standing friendships and a deep admiration for Sevina’s practice and her decades long partnership with Terract, this project seeks to reflect communal ways of working through the practice of drystone building.

Εβρεθήκαμε για πρώτη φορά στες 7 Δεκέβρη του 2024, στην ταβέρναν LaGria που βρίσκεται στο κέντρο του χωρκού της Σαλαμιού. Η Σαλαμιού βρίσκεται στες χαμηλότερες πλαγιές της βορειοδυτικής πλευράς του Τροόδους εντός της επαρχίας Πάφου. Εν τοποθετημένη πάνω σε έναν λόφο που περιβάλλεται που θκυο ποταμούς: τον Ξερόν στα δυτικά τζαι τον Δκιαρίζο στα ανατολικά. Θυμίζει νησί πάνω σε νησί.

Με τα υπόλοιπα άτομα της 9μελούς ομάδας αποφασίσαμεν να υποβάλουμεν πρόταση στο ανοιχτό κάλεσμα της Μπιενάλε Αρχιτεκτονικής 2025 με αφετηρίαν τις κοινές μας αξίες. Η πρόταση με τίτλο «(στες πέτρες) εδώκαμεν σας την αναπνοή μας τζαι εψιθυρίσετε την πίσω στο χώμα» βασίζεται στην έρευνα τζαι στο έργο της Σεβίνας Φλωρίδου της οποίας η συνεργασία με την ομάδα Terract Salamiou[1] (Αργύρης Παναγιώτου, Παναγιώτης Παναγιώτου, Βασιλική Π. Παναγιώτου) σχετικά με το χτίσιμο δόμων υπήρξε το θεμέλιον του παρόντος πρότζεκτ. Όπως επίσης τζαι η συνεργασία με τον Ααρών Γκατ, την ομάδα Fisherwomxn[2] (Σέτα Αστραίου-Καρύδη, Μύριαμ Γκατ τζαι Ιουλίτα Τουμαζή) τζαι εμάς που γράφουμε τούντο κείμενο, Νίκολα Μητροπούλου τζαι Clara Zinecker. Τα μέλη της ομάδας έρκουνται που διαφορετικούς τομείς όπως την αρχιτεκτονική, το χτίσιμο με πέτρα, την επιμέλεια εκθέσεων, την εστίαση τζαι τις τέχνες, ενώ κάποια άλλα εν σχετίζουνται επαγγελματικά με κάποιον που τα παραπάνω πεδία αλλά ήβραν τη θέση τους σε τούντο πρότζεκτ. Πίννοντας τσάιν του βουνού, στην πρώτη μας συνάντηση αννοίξαμεν μια συζήτηση η οποία εκράτησεν για 4 μήνες. Τούντο πρότζεκτ εν δημιούργημαν

İlk tanışmamız 7 Aralık 2024'de Salamiou köyünün merkezindeki Lagria Tavernası'nda gerçekleşdi. Baf bölgesinde, Trodos sıradağlarının güney-batı yamaçlarının aşağısındaki Salamiou bir tepebaşında, iki dere yatağıynan çevrilidir: Batısında Xeros ve doğusunda Diarizos. Derelerin yarattığı bu manzara köye, ada içinde ada görünümü verir.

Paylaştığımız değerler sayesinde bir araya gelen dokuz kişilik grubumuznan, 2025 Biennale Architettura açık çağrısına, Mimar Sevina Floridou'nun araştırmaları ve çalışmaları doğrultusunda Terract Salamiou[1] (Argyris Panayiotou, Panayiotis Panayiotou, Vasiliki P. Panayiotou) ile kuru taş inşası üzerine sürdürdüğü iş birliğini baz alarak, Aaron Gatt, Fisherwomxn[2] (Ioulita Toumazi, Miriam Gatt ve Seta Astreou Karides) ve biz, Nicola Mitropoulou ve Clara Zinecker, "(taşlara) size nefesimizi verdik ve siz onu geri toprağa fısıldadınız" proje önerisiyle başvurduk. Ekibimiz mimarlık, kuru taş duvar yapımı, küratörlük, misafirperverlik ve sanat alanlarında geçmiş deneyimlere sahip insanların yanı sıra özellikle mesleki etiketlere takılmadan, ancak proje içinde ilişkisel bir amaç bulan kişilerden oluşur. O Aralık sabahı, dağ çayı eşliğinde, son dört aydır devam eden bir sohbete başladık. Uzun süredir devam eden arkadaşlıklara, Sevina'nın pratiğine ve Terract'nan yıllardır devam eden ortaklığa olan derin hayranlığımıza derinden bağlı olan bu proje, kuru (harçsız) taş duvar yapım pratiğinin ortak yollarını yansıtmayı amaçlar. 'Salamiyotlar'[3] ile yaptığımız konuşmalar, bölgedeki taşın niteliklerinden çocukluk

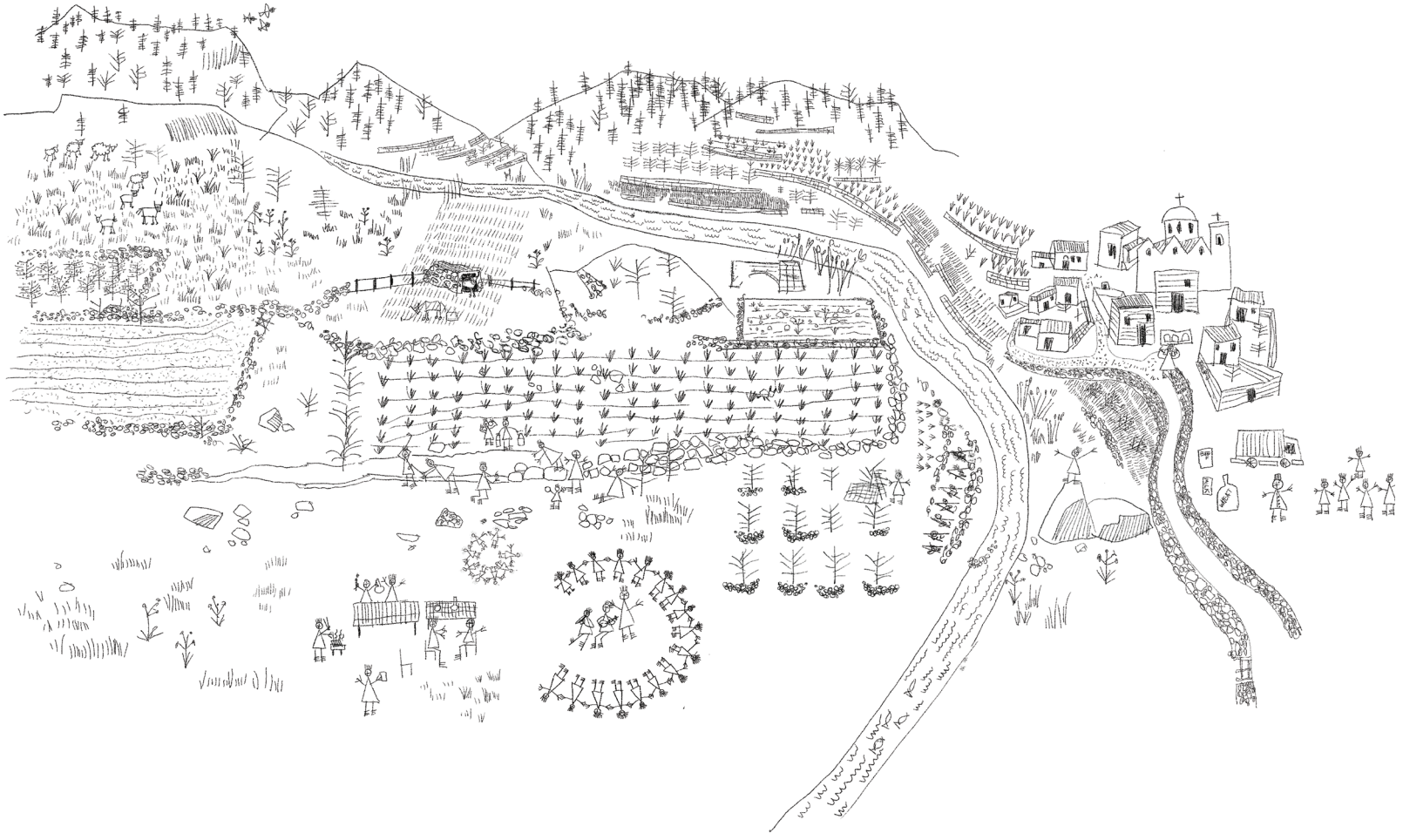

της φιλίας που μας δέννει με τη Σεβίνα τζαι της βαθκιάς εκτίμησης που τρέφουμεν για το έργον της. Ο στόχος του εν ο αναστοχασμός πάνω στην πρακτική της ξερολιθικής δόμησης τζαι των κοινοτικών πτυχών που ενσαρκώννει. Οι συζητήσεις που εκάμαμεν με τους Σαλαμιώτες[3] επεριστρέφουνταν γυρών που θέματα όπως η ποιότητα της πέτρας στην περιοχήν ως τες παιδικές τους αναμνήσεις, καθώς επεριπλανηθήκαμεν στο φυσικόν τοπίον όπου το πκιο χαρακτηριστικό πράμα που θωρείς εν οι δόμες.

Οι δόμες χτίζουνται με πέτρες που επιλέγουνται τζαι στοιβάζουνται με προσοχή η μια πάς στην άλλη. Σταθεροποιούνται αποκλειστικά μέσω του βάρους τζαι της τριβής, χωρίς να χρησιμοποιείται κανένα συνδετικόν υλικόν, όπως κονίαμα ή τϖιμέντο. Τούτη η μέθοδος χτισίματος εφαρμόζεται που τες ανθρώπινες κοινότητες δαμέ τζαι χιλιετίες, συγκροτώντας πολύπλοκες μορφές οργάνωσης της γης τζαι των ανθρώπων που την κατοικούν. Αν αναλυθεί βήμα-βήμα, το χτίσιμο των δόμων εν αποτέλεσμα μιας λειτουργικής αλυσίδας[4], η οποία λειτουργεί μέσα που επαναληπτικούς ρυθμούς. Ίσως τζαι να μπορούσαμε να πούμε πως αναδεικνύει κοινωνικά συστήματα προγενέστερα της θρησκείας, της μυθολογίας τζαι της βιομηχανικής παραγωγής[5]. Τούτες οι διαδικασίες συνδυάζουν μηχανικήν τζαι χειρωνακτικήν εργασία, όπου η οπτική τζαι η απτική αίσθηση συντονίζουνται με μιαν φαντασιακήν πρόσληψην της μορφής[6]. Ως αποτέλεσμαν, τούτη η αλυσίδα ενεργειών λειτουργεί τόσον μέσα που χειρονομίες όσο τζαι μέσα που εργαλεία[7]. Σχετικά με το παράδειγμαν της ξερολιθκιάς, η λειτουργική αλυσίδα περιλαμβάνει τρία στάδια: μάζεμα, ταξινόμηση τζαι τοποθέτηση πετρών.

anılarına akarken, kuru duvar yapıları ile donatılmış manzarasıyla tanıştık.

Kuru duvar inşasında yapılar, taşların titizlikle seçilmesi ve üst üste dizilmesinden oluşur, harç veya çimento gibi hiçbir yapıştırıcı malzeme olmadan, yalnızca kendi ağırlıkları ve sürtünmeyle sağlam ve sabit dururlar. Bu materyal yapı yöntemleri binlerce yıldır insan topluluklarının vazgeçilmez bir parçası olmuş, toprak organizasyonunun ve insanlarının karmaşık süreçlerini oluşturmuştur. Genel olarak, üretim zinciri[4] dediğimiz işlem sırasını tek tek ele alırsak, kuru duvar yapımı tekerrürden doğup, din, mitoloji ve mekanize üretimden önceki toplumsal sistemleri yeniden onaylar[5]. Bu materyal süreçler, el-göz koordinasyonunun manuel jestleriyle mekanik protokolleri, formun yaratıcı anlayışıyla sentezler.[6] Böyleliklе, hem jest hem araç işlevi görürler.[7] Kuru duvar yapımında, üretim zincirini oluşturan adımlar şunlardır: Taşları toplama, ayrıştırma ve yerleştirme.

Bu proje, üretim zincirini analitik bir çerçeve olarak benimser ve pratik içerisinde oluşan emek ve ekonomik ilişkileri gün yüzüne çıkarır. Sırasıyla, bir yandan sergi hazırlığı sürecinde Salamiou'da gerçekleştirdiğimiz uygulamalı inşaat atölyelerini ve Venedik'deki sergi alanındaki yapı üzerine düşünürken, diğer yandan üretim zincirinin prizmasından, süreçlerde oluşan ilişkileri ele alacayık.

Aşağıdaki alıntılar, Panayiotis ve Argyris Panayiotou ile Sevina Floridou'nun paylaştığı öyküleri ve iç görüleri harmanlayıp, bu zincire dair anlayışımızın kolajını oluşturur.

As our conversations with the Salamiotes[3] flowed from the qualities of the stone in the area to their childhood memories, we were introduced to their landscape marked by drystone structures.

In drystone wall building, structures are assembled by carefully selecting and stacking stones; they remain stable through weight and friction alone, without any binding material such as mortar or cement. These material construction methods have been integral to human communities for millennia, forming intricate processes of land organization and its people. When broken down into its sequence of actions, often referred to as operational chains[4], drystone building emerges through repetition, reaffirming societal systems that predate religion, mythology, and mechanized production.[5] These material processes synthesise mechanical protocols with manual gestures of hand-eye coordination with an imaginative understanding of form.[6] As such these sequences function as both gestures and tools.[7] In the case of drystone building, the operational chain consists of gathering, sorting and placing stones.

This project adopts the operational chain as an analytical framework, bringing to light the labour and economic relations formed within the practice. We will, followingly, reflect on our hands-on building workshops in Salamiou in the lead-up to the exhibition and the building within the exhibition space in Venice itself, as well as the formed relations in the processes through the prism of the operational chain.

The following excerpts form a collage of our understanding of the chain, woven together with the stories and insights shared by Panayiotis and Argyris Panayiotou, as well as Sevina Floridou.

Το πρότζεκτ αξιοποιεί την λειτουργική αλυσίδα ως αναλυτικό μέσο ώστε να φανερώσει τες εργασιακές τζαι οικονομικές σχέσεις που διαμορφώννει η συγκεκριμένη πρακτική. Στη συνέχεια του παρόντος κειμένου εννά αναφερθούμε στα πρακτικά εργαστήρια ξερολιθκιάς που εγίναν στη Σαλαμιού κατά την προετοιμασίαν της έκθεσης τζαι ύστερα στην κατασκευήν που εχτίστηκε μές στον εκθεσιακό χώρο στη Βενετία. Επίσης εννά διερευνηθούν οι σχέσεις που εδιαμορφωθήκαν μέσα που τες παραπάνω διαδικασίες με βασικόν πρίσμαν ανάλυσης την έννοια της λειτουργικής αλυσίδας.

Τα πκιο κάτω αποσπάσματα εν ένα κολλάζ που αποτυπώνει πως εκαταλάβαμεν εμείς τούτη την αλυσίδα, μπλεγμένο με ιστορίες τζαι γνώσεις που εμοιραστήκαν μαζί μας ο Παναγιώτης τζαι ο Αργύρης Παναγιώτου, τζι η Σεβίνα Φλωρίδου.

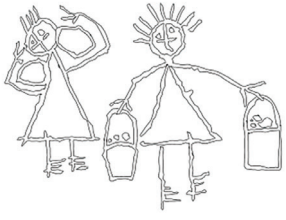

Gathering

As the earth completes its harvest turn, the land is cleared, roots pulled, soil loosened, stones revealed. They emerge with the plough, shaken free by tumbling earth. The fields are strewn with them, scattered, clustered in places, forming mounds in others.

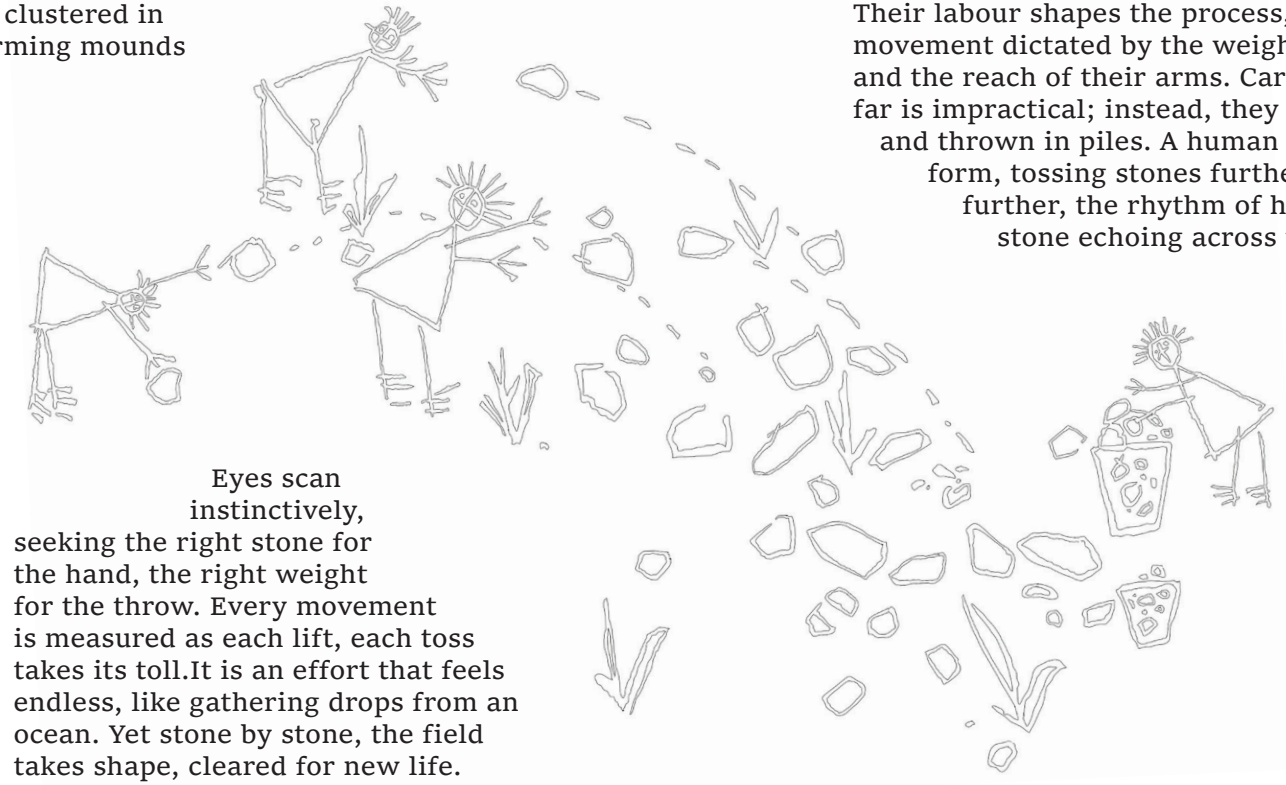

The farmer gathers hands to help; usually the extended family, often half the village. Their labour shapes the process, each movement dictated by the weight of stones and the reach of their arms. Carrying them far is impractical; instead, they are grasped and thrown in piles. A human chain may form, tossing stones further and further, the rhythm of hands and stone echoing across the field.

Eyes scan instinctively, seeking the right stone for the hand, the right weight for the throw. Every movement is measured as each lift, each toss takes its toll.It is an effort that feels endless, like gathering drops from an ocean. Yet stone by stone, the field takes shape, cleared for new life.

Μάζεμα

Καθώς ολοκληρώνεται ο κύκλος θερισμού, το έδαφος καθαρίζεται, οι ρίζες ξεχορτίζουνται, το χώμαν αφρατεύκεται, τζαι οι πέτρες φκαίννουν στην επιφάνεια. Αναδύουνται με τη χρήση του αρότρου, απελευθερώννουνται καθώς η γη ανακατατεύκεται. Απλωμένες κατά μήκος των χωραφκιών, διάσπαρτες ποδάποτζεί, σε κάποια σημεία συγκεντρωμένες, ενώ αλλού σχηματίζουν βουνάρκα.

Οι αγρότ(ρι)ες ζητούν βοήθεια που συγγενικά ή γειτονικά πρόσωπα, καμιά φορά συνάεται τζαι το μισόν χωρκό να βοηθήσει στες δουλειές. Ο κόπος τους διαμορφώννει τούτη τη διαδικασίαν, οι κινήσεις υπαγορεύκουνται που το βάρος κάθε πέτρας τζαι που το ώσπου φτάνει το κάθε ὅέρι. Εφόσον έννεν καθόλου πρακτικό να κουβαληθούν σε μεγάλες αποστάσεις, πιάννουνται τζαι στοιβάζουνται σε στοίβες. Συνήθως φτιάχνεται μια ανθρώπινη αλυσίδα για να μεταφερθούν οι πέτρες σε πιο μεγάλην απόσταση, μες σε ούλλο το χωράφιν αντηχούν τα ὅέρκα τζαι οι πέτρες που κινούνται ρυθμικά.

Τα μμάθκια σκανάρουν γυρώ-γυρώ ενστικτωδώς, συνάοντας μιαν πέτραν που να σώννουν για να την πετάξουν πάρα τζει. Κάθε πέτρα που πετάσσεται αφήννει το δικόν της αποτύπωμα στην ούλλη διαδικασία. Η δουλειά μοιάζει να μεν τελειώννει, εν σάμπως τζαι μαζεύκεις σταγόνες που τη θάλασσα. Όμως, το χωράφιν αλλάσσει μορφή με κάθε πέτρα, όσο ξεσκαρτάρεται, τόσο ξαναγεννιέται.

Toplama

Yeryüzü hasat dönüşünü tamamlarken, arazi boşalır, kökler sökülür, toprak gevşer, taşlar ortaya çıkar. Tarlanın sürümüynan belirirler, devrilen topraknan özgürleşirler. Tarlalara serpilidirler, yayılı, bazı yerlerde kümeleşmiş, başka yerlerde da tepeleme dururlar.

Çiftçi, yardım için elleri toplar, genelde sülalesini, çoğu zaman da köyün yarısını. İşçilik, süreci şekillendirir; her bir hareket, taşların ağırlığı ve kolların erişimi tarafından dikte edilir. Uzun uzun taşımak pratik değildir; onun yerine, yığın olacak şekilde atılırlar. Taşları giderek daha da öteye atan bir insan zinciri oluşabilir; ellerin ve taşların ritmi tarla boyunca yankılanır. Gözler içgüdüynan toprağı tarar, ellerin tutmasına ve atılmaya en uygun ağırlıktaki taşı arar. Her bir kaldırış ve atış yordukça, her hareket hesaplanır.

Bitmek bilmeyen bir uğraş gibi gelir, okyanustan damlaları toplamak gibi. Gene da, her bir taşnan arazi şekil alır ve yeni hayatlara yer verir.

Sorting

Once gathered—dislodged from their resting places, undone from the land—stones are reconfigured; shaped by the land's slope, the crops' needs, and the farmer's judgment. Sorting is done by size, by weight, by purpose. The larger ones, the foundation stones, are set aside to anchor the base, laying firmly on the subsoil, their weight ensuring stability. The face stones, flatter, smoother, meant to be seen, shape the wall's outer form. Irregular stones, with rougher edges and shapes, fill the spaces where stability is needed. Tie stones, long and sturdy, extend deep into the wall's cross section, binding its two sides together. Chinking stones, small but essential, are wedged into gaps to prevent shifting, securing the structure against time and weather. Gravel stones, the fillers, will find their way into the spaces between. Each stone has a character and a role, and in their arrangement, a new structure takes form.

Ταξινόμηση

Αφού μαζευτούν, ξεκολληθούν που τη γη, οι πέτρες αναδιαμορφώνουνται σύμφωνα με την κλίση του εδάφους, τες ανάγκες καλλιέργειας τζαι την κρίση των αγροτ(ρι)ών. Η ταξινόμηση τους γίνεται ανάλογα με το μέγεθος, το βάρος, τον σκοπό που εξυπηρετούν. Οι πκιο μεγάλες πέτρες, τα λεγόμενα θεμέλια, ξεχωρίζουνται που τες υπόλοιπες για να μπουν στη βάση, τοποθετημένες σταθερά στην κρεβαθκιά (στη βάση δηλαδή) ώστε με το βάρος τους να στηρίξουν την κατασκευήν. Οι πέτρες με πρόσωπο (λείαν επιφάνεια) προορίζουνται να τοποθετηθούν στα ορατά σημεία, διαμορφώννοντας την εξωτερικήν όψην του τοίχου για να τδαττίζουν. Οι γιεμωδιές, με ακανόνιστον σχήμα, γεμώννουν τα κενά για να εξασφαλιστεί παραπάνω σταθερότητα τζαι να κάμει κόκκαλο. Οι δεδιές, μακριές τζαι στιβαρές, χώννουνται βαθκιά μέσα στον τοίχο για να ενωθούν οι ακρινές πλευρές. Οι ματσαγγάνες, ή σφίνες, εξίσου σημαντικές, μπίουνται στα κενά του τοίχου για να κλείσουν οι πόροι τζαι να μεν παρασύρεται που καιρικές συνθήκες ή να φθαρεί στο πέρασμα του χρόνου.
Το τδιακκιλούι, οι φτανές, γεμώνουν την ράδη, δημιουργώντας φίλτρο για να περνά το νερό. Κάθε πέτρα έδει δικόν της χαρακτήρα τζαι ρόλο, με αποτέλεσμαν η ταξινόμησή τους να διαμορφώννει μιαν τζαινούρκα δομή.

Ayrıştırma

Topraktan ayrılıp, dinlendikleri yerden çıkarılıp toplandıklarında, taşlar yeniden düzenlenir; arazinin eğimiyanan, ekinlerin ihtiyaçlarıynan, ve çiftçinin muhakemesiynan şekillenir. Boy, ağırlık ve maksadına göre ayrıştırılır. Daha büyük olanlar, temel taşları, duvarın tabanı için kenara konur, toprakaltında sağlam bir şekilde yatırılırlar, ağırlıkları sabitlik sağlar. Daha yassı, pürüzsüz, göznan görülecek olan cephe taşları duvarın dışını şekillendirir. Daha yamuk ve pürüzlü taşlar sağlamlaştırılması gereken boşluklar içindir. Uzun ve güçlü kenet taşları, duvarın derinliklerine inerek her iki tarafı birbirine bağlar. Küçük ama gerekli helik taşları, kaymayı önlemek için boşluklara sıkıştırılarak, yapıyı zamana ve iklime karşı korur. Çakıl taşları, dolgu görevini üstlenerek, aradaki boşluklara doğru yollarını bulacak. Her bir taşın bir karakteri ve görevi var, ve düzenlenerek, yeni bir yapı oluşur.

Placing

The final step is placing, where the stones find their resting spot bound by balance. Stones are chosen, fitted, turned, aligned as the fractures interlock. The work is shared, hands passing from one to the next, bodies moving in rhythm as patterns emerge. The ‘clicking’ is heard, a toponym which captures the perfect fit. The task presses forward, each motion sustaining the momentum, each layer rising, each void filled with hearting rubble, reinforcing the integrity of the whole. Stone balances on stone, held by weight and will.

> As seasons shift and people grow, the cycle repeats. Stones are gathered, sorted, placed. Fields cleared, walls built. The land endures, shaped by hands, water, and time. What was once a curse becomes a blessing.

These exchanges have led us to reflect on the knowledge and rhythms that shape these methods. Through our conversations and personal enactment of the drystone operational chain, the practice is understood not merely as a construction technique but as an inherently social process carrying meanings of how it resists commodification and challenges the extractive tendencies of dominant architectural frameworks through material longevity, through the reuse of the stones in a continuously reciprocal cycle with the land. It insists on locality, communal labor, and the continuity of tradition through intergenerational learning.

Τοποθέτηση

Τελευταίο βήμα εν η τοποθέτηση, το τσοίμισμα, όπου κάθε πέτρα βρίσκει την θέση της τζαι κλειθκιάζει με τες υπόλοιπες. Θκιαλέουνται, τσαττίζουν τζαι κλειθκιάζουν μεταξύ τους. Ο συνεργατικός χαρακτήρας της δουλειάς, οι πέτρες που περνούν που το ένα σέρι στο άλλο, οι ρυθμικές κινήσεις των σωμάτων δημιουργούν συνέχεια νέα μοτίβα. Η λέξη που χρησιμοποιούν οι ντόπκιες για να περιγράψουν τον ήχο που φκαίννει άμαν κουτσούν οι πέτρες, το «κλείθκιασμα» αποτυπώνει με ακρίβειαν τη στιγμήν της τέλειας τοποθέτησης. Ενώ προχωρά η δουλειά, κάθε κίνηση παίρνει την φόρα της, κάθε στρώση πετρών τζαι κάθε γέμισμα των κενών της με το τσακκιλλούιν ενισχύει τη δύναμην του ούλλου πράματος. Κάθε πέτρα ισορροπεί, αλληλοβαστιέται που το βάρος τζαι τη θέλησην της διπλανής πέτρας.

> Οι εποχές αλλάσσουν, οι άνθρωποι μεγαλώννουν, ο κύκλος επαναλαμβάνεται. Μαζεύκουν τες πέτρες, θκιαλέουν τες τζαι τοποθετούν τες. Ξεσκαρτάρουν τα χωράφκια τζαι χτίζουν νέες δόμες. Τα σέρκα, το νερόν τζι ο χρόνος κάμνουν τη γη να αντέχει τζαι δίουν της σχήμαν. Οι κατάρες αντιστρέφουνται τζαι γίνουνται ευλογίες.

Μέσα που τες κουβέντες που ανταλλάξαμε, αναστοχαστήκαμεν τες γνώσεις τζαι τους ρυθμούς που διαμορφώννουν τούντες μεθόδους. Η βιωματική εμπειρία που αποκτήσαμε τζαι οι συζητήσεις που

Yerleştirme

Son aşama, taşların dengeli bir şekilde dinlenme yerlerini buldukları yerleştirmedir. Taşlar birbirine kenetlenecek şekilde seçilir, döşenir, döndürülür ve hizalanır. Paternler belirdikce, iş yükü paylaşılır, eller birinden diğerine paslaşır, bedenler ritmik bir biçimde hareket eder. Duyulan 'takırdama', mükemmel uyumun toponimidir. Görev hızlıca ilerler, her bir devinim ivmeyi devam ettirir, her bir katman yükselir, her bir boşluk cesaretlendirici moloznan dolar, hepsinin bütünlüğünü güçlendirir. Ağırlık ve arzuynan, taş taşın üstünde dengede durur.

> Mevsimlerin değişmesi ve insanların büyümesiynan, döngüler tekrarlanır. Taşlar toplanır, ayrıştırılır, ve yerleştirilir. Araziler temizlenir, duvarlar örülür. Toprak ayakta kalır, ellernan, suynan ve zamannan şekil alır. Bir zamanlar lanet olan lütfa dönüşür.

Bu değişimler bizi, bu yöntemleri şekillendiren bilgi ve ritimler üzerine düşünmeye sevk etti. Konuşmalarımız ve kuru taş üretim zincirinin kişisel olarak yürürlüğe konmasıynan, uygulama sadece bir inşaat tekniği olarak değil, metalaşmaya nasıl direndiğinin anlamlarını taşıyan, doğal olarak sosyal bir süreç olarak da anlaşılır ve taşların topraknan sürekli, karşılıklı bir döngüde yeniden kullanılması, baskın mimari çerçevelerin özütleyici eğilimlerine maddi uzun ömürlülüknan meydan okur. Yerellik, toplumsal emek ve kuşaklararası öğrenme aracılığıynan geleneğin sürekliliğinde ısrar eder.

Biennale Architettura'nın coğrafi ve lojistik altyapısıynan ilgili finansal çerçevemiz dahilinde sergi alanında kuru taş yapım sürecini yürütme kararımız, projenin Salamiou'da öğrendiğimiz üretim zincirini takip edemeyeceğimiz anlamına geldi. Sonuç olarak, toplama, ayrıştırma ve daha az ölçüde yerleştirme adımları bozuldu, sürecin bir kısmı ticarileştirildi ve bu uygulamaların etik tutarlılıkları parçalandı. Analitik bir çerçeve olarak üretim

Our decision to carry out the process of drystone building in the exhibition space within the geographical and logistical infrastructure of the Biennale Architettura and our corresponding financial framework meant that the project could not follow the operational chain as we had learned in Salamiou. As a result, the building steps of gathering, sorting, and, to a lesser degree, placing, were corrupted; part of the process was commercialised and the ethical coherence embedded in these practices fragmented. The operational chain as an analytical framework exposes the conditions that shape these practices. Applying this approach to our own exhibition allows us to make transparent the logistical and economic forces we have navigated, become entangled in, and, at times, contributed to, before, during, and after the display.

Gathering

As there are no fields or mountains to plough close to the Pavilion, the gathering was not dictated by an agricultural relation to the land but by logistical calculations. It was initially planned to bring stones from Cyprus where we have a closer relationship with the material and could have gathered (at least part of) the stones. However, this idea was quickly dismissed, as the transportation would have been financially, ecologically unviable and extractive. Instead, alternatives were sought closer to Venice: we turned to our Venice–based Production Manager Julia Terzano and the International

ανταλλάξαμε σχετικά με τη λειτουργικήν αλυσίδαν αναδείξαν ότι, ως πρακτική, εκτείνεται σε πολλαπλά πεδία. Με τούτο εννοούμε ότι εν αποτελεί απλώς μιαν τεχνική μέθοδο κατασκευής αλλά μια διαδικασία εγγενώς κοινωνική, μεταδίδοντας τους τρόπους – όπως τζαι τη σημμασίαν – της αντίστασης των ανθρώπων απέναντι στην εμπορευματοποίηση που αποτελεί μια πρακτική αμφισβήτηση των εξορυκτικών προσεγγίσεων της σύγχρονης αρχιτεκτονικής. Αντιθέτως, θεωρούμε σημαντικό να φανεί πως οι ξερολιθκίες μπορούν να διασφαλίσουν την υλική διαχρονικότητα της ύλης, εφόσον οι πέτρες επαναχρησιμοποιούνται τζαι βρίσκουνται σε μιαν εναρμονισμένη σχέση με τη γη, η οποία αναπαράγεται μέσα που τους επαναλαμβανόμενους κύκλους των εποχών. Συνιστά, λοιπόν, μια πρακτική επανεκτίμησης της τοπικότητας, της κοινοτικής εργασίας τζαι της διαγενεακής διατήρησης των παραδόσεων.

Φυσικά, αποφασίζοντας να κάμουμε ξερολιθκιές μες τον εκθεσιακόν χώρο της Μπιενάλε Αρχιτεκτονικής εσήμαινε ότι εν θα ήταν δυνατό να εφαρμόσουμε μια πρακτική που να αντανακλά την λειτουργικήν αλυσίδαν, όπως την εμάθαμε στη Σαλαμιού. Οι λόγοι που επιβάλαν τον παραπάνω περιορισμό σχετίζουνται με τη γεωγραφική τζαι υλικοτεχνική υποδομήν της έκθεσης, όπως επίσης τζαι με τες οικονομικές δυνατότητες του πρότζεκτ. Συνεπώς, κατά την κατασκευή εν εδιατηρήθηκεν η αλληλουχία των βημάτων: μάζεμα, ταξινόμηση, τοποθέτηση. Ένα μέρος της διαδικασίας εμπορευματοποιήθηκε τζαι, τέλος, εκατακερματίστηκεν η συνοχή που εγγράφεται στην εν λόγω πρακτική. Αξίζει να σημειωθεί πως η λειτουργική

αλυσίδα αποτελεί έναν αναλυτικόν εργαλείον που αναδεικνύει υπό πκοιες συνθήκες υλοποιείται το κάθε βήμα. Για την παρουσίασην του πρόζεκτ ακολουθήσαμε παρόμοια προσέγγιση επιδιώκοντας μιαν όσο το δυνατόν πιο ειλικρινή αποτύπωση της ούλλης διαδικασίας. Στόχος ένει η ανάδειξη των υλικοτεχνικών τζαι οικονομικών περιορισμών που εσυναντήσαμε, να συνδυαστεί με μιαν κριτικήν αποτίμηση της δικής μας συμμετοχής.

Μάζεμα

Εφόσον εν υπάρχουν χωράφκια ή βουνά που να βρίσκουνται σε κοντινήν απόστασην που το Περίπτερο μας, το μάζεμα των πετρών εν ήταν δυνατό να γίνει μέσα που το όργωμαν της γης, ούτε που κάπκοιαν άλλην αγροτικήν πρακτικήν η οποία εννά μας έφερνε σε επαφή με τη γη. Αντίθετα, ήταν προϊόν υλικοτεχνικού υπολογισμού ο οποίος επροσαρμόστηκε στες δυνατότητες μεταφοράς που είχαμε στη διάθεσή μας. Αρχική μας σκέψη ήταν να μεταφέρουμε πέτρες που την Κύπρο δεδομένου ότι η στενή μας επαφή με το τοπίο εννά μας επέτρεπε να μαζέψουμε έστω κάποιες πέτρες που εννά χρησιμοποιούσαμε. Όμως, η εν λόγω ιδέα απορρίφθηκε γλήορα, εφόσον η μεταφορά εν ήταν βιώσιμη που οικονομική τζαι οικολογική άποψη, τζι αναπαρήγαγε μιαν εξορυκτική αντίληψη απέναντι στο τοπίο. Εναλλακτικά, αναζητήσαμεν την πιθανότητα μεταφοράς των απαιτούμενων υλικών που σημεία κοντινά στη Βενετία. Επικοινωνήσαμε με την Julia Terzano, Διευθύντρια Παραγωγής τζαι κάτοικο της περιοχής, όπως επίσης με το International Terraced Landscape

zinciri, bu uygulamaları şekillendiren koşulları ortaya koyar. Bu yaklaşımı sergimize uygulamak, sergiden önce, sergi esnasında ve sergiden sonra içinde bulunduğumuz, karıştığımız ve zaman zaman katkıda bulunduğumuz lojistik ve ekonomik güçleri şeffaf hale getirmemizi sağlar.

Toplama

Pavyon yakınlarında sürülecek tarla veya dağ olmadığından, toplama işlemi araziyan tarımsal bir ilişki içerisinde değil da lojistik hesaplamalar tarafından belirlendi. Başta, malzemeynan daha yakın bir ilişkimizin olduğu ve taşların (en azından bir kısmını) toplayabileceğimiz Kıbrıs'tan taş getirmeyi planlandıydık. Ama bu fikir, ulaşım, finansal, ekolojik olarak uygulanamaz ve çıkarıcı olacağı için hemen reddedildi. Bunun yerine Venedik'e daha yakın alternatifler arandı, Venedik'teki Prodüksyon sorumlusu Julia Terzano'ya ve Sevina'nın yakın olduğu Uluslararası Teraslı Peyzaj Derneği'ne[8] başvurduk. Onlar aracılığıyla, Kuzey İtalya'daki Cortemilia'daki kendi yerel bağlamından taş temin etmemize yardımcı olan mimar Donatella Murtas ile tanıştık. 27 Mart 2025'den itibaren, taşların bir taş ocağından (ALP Pietra di Langa) çıkartılması, ardından bir kamyona yüklenmesi ve Cortemilia'dan Venedik'in ana kara girişine taşınması planlanır. Oradan tekneynan pavyona transfer edilecekler. Tekne seferlerinin sayısı, kargo hacmine ve ne kadar yük taşıyabildiklerine bağlıdır. Bu metin yazıldığında, hacmin aşağı yukarı 10.5 m^3 olacağı tahmin edilir ve iki sabah boyunca altı-yedi yolculuk gerektirir.

Terraced Landscape Alliance[8], with whom Sevina has close relations. Through them, we met architect Donatella Murtas, who helped us source stones from her local context in Cortemilia, Northern Italy. As of the 27th of March 2025, the plan is that the stones will be extracted from a quarry (ALP Pietra di Langa), then loaded onto a lorry, transported from Cortemilia to the mainland entrance of Venice. From there they will be transferred by boat to the pavilion. The number of boat trips depends on the volume of cargo and how much the boats will be able to load. At the time of writing the volume is estimated at 10.5 m^3, requiring six to seven trips across two mornings.

Sorting

Instead of recognizing and selecting stones in the field or from a pile of gathered stones, the different types as well as detailed dimensions of stones were pre-determined based on structural needs and ordered directly from the quarry which cuts and breaks them accordingly. In total, the order included: approximately 5 m^3 of face stones (including tie stones), 2 m^3 of chipped stones, 1.6 m^3 of core stones, 0.75 m^3 of quarry discard stones, 0.65 m^3 of capping stones, 0.6 m^3 of small chipped stones, 28 corner stones, 5 foundation stones, and 63 specially detailed assembly stones. The processed sandstones will arrive pre-sorted on wooden pallets.

Association[8], καθώς η Σεβίνα διατηρεί στενές σχέσεις μαζί τους. Μέσα που τούντες επαφές εγνωρίσαμεν τη Donatella Murtas, η οποία εμεσολάβησεν ώστε να μεταφέρουμεν πέτρες που τον τόπον της, μια μικρή πόλη στη βόρεια Ιταλία, την Κορτεμιλία. Το πλάνο μας, μέχρι την 27η Μαρτίου 2025, ήταν ότι εννά παραλάβουμεν πέτρες που ένα λατομείο (ALP Pietra di Langa), ότι επρόκειτουν να εξορυχθούν τζαι να μεταφερθούν με πλοίο στον χώρο του Περιπτέρου. Ο αριθμός των δρομολογίων που απαιτείται για τη μεταφοράν της πέτρας εξαρτάται που τον όγκον του φορτίου τζαι τες δυνατότητες μεταφοράς των πλοίων. Τη στιγμήν που γράφεται τούτο το κείμενο, ο όγκος του φορτίου υπολογίζεται 10,5 m^3, όπου απαιτούνται 6 ή 7 δρομολόγια που εννά γίνουν σε θκυο πρωινά.

Ταξινόμηση

Συνέπεια των παραπάνω ήταν ότι εν εμπορούσαμε να εντοπίσουμεν τζαι να επιλέξουμεν τες πέτρες που ήταν χρησιμοποιηθούν, όπως συμβαίνει άμαν είσαι στο χωράφιν ή έξεις μπροστά σου μιαν στοίβα που πέτρες διαθέσιμες για να τες ταξινομήσεις. Το υλικό, τα διαφορετικά είδη πέτρας τζαι οι διαστάσεις τους, έπρεπε να αποφασιστούν εκ των προτέρων, να υπολογιστεί λεπτομερώς βάσει των αναγκών οικοδομικής κατασκευής, εφόσον ήταν να τα παραγγείλουμε απευθείας που το ορυχείο όπου ήταν να ετοιμαστούν τζαι να πακκεταριστούν αναλόγως. Συνολικά, η παραγγελία περιλαμβάνει: περίπου 5 m^3

πέτρες πρόσοψης, πρόσωπα (μαζί με τες δεϑιες), 2 m^3 θρυμματισμένες πέτρες, σπασμένες σε κομμάθκια, 1.6 m^3 για την κεντρική δομή, 0.75 m^3 πέτρες που τα απομεινάρκα του ορυχείου (λουβίθκια που θεωρούνται άχρηστα), 0.65 m^3 για πάγκωμα του καππακιού, 0.6 m^3 που πολλά μιτϑιά κομμάθκια, 28 αγκωνάρκα για τες γωνιές της κατασκευής, 5 για τα θεμέλια τζαι άλλες 63 ειδικά διαμορφωμένες για τες ανάγκες συναρμολόγησης. Οι αμμόπετρες, προϊόν επεξεργασίας, επρόκειτουν να μεταφερτούν σε ξύλινες παλέτες.

Ayrıştırma

Taşlar, arazide veya yığılı taşlardan tespit edilip seçilmek yerine, yapının ihtiyaçlarına göre farklı tipteki taşlar ve detaylı taş boyutları önceden belirlenip, doğrudan taş ocağından sipariş edilerek, kesilip kırılması sağlandı. Totalde, yaklaşık 5 m^3 cephe taşı (kenet taşları dahil), 2 m^3 yontma taşı, 1.6 m^3 çekirdek taşları, 0.75 m^3 taş ocağı atık taşları, 0.65 m^3 kaplama taşları, 0.6 m^3 küçük yontma taşı, 28 köşe taşı, 5 temel taşı, ve 63 özel olarak detaylandırılmış montaj taşı sipariş edildi. İşlenmiş kumtaşları, ahşap paletler üzerinde önceden ayrıştırılmış halde teslim edilecek.

Placing

The step of placing may be the one that has been the most retained from the original process. All nine team members, along with our collaborators and friends, will come together to assemble the structures in every room that manifests our collective interpretation of the operational chain. These structures will be built in workshops facilitated by Terract Salamiou during the exhibition's setup. However, unlike traditional drystone walls, which emerge within cultivated landscapes shaped by centuries of relationships, our structures will be placed on the concrete floor of the pavilion, enclosed by white walls. In this vastly different environment, they take on a more representational and short-lived purpose, as the exhibition lasts only seven months.

In response to these contradictions and deviations from the chain, we have sought ways to extend the utilitarian purpose of the stones by re-placing the stones. After the exhibition's dismantling, the stones will be relocated and the stone structures will be re-assembled in an industrial area on the outskirts of Venice, where many of the factory workers moved from rural areas where drystone building was commonly practiced.

Many of our decisions have consciously compromised the operational chain of drystone building and the values embedded within it; we have inevitably participated in the same neoliberal structures of commodification and extraction that undermine the convivial nature of

Τοποθέτηση

Το βήμα που εννά υλοποιήθει με μεγαλύττερην ακρίβεια στην αλυσίδαν εν η τοποθέτηση. Οι κατασκευές πρόκειται να συναρμολογηθούν που τα 9 μέλη της ομάδας, μαζί με συνεργάτιδες τζαι φίλους, ώστε η σειρά ενεργειών να αποτυπώνει τα δικά μας συλλογικά συμπεράσματα τζαι ερμηνείες για την τεχνική ξηρολιθκιάς. Για την υλοποίηση των κατασκευών εννά κάμουμε εργαστήρια με την Terract Salamiou. Αντίθετα, όμως, με τες παραδοσιακές δόμες οι οποίες χτίζουνται σε αγροκαλλιέργειες διαμορφωμένες στα πλαίσια μακραίωνων σχέσεων, οι δικές μας κατασκευές εννά τοποθετηθούν στο τσιμεντένιο πάτωμα του Περιπτέρου, περίκλειστες που τέσσερεις άσπρους τοίχους. Ο στόχος τους εν η σύντομη αναπαράσταση τούντης πρακτικής, σε έναν εντελώς διαφορετικό περιβάλλον με διάρκεια 7 μηνών.

Στην προσπάθειά μας να αντιπαρατεθούμε με όσες αντιφάσεις επροκύψαν τζαι τες ελλείψεις του πρότζεκτ, εθεωρήσαμε σημαντικό να διασφαλιστεί η δυνατότητα επαναχρησιμοποίησης του υλικού μετά το τέλος της έκθεσης. Αποφασίστηκε να μεταφερθούν οι πέτρες τζαι οι κατασκευές να αξιοποιηθούν εκ νέου σε μια βιομηχανική περιοχή στα προάστια της Βενετίας, όπου οι εργαζόμενοι/ες προέρχονται που αγροτικές περιοχές εξοικειωμένες με τις τεχνικές ξερολιθκιάς.

Αρκετές αποφάσεις ελήφθηκαν έχοντας επίγνωση πως ο συμβιβασμός πρόκειται να μεταβάλει τη συνεργατικήν πρακτικήν της λειτουργικής αλυσίδας, όπως πιθανώς να αλλοιώσει τες αξίες που πραγματώνει. Ήρταμε σε επαφή

Yerleştirme

Yerleştirme adımı, orijinal sürece en sadık kalan adım olabilir. Dokuz ekip üyemiz, işbirlikçilerimiz ve arkadaşlarımıznan beraber, üretim zincirine dair kolektif yorumumuzu ortaya koyarken, her odadaki işleri birleştirme maksadıynan bir araya gelecek. Bu yapı, serginin kurulumu esnasında Terract Salamiou'nun kolaylaştırıcılığını üstleneceği atölyelerde inşa edilecek. Ancak, yüzyıllardır süregelen ilişkilernan şekillenen, ekim arazileri içinde oluşan geleneksel kuru taş duvarların aksine yapımız, pavyonun beton zeminine, beyaz duvarlarnan çevrili bir alanda örülecek. Bu değişik ortamda, sergi yalnızca yedi ay süreceği için, daha temsili ve kısa ömürlü bir amacı olacak.

Bu çelişkilere ve zincirden sapmalara karşılık, taşları yeniden yerleştirerek taşların faydacı amacını genişletmenin yollarını aradık. Serginin bozulmasından sonra taşlar tekrardan yerleştirilecek ve Venedik'in eteklerindeki bir sanayi bölgesinde yeniden inşa edilecek. Bu bölgedeki çoğu fabrika işçisi, kuru taş yapımının yaygın olduğu kırsal bölgelerden gelir.

Kararlarımızın çoğu, kuru taş yapımının üretim zincirini ve içine yerleştirilmiş değerleri bilinçli olarak tehlikeye attı; kaçınılmaz olarak kuru taştan duvar örmenin dost canlısı doğasını baltalayan, taş ocağındaki kazıları, kamyon ve tekne taşımacılığını, boşaltmayı, ayrıştırmayı, yerleştirmeyi ve kaçınılmaz olarak yeniden yerleştirmeyi entegre eden aynı neoliberal metalaştırma ve çıkarma yapılarına dahil olduk. Dünyanın oluşum hikayesini içinde barındıran bir malzeme için bu süreç, finansal, ekolojik ve etik olarak israf gibi durur. Doğru seçimleri yapıp yapmadığımızı bilmeyik. Ama estetik tutarlılık için çabalamaktan ziyade, bu çelişkileri görünür kılmak ve burada bunlar üzerine düşünmek isterik. Kararlarımız, Bienal'den ve diğer büyük ölçekli sergilerden

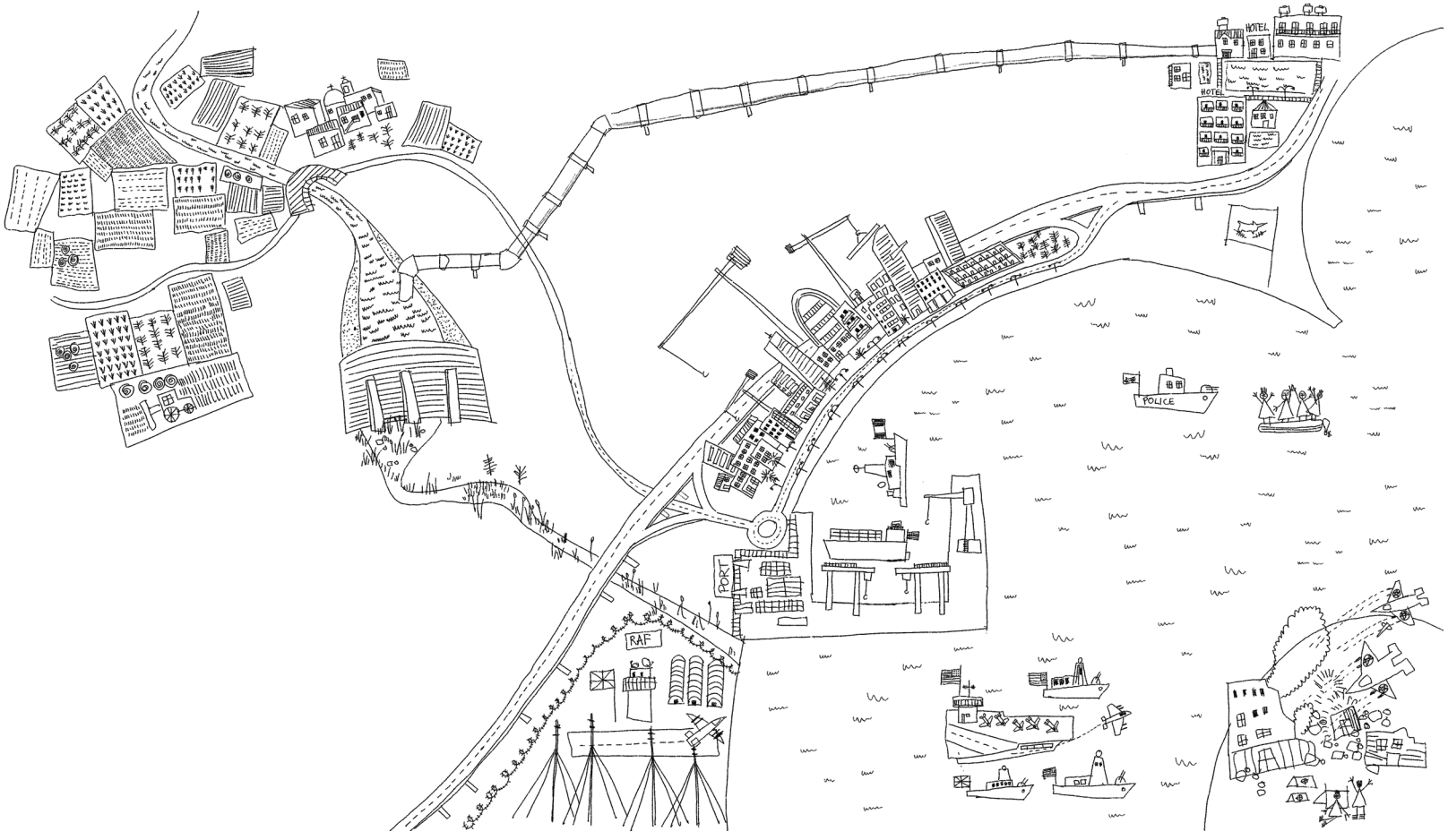
HOTEL
HOTEL
POLICE
PORT
RAF

με νεοφιλελεύθερες υποδομές που εμπορευματοποιούν τζαι προωθούν μορφές εκμεταλλευτικής αξιοποίησης του φυσικού τοπίου. Παρ'ότι στόχος μας ήταν η ανάδειξη του συνεργατικού χαρακτήρα των τεχνικών ξερολιθκιάς, το τελικόν αποτέλεσμα φαίνεται ότι κάπως υποβαθμίζει τη σημασία του. Για να διασφαλιστεί η πρόσβαση μας στες απαραίτητες πρώτες ύλες, εχρειάστηκεν η προσαρμογή του εγχειρήματος στους ρυθμούς εξόρυξης που ακολουθεί έναν λατομείο τζαι σε εμπορικά δίκτυα, όπως η χερσαία τζαι θαλάσσια μεταφορά, εκφόρτωση, ταξινόμηση φορτίων, η τοποθέτηση τζι έπειτα η επανα-τοποθέτηση του υλικού. Που τη στιγμήν που η πέτρα εν έναν υλικό θεμελιώδους σημασίας για τη διαμόρφωση της Γης, αξίζει να αναγνωριστεί πως η παραπάνω διαδικασία υπήρξεν σπάταλη, για οικονομικούς, οικολογικούς τζαι ηθικούς λόγους. Εν ξέρουμε το κατά πόσον οι αποφάσεις που επήραμεν ήταν σωστές. Επροτιμήσαμεν η παρουσίαση του πρότζεκτ να φανερώννει τες αντιθέσεις τζαι τες απόπειρες αναστοχασμού των συνεπειών τους, θέτοντας σε δεύτερη μοίρα την αισθητικήν ακεραιότηταν του έργου μας.
Εν σημαντικό να πούμε ότι η λήψη αποφάσεων σε παρόμοια πλαίσια υπαγορεύκεται βάσει των δομικών περιορισμών που έχουν οι εκθέσεις μεγάλης κλίμακας, όπως η Μπιενάλε. Η προσβασιμότητα της έκθεσης εν μειωμένη, για λόγους που σχετίζουνται με την τοποθεσίαν της Βενετίας, εφόσον οι υφιστάμενες κοινωνικές και υλικοτεχνικές συνθήκες εντατικοποιούν τους ρυθμούς εργασίας των συμμετεχόντων. Με αποτέλεσμα να περιορίζεται ο διαθέσιμος χρόνος προετοιμασίας, η διάρκεια της έκθεσης τζαι η διαδικασία υλοποίησης των έργων (για το δικό μας πρότζεκτ είχαμε 2 φτομάδες για να στήσουμεν τον χώρον, μετά που 6 μήνες προετοιμασίας).

kaynaklanan daha geniş yapısal kısıtlamaları vurgular. Venedik hem sosyal hem da lojistik açıdan ulaşılması zor bir yer; yoğun iş gücü talebi, asgari hazırlık süresi (bizim için, altı aylık bir hazırlıktan sonra mekânı kurmak için iki hafta) ve geçici bir süre söz konusu; bu da pratiklerin hedeflenen ritimde yürütülmesini zorlaştırır.

Bu süreçlerin, sergi yapımının çerçeveleriynan bağdaşmayan değerlere bu denli bağlı olması, onların bütünlüğünü ortaya koyar. Üretim zinciri üzerinden yapılan analiz, bu kurumsal çalışma biçimlerinin ilişkilerimizi nasıl oluşturduğunu sorgulamaya, bu değerlerin sürdürülmesini zorlaştıran yapıları incelemeye davet eder. Bize sunulan bu ayrıcalık ve platform içerisinde metnimiz, bu platformu manzaralardaki daha geniş kapsamlı, keyifli uygulamalardan bahsetmek için nasıl kullanmaya çalıştığımızı ve deneyimlerimizi, önce ortaya çıkan ilişkiler, kuru taş inşasının üretim zincirini ve içinde çalıştığımız kurumsal çerçeve içerisinde anlamaya çalıştığımızı ve bunların hepsini, sergi karmaşalarını ve lojistik komplikasyonlarını yönetmeye çalışırken ifade etme teşebbüsü oldu.

drystone walling, integrating quarry extraction, lorry and boat transportation, unloading, sorting, placing, and inevitably, re-placing. For a material that holds the story of the earth's formation, this process feels wasteful—financially, ecologically, and ethically. We do not know if we made all the right choices. But rather than striving for aesthetic coherence, we want to make these contradictions visible and reflect on them here. Our decisions highlight broader structural constraints that derive from the Biennale's and other large-scale exhibitions. The location of Venice is highly inaccessible, both socially and logistically, with intense labor demands, minimal preparation time (in our case, two weeks for setting up the space after six months of preparation), and a fleeting duration, making it difficult to carry out practices in their intended rhythms.

The fact that these processes are so deeply tied to values that might be incompatible with the frameworks of exhibition-making speaks to their integrity. The analysis through the operational chain gives an invitation to question how these institutional ways of working form our relations, to examine the structures that make sustaining these values so difficult. Given this privilege and platform, this text has been an attempt to articulate how we have tried to use this platform to speak of the wider convivial practices in landscapes, and to come to understand our experiences; primarily through the relationships that have emerged, the operational chain of drystone building, and the institutional framework we are working within—all while navigating the complexities and logistical complications of exhibition-making.

Το γεγονός ότι πρακτικές όπως η τεχνική ξερολιθιάς εν σχεδόν αδύνατον να συμβαδίσουν με τες απαιτήσεις αντίστοιχων θεσμών ή εκθέσεων, όπως π.χ. οι ρυθμοί εργασίας, υποδεικνύει ότι η συμπερίληψη τους προαπαιτεί την υποβάθμιση των κοινοτικών συστημάτων που ενσαρκώνουν. Τα αναλυτικά εργαλεία που μας δια η λειτουργική αλυσίδα επιτρέπουν μας να αναρωτηθούμε για τες σχέσεις που διαμορφώννουμεν σε θεσμικά πλαίσια εργασίας. Όπως τζαι για τους λόγους που τούτες οι δομές εν ασύμβατες με τούτα που επιχειρούμεν να αναδείξουμε. Αξιοποιώντας κάθε δυνατότηταν που μας παρέχει η συμμετοχή μας, το παρόν κείμενο αποτελεί μιαν προσπάθειαν έκφρασης του πως εκατανοήσαμεν τες εμπειρίες μας, ιδίως μέσα που τες σχέσεις που εδιαμορφώσαμεν – το εργαλείον της λειτουργικής αλυσίδας που χρησιμοποιήθηκε – όπως επίσης το θεσμικό πλαίσιον εργασίας καθόσον διαχειριζούμαστε τες πολυπλοκότητες τζαι τους υλικοτεχνικούς υπολογισμούς που απαιτεί η συμμετοχή σε τέθκειες εκθέσεις.

Η ορολογίες που χρησιμοποιούνται αντλούνται που το σχέδιο 'Μεθοδολογία Κατασκευής και Αποκατάστασης της ξερολιθκιάς, Σεβίνα Φλωρίδου', 2023

[1] Terract Salamiou is a collective of artisans aiming to connect people to terraced landscapes, dry stone walls, and Apostolic Olive Trees.

[2] Fisherwomxn is a group of artists and curators working across the disciplines of writing, publishing and performance to generate critical discourse around feminist and anti-colonial thought.

[3] Throughout this text we refer to Argyris, Panayiotis and Vasiliki as the 'Salamiotes'. In Cypriot-Greek, Salamiotes means the people that come from the village of Salamiou.

[4] Chaînes opératoires. André Leroi-Gourhan, Gesture and Speech (MIT Press, 1993).

[5] Matteo Pasquinelli, 'Three Thousand Years of Algorithmic Rituals: The Emergence of AI from the Computation of Space - Journal #101', E-Flux Journal, no. 101 (2019), https://www.e-flux.com/journal/101/273221/three-thousand-years-of-algorithmic-rituals-the-emergence-of-ai-from-the-computation-of-space/.https://www.e-flux.com/journal/101/273221/three-thousand-years-of-algorithmic-rituals-the-emergence-of-ai-from-the-computation-of-space/ Pasquinelli.

[6] Grigenti, Existence and Machine.

[7] Leroi-Gourhan, Gesture and Speech.

civil initiative on the protection, preservation, and promotion of terraced landscapes and related cultures worldwide (https://www.itla.si/).

[8] Civil initiative on the protection, preservation, and promotion of terraced landscapes and related cultures worldwide (https://www.itla.si/).

[1] Η Terract Σαλαμιού εν μια συλλογικότητα τεχνιτών που έθει ως στόχο να συνδέσει τους ανθρώπους με τα ξερολιθικά τοπία, τες δόμες τζαι τα Αποστολικά Ελαιόδεντρα.

[2] Η Fisherwomxn είναι μια ομάδα καλλιτέχνιδων τζαι επιμελητριών που εργάζονται σε διάφορους κλάδους της συγγραφής, των εκδόσεων τζαι των παραστατικών τεχνών για να δημιουργήσουν κριτικό διάλογο γύρω που τη φεμινιστική τζαι αντιαποικιακή σκέψη.

[3] Σε τούντο κείμενο αναφερούμαστε στον Αργύρη, τον Παναγιώτη τζαι την Βασιλική ως «Σαλαμιώτες», που εν τα άτομα που κατάγουνται που το χωρκό της Σαλαμιού.

[4] Chaînes opératoires. André Leroi-Gourhan, Gesture and Speech (MIT Press, 1993).

[5] Matteo Pasquinelli, 'Three Thousand Years of Algorithmic Rituals: The Emergence of AI from the Computation of Space - Journal #101', E-Flux Journal, no. 101 (2019), https://www.e-flux.com/journal/101/273221/three-thousand-years-of-algorithmic-rituals-the-emergence-of-ai-from-the-computation-of-space/.https://www.e-flux.com/journal/101/273221/three-thousand-years-of-algorithmic-rituals-the-emergence-of-ai-from-the-computation-of-space/ Pasquinelli.

[6] Grigenti, Existence and Machine.

[7] Leroi-Gourhan, Gesture and Speech.

civil initiative on the protection, preservation, and promotion of terraced landscapes and related cultures worldwide (https://www.itla.si/).

[8] Πρωτοβουλία πολιτών για την προστασία, διατήρηση και προώθηση των ξερολιθκιών τζαι των σχετικών πολιτισμών παγκοσμίως (https://www.itla.si/).

[1] Terract Salamiou, insanları teraslı peyzajlar, kuru taş duvarlar ve Apostolik Zeytin Ağaçları ile buluşturmayı hedefleyen bir zanaatkarlar kolektifidir.

[2] Fisherwomxn, feminist ve sömürge karşıtı düşünce etrafında eleştirel söylem üretmek amacıyan yazma, yayıncılık ve performans disiplinleriyan uğraşan bir grup sanatçı ve küratördür.

[3] Bu metin içerisinde Argyris, Panayiotis ve Vasiliki'yi 'Salamiyotlar' diye adlandırdık. Kıbrıs-Rumcasında Salamiotes, Salamiyotlar, Salamiou köyünden gelen kişilere denir.

[4] Chaînes opératoires. André Leroi-Gourhan, Gesture and Speech (MIT Press, 1993).

[5] Matteo Pasquinelli, 'Three Thousand Years of Algorithmic Rituals: The Emergence of AI from the Computation of Space - Journal #101', E-Flux Journal, no. 101 (2019), https://www.e-flux.com/journal/101/273221/three-thousand-years-of-algorithmic-rituals-the-emergence-of-ai-from-the-computation-of-space/.https://www.e-flux.com/journal/101/273221/three-thousand-years-of-algorithmic-rituals-the-emergence-of-ai-from-the-computation-of-space/ Pasquinelli.

[6] Grigenti, Existence and Machine.

[7] Leroi-Gourhan, Gesture and Speech.

civil initiative on the protection, preservation, and promotion of terraced landscapes and related cultures worldwide (https://www.itla.si/).

[8] Civil initiative on the protection, preservation, and promotion of terraced landscapes and related cultures worldwide (https://www.itla.si/).

Publication credits

Published in the context of the exhibition of the same name, The Cyprus Pavilion at the 19th International Architecture Exhibition La Biennale di Venezia and funded by the Cyprus Deputy Ministry of Culture – Department of Contemporary Culture.

(to the stones) we lent you our breath, and you whispered it back to the earth

Edited by Seta Astreou-Karides, Miriam Gatt, Ioulita Toumazi

Contributions by Nadi Abusaada, Seta Astreou-Karides, Sevina Floridou, Aaron Gatt, Miriam Gatt, Antonis Hadjikyriacou, Demetris Loutsios, Nicola Mitropoulou, Ioulita Toumazi, Rahme Veziroglu, Clara Zinecker

Translations by Aycan Garip (Cypriot Turkish), Giorgos Prodromou (Cypriot Greek)

Proofreading by Sonia Neidorf (English), Said Tuna & Aycan Garip (Cypriot Turkish), Marina Ashioti & Giorgos Prodromou (Cypriot Greek)

Graphic design by Miriam Gatt

Cover drawing by Aaron Gatt

Published by Cyprus Deputy Ministry of Culture - Department of Contemporary Culture
& Fisherwomxn

Distributed by Fisherwomxn

Printing and binding by Kailas Printers & Lithographers, Nicosia

Print run: 1000 copies

First edition 2025

ISBN: 978-9963-0-0207-8

Text © the Authors

Every effort has been made to trace copyright holders and to obtain their permission for the use of copyright material. The publisher apologizes for any errors or omissions and would be grateful if notified of any corrections that should be incorporated in future reprints or editions of this book.

Cyprus Deputy Ministry of Culture -
Department of Contemporary Culture
27 Ifigenias Street, 2007
Nicosia, Cyprus
info@culture.gov.cy
www.culture.gov.cy

Fisherwomxn Press
Areos 19, 1021, Nicosia, Cyprus
fisherwomxn@gmail.com
www.fisherwomxn.org

Exhibition credits

The information, stories, and practices we share in this project have been passed down to us through generations and through eponymous living communities. Across time and space, we continue to build upon each other's knowledge. The team setting up the exhibition consists of:

Architect, Terrace Landscape Researcher & Curator: Sevina Floridou

Drystone Artisans: TERRACT Salamiou (Argyris Panayiotou, Panayiotis Panayiotou)

Project Coordinators & Co-Curators: Nicola Mitropoulou & Clara Zinecker

Architect, Researcher & Exhibition Murals: Aaron Gatt

Artists & Researchers: Fisherwomxn (Seta Astreou-Karides, Miriam Gatt, Ioulita Toumazi)

Sound Artist: Elena Savvidou

Lighting Designer: Demetris Shammas

Fisherwomxn Film Collaborators: Keti Papadema, Andreas Anastasiades, Alexandra Astreou-Karides

Production Coordinator: Julia Terzano

Hospitality: Terract Salamiou (Vasiliki P. Petropoulou)

Production Support: Donatella Murtas (Architect), Creative Heritage, Cortemilia Alta Langa CN

Technical Support: Dario Saveri, Dimitris Kalasides

Graphic Design: Miriam Gatt

Commissioner: Petros Dymiotis

Organised by: Cyprus Architects Association and Cyprus Deputy Ministry of Culture – Department of Contemporary Culture

Funded by: Cyprus Deputy Ministry of Culture – Department of Contemporary Culture

Sponsored by: Leventis Foundation

Supporting Sponsor: Medochemie Ltd

Donors: Cyprus Scientific Technical Chamber, Cyprus Architects Association

Advisors: Dr Maria Angelica Salas (social anthropologist) & Dr Timmi Tillman (social anthropologist), Coordinator of International Terraced Landscapes Alliance

Special thanks: Louli Michaelidou, Gaetano di Grigorio (licenses and space administration, Roberta and Pier Carlo Berchialla (stone suppliers), Massimo Stofella, Oscar Vinotto, Tommaso Saggiorato

Συντελεστές έκδοσης

Το βιβλίο εκδόθηκε στα πλαίσια της ομώνυμης έκθεσης, στο περίπτερο της Κύπρου στην 19η Διεθνή Έκθεση Αρχιτεκτονικής στη Βενετία τζαι εχρηματοδοτήθηκε που το Υφυπουργείο Πολιτισμού Κύπρου - Τμήμα Σύγχρονου Πολιτισμού.

(στες πέτρες) εδώκαμεν σας την αναπνοή μας τζαι εψιθυρίσετε την πίσω στο χώμα

Επιμέλεια: Σετά Αστραίου-Καρύδη, Μύριαμ Γκατ, Ιουλίτα Τουμαζή

Συνεισφορές: Nadi Abusaada, Σετά Αστραίου-Καρύδη, Σεβίνα Φλωρίδου, Αάρων Γκατ, Μύριαμ Γκατ, Αντώνης Χατζηκυριάκου, Νικόλα Μητροπούλου, Δημήτρης Λούτσιος, Ιουλίτα Τουμαζή, Rahme Veziroglu, Clara Zinecker.

Μεταφράσεις: Aycan Garip (κυπριακά-τουρκικά), Γιώργος Προδρόμου (κυπριακά-ελληνικά)

Διόρθωσεις: Sonia Neidorf (αγγλικά), Said Tuna (κυπριακά-τουρκικά), Μαρίνα Ασσιώτη & Γιώργος Προδρόμου (κυπριακά-ελληνικά)

Σχεδιασμός βιβλίου: Μύριαμ Γκατ

Σχέδιο εξωφύλλου: Αάρων Γκατ

Εκδότες: Υφυπουργείο Πολιτισμού Κύπρου-Τμήμα Σύγχρονου Πολιτισμού & Fisherwomxn

Διανομή: Fisherwomxn

Εκτύπωση τζαι βιβλιοδεσία: Kailas Printers & Lithographers, Λευκωσία

1000 αντίτυπα

Πρώτη έκδοση 2025

ISBN: 978 9963 0 0207 8

Κείμενα © οι συγγραφείς

Καταβλήθηκε κάθε προσπάθεια για εντοπισμό πιθανών κατόχων πνευματικών δικαιωμάτων. Ο εκδότης απολογείται για τυχόν λάθη ή παραλείψεις. Παρακαλώ επικοινωνήστε μαζί μας σε περίπτωση διορθώσεων για να ενσωματωθούν σε μελλοντικές ανατυπώσεις ή εκδόσεις του βιβλίου.

Υφυπουργείο Πολιτισμού Κύπρου -
Τμήμα Σύγχρονου Πολιτισμού
Οδός Ιφιγενείας 27, 2007
Λευκωσία, Κύπρος
info@culture.gov.cy
www.culture.gov.cy

Fisherwomxn Press
Άρεως 19, 1021, Λευκωσία, Κύπρος
fisherwomxn@gmail.com
www.fisherwomxn.org

Συντελεστές έκθεσης

Οι πληροφορίες, οι ιστορίες τζαι οι πρακτικές που μοιραζούμαστε σε τούντο έργο εφτάσαν σε μας που γενιά σε γενιά. Η ομάδα της έκθεσης αποτελείται που τα πιο κάτω άτομα.

Αρχιτέκτονας, ερευνήτρια του ξερολιθικού τοπίου, επιμελήτρια: Σεβίνα Φλωρίδου

Τεχνίτες της πέτρας: TERRACT Σαλαμιού (Αργύρης Παναγιώτου, Παναγιώτης Παναγιώτου)

Συντονίστριες & συν-επιμελήτριες: Νικόλα Μητροπούλου & Clara Zinecker

Αρχιτέκτονας, ερευνητής & τοιχογραφίες έκθεσης: Άαρων Γκατ

Καλλιτέχνιδες-Ερευνήτριες: Fisherwomxn (Σετά Αστραίου-Καρύδη, Μύριαμ Γκατ, Ιουλίτα Τουμαζή)

Ηχοτοπίο: Έλενα Σαββίδου

Σχεδιασμός Φωτισμού: Δημήτρης Ϊιαμμάς

Συνεργά(τρι)ες στην ταινία των Fisherwomxn: Κέτη Παπαδήμα, Ανδρέας Αναστασιάδης, Αλεξάνδρα Αστραίου-Καρύδη

Συντονίστρια παραγωγής: Julia Terzano

Φιλοξενία: Terract Salamiou (Βασιλική Π. Πετροπούλου)

Υποστήριξη παραγωγής: Donatella Murtas (Αρχιτέκτονας), Creative Heritage, Cortemilia Alta Langa CN

Τεχνική υποστήριξη: Dario Saveri, Δημήτρης Καλασίδης

Γραφικός σχεδιασμός: Μύριαμ Γκατ

Επίτροπος: Πέτρος Δυμιώτης

Διοργάνωση τζαι χορηγία: Υπουργείο Πολιτισμού - Τμήμα Σύγχρονου Πολιτισμού

Χορηγός: Λεβέντειο Ίδρυμα

Υποστηρικτικός χορηγός: Medochemie Ltd

Δωρητές: Cyprus Scientific Technical Chamber, Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Κύπρου

Σύμβουλοι: Dr Maria Angelica Salas (κοινωνικός ανθρωπολόγος), Dr Timmi Tillman (κοινωνικός ανθρωπολόγος & συντονιστής του International Terraced Landscapes Alliance)

Ευχαριστίες: Louli Michaelidou, Gaetano di Grigorio (licenses and space administration, Roberta and Pier Carlo Berchialla (stone suppliers), Massimo Stofella, Oscar Vinotto, Tommaso Saggiorato

Yayın kredileri

Aynı isimdeki sergi bağlamında yayınlanan, 19. Uluslararası Mimarlık Sergisi'nde Kıbrıs Pavyonu isimli sergiyle aynı bağlamda yayımlandı ve Kıbrıs Kültür Bakanlığı– Çağdaş Kültür Departmanı tarafından finanse edildi.

(taşlara) size nefesimizi verdik ve siz onu geri toprağa fısıldadınız

Editörler: Seta Astreou-Karides, Miriam Gatt, Ioulita Toumazi

Katkı koyanlar: Nadi Abusaada, Seta Astreou-Karides, Sevina Floridou, Aaron Gatt, Miriam Gatt, Antonis Hadjikyriacou, Demetris Loutsios Nicola Mitropoulou, Ioulita Toumazi, Rahme Veziroğlu, Clara Zinecker

Çevirenler: Aycan Garip (Kıbrıs Türkçesi), Giorgos Prodromou (Kıbrıs Rumcası)

Redaktörler: Sonia Neidorf (İngilizce), Said Tuna & Aycan Garip (Kıbrıs Türkçesi), Marina Ashioti & Giorgos Prodromou (Kıbrıs Rumcası)

Grafik tasarımcı: Miriam Gatt

Kapak resmi: Aaron Gatt

Yayımcılar: Kıbrıs Kültür Bakanlığı - Çağdaş Kültür Departmanı
& Fisherwomxn

Dağıtımcı: Fisherwomxn

Basım ve ciltleme: Kailas Printers & Lithographers, Lefkoşa

Baskı: 1000 kopya

İlk baskı 2025

ISBN: 978-9963-0-0207-8

© Metin yazarları

Telif hakkı sahiplerinin izini sürmek ve telif hakkı materyalinin kullanımı için izinlerini almak için her türlü çaba gösterilmiştir. Yayıncı, herhangi bir hata veya eksiklik için özür diler ve bu kitabın gelecekteki baskılarına veya sürümlerine dahil edilmesi gereken herhangi bir düzeltme bildirimi için minnettar olacaktır.

Kıbrıs Kültür Bakanlığı –
Çağdaş Kültür Departmanı
27 Ifigenias Street, 2007
Lefkoşa, Kıbrıs
info@culture.gov.cy
www.culture.gov.cy

Fisherwomxn
Areos 19, 1021, Lefkoşa, Kıbrıs
fisherwomxn@gmail.com
www.fisherwomxn.org

Sergi kredileri

Bu projede paylaştığımız bilgiler, hikayeler ve uygulamalar nesiller boyunca bize aktarıldı. Zaman ve mekan boyunca birbirimizin bilgisini geliştirmeye devam ediyoruz. Sergiyi kuran ekipte yer alanlar:

Mimar, Teraslı Peyzaj Araştırmacısı & Küratör: Sevina Floridou

Kuru Taş Zanaatkarları: TERRACT Salamiou (Argyris Panayiotou, Panayiotis Panayiotou)

Proje Yöneticileri & Eş-Küratörler:
Nicola Mitropoulou & Clara Zinecker

Mimar, Araştırmacı & Sergi Duvar Resimleri: Aaron Gatt

Sanatçılar & Araştırmacılar: Fisherwomxn (Seta Astreou-Karides, Miriam Gatt, Ioulita Toumazi)

Ses Tasarım Sanatçısı: Elena Savvidou

Aydınlatma Tasarımcısı: Demetris Shammas

Fisherwomxn Filmi İşbirlikçileri: Keti Papadema, Andreas Anastasiades, Alexandra Astreou-Karides

Prodüksyon Koordinatörü: Julia Terzano

Konaklama ve Misafirperverlik: Terract Salamiou (Vasiliki P. Petropoulou)

Prodüksyon Desteği: Donatella Murtas (Mimar) Creative Heritage, Cortemilia Alta Langa CN

Teknik Destek: Dario Saveri, Dimitris Kalasides

Grafik Tasarım: Miriam Gatt

Komiser: Petros Dymiotis

Organizasyon: Kıbrıs Kültür Bakanlığı – Çağdaş Kültür Departmanı

Sponsor: Leventis Foundation

Destekleyici Sponsor: Medochemie Ltd

Bağışçılar: Kıbrıs Bilimsel Teknik Odası, Kıbrıs Mimarlar Derneği

Danışmanlar: Dr Maria Angelica Salas & Dr Timmi Tillman, Uluslararası Teraslı Peyzajlar Birliği Koordinatörü

Special thanks to: Louli Michaelidou, Gaetano di Grigorio (licenses and space administration, Roberta and Pier Carlo Berchialla (stone suppliers), Massimo Stofella, Oscar Vinotto, Tommaso Saggiorato

REPUBLIC OF CYPRUS
DEPUTY MINISTRY OF CULTURE

fisherwomxn